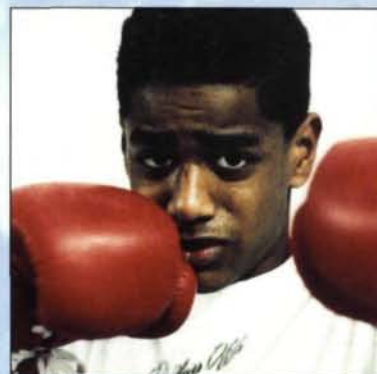

Jeugdparticipatie

JEUGD IN BEWEGING

Deel 2 Jeugdparticipatie

Handboek Lokaal Jeugdsportbeleid

COLOFON

Uitgave: Stichting Jeugd in Beweging, Arnhem

Auteurs: Marije van Barlingen (Van Dijk, Van Soomeren en Partners, Amsterdam)
Bram van Dijk (Van Dijk, Van Soomeren en Partners, Amsterdam)

Uitgeverij: Uitgeverij Edu'Actief b.v. Meppel tel. 0522 - 235235

Deel 2 Jeugdparticipatie
Handboek Lokaal Jeugdsportbeleid

ISBN 90 6053 0845
Nugi 191

Copyright © 2001 Stichting Jeugd in Beweging

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor alle kwesties inzake het kopiëren van een of meerdere pagina's uit deze uitgave: Stichting Reprorecht Amstelveen.

Per 1 januari 2002 houdt de stichting Jeugd in Beweging op te bestaan. De aandacht voor het beleidsterrein van Jeugd in Beweging berust vanaf die datum bij NISB.

Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB)
Papendallaan 50
Postbus 32, 6800 AA Arnhem
Helpdesk JIB 026 - 4833888
e-mail: info@nisb.nl
internet: www.nisb.nl

Eerste druk/eerste oplage

Inhoud

1	Waarom deze publicatie en voor wie?	4
2	Jeugdparticipatie: de stand van zaken	5
2.1	Wat is jeugdparticipatie?	5
2.2	De projectgroep OLPJ	5
2.2.1	Belangrijke lessen	6
2.2.2	Ontwikkelde hulpmiddelen	6
3	Jeugdparticipatie in de sport	8
3.1	Het belang van jeugdparticipatie	8
3.2	Vormen van jeugdparticipatie in de sport	9
3.3	Participanten in jeugdparticipatie	10
3.3.1	Rol van de jongeren	10
3.3.2	Rol van de verenigingen	11
3.3.3	Rol van de bonden en provinciale sportraden	12
3.3.4	Rol van de scholen	13
3.3.5	Rol van de gemeente	14
4	Praktisch kader	16
4.1	Tips voor jeugdparticipatie in de sport	16
4.1.1	Plan van aanpak	17
4.1.2	Intern draagvlak creëren	17
4.1.3	Communicatie met jongeren	18
4.2	De rol van ondersteunende organisaties	19
4.2.1	Het scheppen van randvoorwaarden	19
4.2.2	Bevorderen van draagvlak	20
	Meer weten?	21
	Relevante publicaties	23

1 Waarom deze publicatie en voor wie?

In het jeugdbeleid van de overheid wint een positieve benadering van jongeren de laatste jaren terrein. Jeugdparticipatie wordt beschouwd als een belangrijk middel om de jeugd te activeren en haar binding aan de samenleving te vergroten. Bovendien past jeugdparticipatie in een moderne opvatting waarin wordt getracht de afstand tussen bestuur en jeugdigen te verkleinen. Eenzijdige communicatie van volwassenen met jongeren maakt plaats voor tweezijdige communicatie. De afgelopen jaren (1995 tot en met 1998) heeft de landelijke projectgroep Ontwikkeling Lokaal Preventief Jeugdbeleid (OLPJ) de aandacht voor jeugdparticipatie bij veel gemeenten een stevige impuls gegeven.

De stichting Jeugd in Beweging streeft ernaar dat jongeren (4-18 jaar) blijvend deelnemen aan sport- en bewegingsactiviteiten én hierbij actief betrokken zijn. Om dit te bereiken, motiveert en ondersteunt Jeugd in Beweging partners uit de sectoren overheid, gezondheid, sport en onderwijs de verworven inzichten over te dragen en om te zetten in duurzaam beleid.

Zoals uit de doelstelling blijkt streeft de stichting Jeugd in Beweging ernaar dat jongeren actief worden betrokken bij de opzet, organisatie en uitvoering van sportactiviteiten. Om dat te bereiken is Jeugd in Beweging eind 2000 de campagne whoZnext gestart. Een campagne die doorloopt tot en met 2003.

Via twee sporen daagt whoZnext jongeren tussen de 14 en 18 jaar uit hun ideeën op het gebied van sport en bewegen om te zetten in daden. Een landelijke mediacampagne geeft jeugdigen (en intermediairs) voorbeelden en tips over de mogelijkheid om als jongere een actieve rol op sportgebied te vervullen. Daarnaast zorgen zogenaamde J-teams – lokale of regionale campagne teams bestaande uit jongeren en enkele volwassen begeleiders – ervoor dat jongeren binnen de dagelijkse omgeving van hun buurt, school of sportvereniging direct benaderd worden om in actie te komen.

Meer informatie over whoZnext is te vinden in deel 1 van het Handboek Lokaal Jeugdsportbeleid.

De publicatie die nu voor u ligt is reeds begin 2000 verschenen en kan worden gezien als voorloper van whoZnext. Het is een eerste verkenning, met name gericht op mensen met (nog) weinig kennis van en ervaring met jeugdparticipatie in en door sport. Gemeente-ambtenaren jeugd en sport, landelijke en provinciale organisaties die zich bezighouden met jeugd, sport en beweging, onderwijs- en gezondheidsintermediairs kunnen er hun voordeel mee doen.

Bedacht moet echter wel worden dat de tekst op sommige plaatsen is ingehaald door de actualiteit. Zo is deze publicatie opgehangen aan heel andere lokale en regionale voorbeeldinitiatieven dan die we binnen de J-teams van whoZnext zien ontstaan.

Bovendien kon bij het schrijven van het praktisch kader van de tekst (hoofdstuk 4) nog geen gebruik worden gemaakt van de inzichten die zijn opgedaan tijdens de ontwikkeling van diverse whoZnext-instrumenten.

Als eerste verkenning van jeugdparticipatie in de sport bevat deze publicatie veel nuttige informatie. Hoofdstuk 2 van deze publicatie gaat in op de ontwikkeling van jeugdparticipatie in Nederland. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 vormen van jeugdparticipatie in en door sport beschreven. Een en ander wordt geïllustreerd met concrete voorbeelden uit de (sport- en bewegings)praktijk. Ten slotte biedt hoofdstuk 4 organisaties, die zich willen gaan bezighouden met jeugd en/of beweging, een (praktisch) kader dat bij het bevorderen van jeugdparticipatie in en door sport gehanteerd kan worden. Op basis van de ervaringen uit het OLPJ en de beschreven voorbeelden komen hier randvoorwaarden, knelpunten en succesfactoren aan bod.

2 Jeugdparticipatie: de stand van zaken

Historische schets

Jeugdparticipatie is geen fenomeen dat pas recent door beleidsmakers is ontdekt. Ook tijdens de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog, aan het eind van de zestiger jaren en eind zeventiger/begin tachtiger jaren duikt het begrip op in het beleid.

In de naoorlogse periode lag de nadruk op de verheffing van bepaalde groepen 'ontspoorde' jeugd: deze moest door middel van educatie bijgebracht worden wat goed burgerschap betekende. Er was kortweg sprake van een (eenzijdige overheids-) top-downbenadering gericht op de (her)integratie van als problematisch ervaren jongeren. De democratiseringsgolf die eind van de jaren '60 door Nederland trok, leidde tot een geheel nieuwe invulling van jeugdparticipatie. Voorop stond het streven om de jeugd een stem te geven in politieke besluitvormingsprocessen. Bottom-upparticipatie trok de aandacht: het waren de rebellerende jongeren zelf die meer invloed opeisten. Deze beweging leidde ertoe dat in het jeugdbeleid van de overheid de bevordering van lokale jeugdraden als een van de doelstellingen werd opgenomen. Eind jaren '70 en begin jaren '80 herleeft de aandacht voor jeugdparticipatie. Deze wordt daarbij (geheel conform de tijdgeest) vooral opgevat als een middel om de individuele ontplooiing en zelfexpressie van jeugdigen te stimuleren. Aan de jeugd moeten kansen geboden worden om hun eigen ideeën te ontwikkelen, eigen organisaties op te zetten en eigen keuzes te maken. Halverwege de jaren tachtig richt het beleid zich veel sterker op problemen met en van jeugd, waardoor participatie naar de achtergrond verdwijnt.

Ongeveer tien jaar later wordt jeugdparticipatie opnieuw onder het stof vandaan gehaald en een facelift gegeven. De centrale thema's die vanaf het midden van de jaren negentig in het jeugdbeleid de boventoon voeren, zijn perspectiefverbetering voor jeugd en versterking van hun maatschappelijke bindingen. Als logisch gevolg hiervan wordt jeugdparticipatie gezien als een belangrijk middel om de binding van jongeren aan de samenleving te bevorderen en de positieve eigenschappen van jongeren meer te benutten.

Jeugdparticipatie wordt daarmee breder dan alleen politieke participatie; niet alleen gemeenten, maar ook maatschappelijke organisaties geven jongeren een stem.

2.1 Wat is jeugdparticipatie?

In de inleiding van deze publicatie wordt het reeds aangegeven: jeugdparticipatie is een middel om de jeugd te activeren en hun binding aan de samenleving (vereniging, school, wijk etc.) te vergroten. Daarbij wordt uitgegaan van de sterke kanten van jongeren: jongeren moeten in staat gesteld worden om, vanuit hun eigen ideeën en inzichten, invloed uit te oefenen op hun eigen situatie.

Een definitie van jeugdparticipatie is:

de deelname van jeugdigen aan activiteiten gericht op het veranderen of verbeteren van voor jeugdigen relevante zaken in hun leefomgeving en het beïnvloeden van het lokale beleid (van overheid en organisaties).

In veel gevallen gaat participatie echter niet verder dan dat jongeren meedoen aan activiteiten die voor hen zijn georganiseerd. *Actieve* participatie houdt in dat jeugdigen hun eigen wensen en behoeften aangeven, dat ze meedenken en beslissen over mogelijke oplossingen, en dat ze daarvoor medeverantwoordelijkheid dragen.

In deze publicatie gaat het dan om het hele spectrum van mogelijkheden om jongeren actief te betrekken bij de organisatie en uitvoering van activiteiten op het gebied van sport en bewegen. En dat zowel binnen als buiten georganiseerd verband (dus ook bijvoorbeeld activiteiten die jongeren zelf, met elkaar, in de buurt organiseren). Jongeren dus niet alleen als consument van sport, maar tevens als sportproducent.

2.2 De projectgroep OLPJ

In 1995 wordt door het ministerie van VWS de projectgroep Ontwikkeling Lokaal Preventief Jeugdbeleid (OLPJ) ingesteld. Deze projectgroep kreeg als opdracht mee gemeenten te ondersteunen bij de ontwikkeling van lokaal jeugdbeleid. De projectgroep heeft in de periode 1996 tot en met 1998 in dit kader voor drie speerpunten activiteitenprogramma's uitgevoerd.

Jeugdparticipatie vormde een van deze speerpunten, naast 'Aanbod regisseren' en 'Jeugd op de agenda'. Het centrale onderdeel van het programma voor het speerpunt Jeugdparticipatie bestond uit pilotprojecten in acht gemeenten.

2.2.1 Belangrijke lessen

In de pilotprojecten van het OLPJ is ervaring opgedaan met de ontwikkeling, uitvoering en implementatie van jeugdparticipatie in gemeenten. Daaruit kan een aantal algemene lessen worden geleerd. Deze lessen kunnen als volgt worden samengevat:

- Bij communicatie met jongeren moet er rekening mee worden gehouden dat zij heldere informatie willen, serieus genomen moeten worden en dat het moet gaan over concrete, realiseerbare zaken die dicht bij huis zijn en op de korte termijn gericht.
- Een breed draagvlak binnen de organisatie waar men met jeugdparticipatie aan de slag wil, is van groot belang. Dat draagvlak moet zich gedurende het proces ontwikkelen en blijft constant aandacht vragen.
- Jeugdparticipatie is een proces van vallen en opstaan. Soms lopen pogingen om met jongeren over bepaalde onderwerpen in contact te komen in eerste instantie op niets uit omdat men daar onvoldoende ervaring mee heeft en wordt pas na verloop van tijd de juiste aanpak gevonden. Ook komt het voor dat de mensen, die zich binnen organisaties inzetten voor jeugdparticipatie, op flinke weerstand stuiten van mensen die er afwachtend of cynisch tegenover staan. Met andere woorden: om jeugd actief te laten participeren is een cultuurverandering noodzakelijk. Dat vereist doorzettingsvermogen en een lange adem.
- Bij een dergelijk proces past een open aanpak, waarbij flexibel ingespeeld kan worden op nieuwe ideeën. Het is wel noodzakelijk om bij aanvang heldere doelen te stellen, anders ontaardt een open aanpak in een stuurloos proces.

2.2.2 Ontwikkelde hulpmiddelen

De ervaringen die in de OLPJ pilotgemeenten met jeugdparticipatie zijn opgedaan, zijn op verschillende manieren overgedragen aan vele andere gemeenten en organisaties. Zo zijn er drie publicaties¹ verschenen, die een leidraad vormen voor gemeenten en organisaties die jeugdparticipatie vorm willen geven.

Om te voorkomen dat het wiel opnieuw uitgevonden zou worden, is eerst een inventarisatie gemaakt van bestaande initiatieven en hulpmiddelen op het gebied van jeugdparticipatie. Deze inventarisatie heeft geresulteerd in de publicatie 'Jeugdparticipatie, er wordt aan gewerkt'.

In aanvulling daarop heeft de projectgroep OLPJ twee schriftelijke handreikingen laten ontwikkelen: het 'Draaiboek jeugdparticipatie' en de brochure 'Jeugdparticipatie, daar blijven we aan werken'. Hierin wordt ingegaan op valkuilen en succesfactoren bij de ontwikkeling van jeugdparticipatie.

Daarnaast is er een cursusaanbod ontwikkeld dat bestaat uit vier modules. De cursussen zijn bedoeld voor bestuurders, ambtenaren en professionals. Tot nog toe hebben 10 gemeenten aan één of meer cursusmodulen deelgenomen.

In het nazorgtraject dat volgde op het OLPJ is bovendien aan 100 gemeenten een adviseur toegewezen, die ondersteunde bij het ontwikkelen en/of implementeren van het jeugdbeleid en jeugdparticipatie.

De vier ontwikkelde modules bestaan uit:

Jeugdig besturen

Het cursusonderdeel 'Jeugdig besturen' beoogt actief een positieve houding ten aanzien van jongeren en jeugdparticipatie te stimuleren bij beleidsmakers. Bestuurders en ambtenaren leren - door deelname aan een spel - om te gaan met valkuilen en dilemma's bij jeugdparticipatie.

¹ Achterin deze publicatie vindt u een lijst met relevante publicaties, waar onder andere deze publicaties in zijn opgenomen.

Jeugdinformatie

Dit cursusonderdeel beoogt inzicht te verschaffen in en vaardig te leren omgaan met systematische informatievoorziening over wensen en behoeften van jongeren. Jeugdparticipatie vormt een essentieel onderdeel van deze systematische informatievoorziening.

Communicatie

Het onderdeel 'communicatie' beoogt inzicht te verschaffen in en vaardig te leren omgaan met communicatieprocessen tussen jongeren en volwassenen. Daarbij wordt stilgestaan bij de belemmeringen die volwassenen bewust en onbewust opwerpen in hun contact met jongeren.

Structureel implementeren van het betrekken van jeugd

Het belangrijkste doel van dit cursusonderdeel is het ontwikkelen van een stappenplan voor het betrekken van jeugd voor de gemeente en/of organisatie waar de deelnemers werken.

3 Jeugdparticipatie in de sport

In het voorgaande hoofdstuk is duidelijk geworden dat jeugdparticipatie méér kan inhouden dan alleen het meepraten van jeugdigen in de (lokale) politiek. Ook maatschappelijke organisaties onderkennen inmiddels het belang van het laten participeren van jeugdigen in de ontwikkeling en uitvoering van beleid en activiteiten. Organisaties die zich bezighouden met sport en beweging zijn achtergebleven bij deze trend; het laten meedenken en meewerken van jongeren in beleid en organisatie is ook nu nog geen gemeengoed. Recent is er echter ook in de sportwereld aandacht voor het onderwerp ontstaan. Naast deze publicatie zijn er verschillende projecten ontwikkeld en uitgevoerd.

Zo zijn er:

- het project 'Smaakmakers', waarbij sport een belangrijk onderdeel is;
- de brochure 'Open oor, open doel' over jeugdparticipatie in de sport die ontwikkeld is in opdracht van het ministerie van VWS;
- het project 'Vrijwilligers in de Sport', in het kader waarvan een rapport over jeugdparticipatie in de sportvereniging is verschenen.

Daarnaast heeft de stichting Jeugd in Beweging een campagne ontwikkeld die als doel heeft om de kennis over de mogelijkheden en positieve kanten van jeugdparticipatie in en door sport - bij zowel jongeren zelf als intermediairs - te vergroten.

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op het belang van jeugdparticipatie in en door sport, en op de verschillende vormen van jeugdparticipatie die te onderscheiden zijn.

3.1 Het belang van jeugdparticipatie

Het belang van jeugdparticipatie kan vanuit verschillende invalshoeken worden gezien. Allereerst is er de *sociaal pedagogische invalshoek*; jeugdparticipatie is van belang voor de ontwikkeling van opgroeiende jeugd. Jongeren leren vaardigheden als onderhandelen en organiseren. Bovendien leren ze dat hun mening telt. In de tweede plaats is er de *bestuurlijk/organisatorische invalshoek*; door jongeren te laten participeren kan de kwaliteit van voorzieningen voor jongeren worden verbeterd en kan er betere afstemming op behoeften van jongeren plaatsvinden. En ten slotte is er de *zonder jeugd-geen-toekomst* invalshoek; voor veel organisaties is het binden van jongeren van levensbelang. Zonder actieve jongeren heeft een (vrijwilligers)organisatie geen toekomst.

Binnen organisaties die zich met jeugd en beweging bezighouden, zijn met name de twee laatste invalshoeken van belang: afstemming van het (activiteiten)aanbod op de wensen van jongeren kan leiden tot grotere deelname van jongeren aan sport- en bewegingsactiviteiten.

Daarnaast kan het inschakelen van jongeren bestaande problemen - zoals een tekort aan vrijwilligers - (gedeeltelijk) oplossen.

Jongeren brengen daarnaast kwaliteiten in die volwassenen vaak minder bezitten: enthousiasme, inventiviteit, spontaniteit, een frisse kijk, energie en onbevangenheid. Bovendien zijn de jongeren van nu (ook) de vrijwilligers van de toekomst. Vanuit het langetermijnperspectief is het aan te bevelen dat jongeren al vroeg kennismaken met het ontwikkelen, organiseren en uitvoeren van beleid en activiteiten. Jong geleerd is immers oud gedaan.

3.2 Vormen van jeugdparticipatie in de sport

Er zijn drie omgevingen te onderscheiden waarin sportieve activiteiten voor jongeren plaatsvinden, en waarbij jeugdparticipatie mogelijk is. Het betreft hier:

- participatie op school;
- participatie binnen de georganiseerde sport (verenigingen, bonden enz.);
- participatie in de buurt (anders of niet georganiseerde sport, zoals streetsports, buurtsport, jongerenwerk enz.).

Globaal zijn er drie vormen van jeugdparticipatie te onderscheiden die binnen elk van de genoemde velden mogelijk zijn:

- in beleid en bestuur;
- bij het ontwikkelen en invullen van activiteiten;
- bij de organisatie en uitvoering van activiteiten.

Beleid en bestuur

Organisaties als sportverenigingen en buurtverenigingen kunnen bevorderen dat jongeren deel gaan nemen in het bestuur van de organisatie. Op die manier kunnen jongeren invloed uitoefenen op het beleid van de vereniging. Ook gemeenten kunnen jongeren invloed laten uitoefenen op het beleid door bijvoorbeeld het instellen van een jeugdraad en/of jeugdpanels.

Hierin praat een vaste groep jeugdigen (jeugdraad) of wisselende groepjes jeugdigen (jeugdpanel) mee over thema's binnen het gemeentelijk beleid.

Deze vorm van jeugdparticipatie is erop gericht de organisatie en structurele activiteiten te laten aansluiten bij de behoeften en wensen van jongeren.

Daarnaast kunnen jongeren zichzelf organiseren in bijvoorbeeld een jeugdbestuur en/of een jeugdraad, om mee te denken en mee te beslissen over activiteiten en voorzieningen. In verenigingsverband gaat het dan om zaken als de werving van nieuwe jeugdleden, het organiseren van toernooien en feesten voor de jeugd en de inrichting van een clubhuis. Buiten verenigingsverband kan gedacht worden aan het lobbyen (bij bijvoorbeeld de gemeente) voor speelplekken en/of sportvoorzieningen in de buurt.

Op deze manier maken jongeren kennis met de activiteiten die nodig zijn om een vereniging te laten draaien of voorzieningen te ontwikkelen en plaatsen. De jeugdcommissie of jeugdraad dient dan (ook) als kweekvijver voor de moederorganisatie.

Binnen de school kunnen jongeren betrokken worden in beleid en bestuur door de instelling van een school(sport)commissie, waarin ook leerkrachten en ouders zitting hebben. Daarnaast kan een scholiersportcommissie worden ingesteld. In zo'n commissie kunnen leerlingen meedenken over de invulling van de reguliere gymlessen, maar ook over de organisatie van toernooien en de invulling van sportactiviteiten na schooltijd, bijvoorbeeld in de naschoolse opvang of tijdens de Verlengde Schooldag.

Ontwikkelen en invullen van activiteiten

Jongeren kunnen ook meedenken over activiteiten die specifiek op jongeren zijn gericht. Hierbij kan gedacht worden aan groepjes jongeren die feesten of toernooien organiseren (via bijvoorbeeld de vereniging of gemeente), een jeugdpagina in het clubblad verzorgen of een sportpagina in de schoolkrant. Ook kan men in deze vorm jongeren laten meedenken over de invulling van reguliere activiteiten, met als doel om deze activiteiten aantrekkelijker te maken voor jongeren.

Bij sport en bewegen in de buurt (anders georganiseerde sport) zal het initiatief voor dit soort activiteiten veelal bij jongeren zelf liggen en zal eventuele begeleiding van volwassenen door hen zelf georganiseerd worden.

Organisatie en uitvoering van activiteiten

Vanzelfsprekend kunnen jongeren ook een belangrijke rol spelen bij de organisatie en uitvoering van activiteiten. Jongeren fungeren in deze vorm van jeugdparticipatie als uitvoerend vrijwilliger en/of aanvullend kader.

Voorbeelden hiervan zijn jongeren als scheidsrechter, lesgeven door jongeren aan jongeren op scholen, organisatie en begeleiding van toernooien enz.

Het mag duidelijk zijn dat bovenstaande vormen van jeugdparticipatie in de praktijk vaak gecombineerd zullen voorkomen. Met name de vormen ontwikkeling, invulling en uitvoering van activiteiten liggen in elkaars verlengde. Bij het ontwikkelen van ideeën voor activiteiten - al dan niet in samenspraak met jongeren - is het dan ook raadzaam direct aandacht te besteden aan de vraag welke rol jongeren in de uitvoering kunnen en willen spelen.

3.3 Participanten in jeugdparticipatie

Jeugdparticipatie kan bevorderd worden door begeleiding, ondersteuning en stimulans van (maatschappelijke) organisaties binnen de sport.

Samenwerking op lokaal niveau is daarbij essentieel. Betrokken partijen - zoals scholen, sportclubs, gemeente, jongerenwerk en jongeren zelf - zullen de handen ineen moeten slaan om jeugdparticipatie een structurele plaats binnen sportieve activiteiten te geven. Hierna wordt ingegaan op de rol van vijf belangrijke partijen voor jeugdparticipatie in en door sport: jongeren zelf, scholen, verenigingen, bonden en provinciale sportraden, en de gemeente.

3.3.1 Rol van de jongeren

Jongeren zijn de motor van het participatieproces. Soms ligt het initiatief voor dit proces bij de jongeren zelf. Over het algemeen gaat het dan om concrete zaken die ze gerealiseerd willen zien. Denk aan zaken als doelen op een pleintje waar veel gevoetbald wordt of de wens tot een andere invulling van de gymlessen. Momenteel krijgen veel gemeenten bijvoorbeeld het verzoek van jongeren om skatevoorzieningen te realiseren. De jongeren hebben dan een plan gemaakt, waarna samen met de gemeente de locatie wordt bepaald, het ontwerp gemaakt en de financiën geregeld. Het is van belang dat een organisatie voor dit soort initiatieven openstaat.

Maar vaak zullen jongeren niet uit zichzelf met ideeën komen die het begin kunnen zijn van een participatieproces, en simpelweg afhaken als de situatie hen niet bevalt. Daarom is het ook van belang jongeren te stimuleren om initiatieven te ontplooien.

Om (blijvend) serieus genomen te worden, zullen jongeren zelf tijd en energie moeten steken in de activiteiten waarin ze participeren. Een structurele inzet van de jongeren zelf is immers essentieel. Positieve feedback is belangrijk om jongeren gemotiveerd te houden.

Het meest prominent komt de eigen rol van jongeren naar voren in de anders georganiseerde sport. Anders georganiseerde sport is een breed begrip, waaronder alle vormen van bewegen buiten clubverband geschaard kunnen worden.

De Nederlandse Jeugdprijs Sport is bijvoorbeeld een stimulans voor jongeren om zelf plannen te bedenken en uit te voeren die sport in hun eigen buurt leuker en aantrekkelijker maken. Hier wordt over het algemeen dan ook met veel enthousiasme op gereageerd. De plannen variëren van het organiseren van schoolzwemtoernooien, tot het aanleggen van een voetbalveldje of sportdagen waarbij gehandicapte kinderen kunnen worden betrokken.

Uit onderstaande voorbeeld wordt duidelijk dat een goede begeleiding en praktische ondersteuning bij dit soort initiatieven onontbeerlijk is.

In het kader van de Nederlandse Jeugdprijs Sport kunnen scholieren met het beste voorstel om jongeren aan het sporten te krijgen, een geldprijs verdienen en ondersteuning bij de uitvoering van hun plan. In 1998 won het plan van het Oostvaarderscollege in Almere.

Arnoud (15), Danny (14), Ralph (15) en Zwen (14) wilden met hun plan bereiken dat jongeren in Almere meer aan sport gaan doen door elke zaterdag gratis sportkennismakingslessen of een toernooi te organiseren. Elke week moest een andere sport centraal staan. De zaterdagen moesten vooral gezellig zijn, voor meisjes en voor jongens, met muziek en de gelegenheid om te praten. Ook moest er iets te winnen zijn. De vier scholieren wilden samenwerken met sportclubs en ouders.

De opening vond plaats op 26 maart 1998 in sporthal Waterwijk. De takken van sport die op het programma stonden, waren: voetbal, vechtsport en streetdance. Er werden demonstraties gehouden, er was penaltyschieten, les trainingen en een wedstrijd. In de hal waren minimaal zes stands van sportverenigingen aanwezig. In volgende bijeenkomsten zijn vervolgens nog karate, basketbal, aerobics, tennis, squashen en skaten aan de beurt geweest. De publiciteit is de eerste bijeenkomst zeer uitgebreid geweest. De volgende drie keer is er ongeveer gelijke aandacht aan besteed: zo'n 3000 flyers zijn verspreid. De eerste drie bijeenkomsten zijn er gemiddeld 70 jongeren op de dag aanwezig geweest, bij het skaten waren dat er 300 (!).

Try Sports was een project voor en door jongeren. Al snel bleek echter dat goede begeleiding en een goed netwerk om de jongeren heen onontbeerlijk is bij dit soort projecten. "Kinderen worden vaak niet serieus genomen", aldus Carla van Asten van de stichting Jeugd in Beweging, die de prijs organiseerde, "als de jongeren bijvoorbeeld belden om de sporthal te reserveren, werd er gewoon om gelachen. Het moet dus bij betrokkenen wel bekend worden gemaakt wat de jongeren gaan doen." Een ander knelpunt was dat jongeren wel enthousiast zijn, maar ook heel druk. Het is dus van belang dat er goede afspraken worden gemaakt. De jongeren zelf zijn enthousiast over de resultaten. Zo gaven ze aan dat ze hebben geleerd om dingen te regelen en zakelijke gesprekken te voeren. Enkele opmerkingen: "Het is leuk om dingen zelf te regelen, om te zorgen dat het lukt" en "dat je iets bedenkt en dat anderen laat regelen!".

3.3.2 Rol van de verenigingen

Binnen de sportverenigingen liggen de mogelijkheden om jongeren te betrekken op het gebied van vrijwilligerswerk en kader. Zo kunnen binnen verenigingen jeugdbesturen worden opgezet, of jeugdcommissies. Veel clubs hebben bijvoorbeeld al een jeugdfeestcommissie of een jeugdpagina in het clubblad. Jongeren kunnen daarnaast ingeschakeld worden bij het werven van nieuwe leden en de concrete invulling van activiteiten. Jongeren kunnen als scheidsrechter fungeren, ze kunnen lesgeven aan jonge kinderen, ze kunnen toernooien organiseren en begeleiden: de mogelijkheden zijn legio.

Om jongeren een kans te geven als vrijwilliger binnen de verenigingen werkzaam te zijn, is het noodzakelijk dat de vereniging voor goede begeleiding zorgt. Jongeren moeten aangesproken worden op een manier die hun aanspreekt, dus no-nonsense korte lijnen en duidelijke verantwoordelijkheden. Daarnaast is een alert bestuur van de vereniging onontbeerlijk. Het bestuur bewaakt het samenwerkingsproces binnen de organisatie. Het bestuur moet dan ook maatregelen treffen om de structuur én cultuur van de organisatie zonodig aan de behoeften van jongeren aan te passen.

Ten slotte kunnen verenigingen participatie van jongeren in het algemeen bevorderen door jongeren te stimuleren mee te doen aan cursussen en trainingen, zoals de jeugdkaderweekenden van de Nederlandse Katholieke Sportbond of de scheidsrechtertrainingen van de hockeybond.

De vereniging kan zulke trainingen uiteraard ook zelf organiseren.

In de praktijk is duidelijk geworden dat veel verenigingen wat huiverig staan tegenover het idee om jongeren verantwoordelijk te maken voor bepaalde activiteiten binnen de club. Vaak wordt gedacht dat jongeren bepaalde zaken niet aankunnen, dat jongeren zich niet aan afspraken houden of dat ze toch geen tijd hebben. De organisatie zal dus moeten durven geloven in jongeren om jeugdparticipatie tot een succes te maken.

Volleybalvereniging Drenthe Beach heeft dit vertrouwen:

Op initiatief van het bestuur van volleybalvereniging Drenthe Beach is in 1998 een juniorenafdeling beachvolleybal opgericht, die onderdeel is van de reguliere volleybalvereniging. De afdeling is goed georganiseerd met commissies die verschillende taken uitvoeren van sponsoracties tot en met het organiseren van demonstraties en toernooien. Deelnemers zijn allemaal meiden van 14 en 15 jaar.

"Het bestuur vroeg ons of we een eigen bestuur wilden oprichten en dat hebben we gedaan," aldus Marleen, een van de deelnemende meiden, "we zijn bij elkaar gaan zitten en hebben bedacht wat er allemaal veranderd moet worden om goed beachvolleybal te kunnen spelen".

Eerste prioriteit van het nieuwe jeugdbestuur is een goed clubhuis voor de beachvolleybal(st)ers en het werven van nieuwe leden. Andere activiteiten zijn het organiseren van een trainingskamp, een gesprek met de ambtenaar Sportzaken over plekken waar de meiden kunnen beachvolleyballen, geld binnenhalen, het organiseren van toernooien en een foldertje maken. Opvallend daarbij is het eigen initiatief dat de meiden ontplooiën om deze activiteiten succesvol te kunnen uitvoeren. Ten behoeve van het trainingskamp is er contact geweest met een jongerencamping waar de deelnemers in ruil voor een paar uurtjes papier prikken gratis mogen kamperen. Ook is in het kader van meer beachvolleybalplaatsen reeds contact gezocht met de bedrijfsleider van de drie zwembaden in de gemeente. Voor financiering hebben zij o.a. meegedaan aan de Nederlandse Jeugdprijs voor sport (en gewonnen).

"Het is wel heel goed dat we kunnen meebeslissen over wat er allemaal gebeurt", geeft Marleen aan, "want beachvolleybal is heel anders dan gewoon volleybal en we hebben dus ook andere dingen nodig." De meiden zijn overigens ook gestart met het assisteren bij de training van jonge kinderen die 'gewoon' volleybal leren. Zij hopen deze kinderen (ook) enthousiast te maken voor beachvolleybal.

3.3.3 Rol van de bonden en provinciale sportraden

De voornaamste rol van landelijke sportbonden en provinciale sportraden op het gebied van jeugdparticipatie ligt in het stimuleren van verenigingen (en gemeenten) om jongeren te betrekken in bestuur en beleid, in het scheppen van randvoorwaarden en in het aanreiken van instrumenten en methoden. Ook kunnen de bonden en provinciale sportraden voorbeeldprojecten ondersteunen en de resultaten van die projecten uitdragen. De hockeybond verzorgt bijvoorbeeld een lespakket voor jeugdleden die scheidsrechter willen worden. Met dit lespakket leren alle jeugdleden de basisprincipes van het scheidsrechter zijn. Indien zij verder geïnteresseerd zijn, kunnen ze een opleiding krijgen via de bond.

Daarnaast worden door landelijke organisaties verschillende cursussen aangeboden voor het opleiden van jeugdkader.

Een voorbeeld hiervan is het NKS-jeugdkaderweekend:

Het jeugdkaderweekend van de NKS is bedoeld om jeugdleden van sportverenigingen kennis te laten maken met de verschillende bestuurlijke en organisatorische aspecten van de sportvereniging. Tijdens het kaderweekend wordt de jeugd bewustgemaakt van de inhoud van activiteiten die zoal worden uitgevoerd om de vereniging te laten draaien. Door jeugd in een vroeg stadium te informeren en hiermee om te leren gaan wordt getracht een toekomstige groep kaderleden te creëren.

De jeugdkaderweekenden zijn voor jongens en meisjes van 14 tot en met 18 jaar die lid zijn van een sportvereniging.

Tijdens het weekend worden de jeugdleden aan het werk gezet. Er worden groepjes jeugdleden samengesteld die ieder een commissie of bestuur voorstellen. De deelnemers richten onder begeleiding van NKS-medewerkers een vereniging op met een bestuur, een technische commissie, pr/clubbladcommissie en een activiteitencommissie. De groepjes rouleren, dus iedere deelnemer komt met de diverse soorten werkzaamheden in aanraking. De NKS-medewerker geeft bij zijn onderdeel eerst enige theoretische uitleg waarna men de 'praktijk' in gaat. In het groepje bestuur wordt de jeugdleden op een interactieve manier duidelijk gemaakt wat de verschillende bestuursfuncties inhouden. Wanneer een deelnemer in de pr/clubbladcommissie komt gaat hij meewerken aan het in elkaar zetten van een clubblad; interviews afnemen, tekeningen maken, colofon enz. In de technische commissie gaan de jeugdleden vergaderen waarbij een voorzitter en een notulist worden aangewezen. Per groepje wordt een ander accent gelegd. De een gaat bijvoorbeeld kijken wat er allemaal nodig is om een groot toernooi te organiseren, de ander gaat een wedstrijdschema in elkaar zetten. De deelnemers van de activiteitencommissie gaan na iedere ronde een activiteit voor de hele groep opzetten en uitvoeren.

Anita (nu 23), lid van een handbalvereniging, heeft een aantal jaren geleden meegedaan aan het jeugdkaderweekend. Nadat zij door de vereniging op het weekend geweest was, heeft zij zichzelf opgegeven. Daarna is zij lid geworden van de jeugdcommissie van de vereniging en sinds kort zit zij ook als jeugdlid in het bestuur. De jeugdcommissie organiseert spelletjesdagen, toernooien en schoolhandbal voor de lokale jeugd, waarbij jongeren gewonnen worden. Ook zorgen zij voor leuke dingen in de kantine en een feestje voor jeugd die kampioen geworden is. Leden voor de jeugdcommissie worden gewonnen via het clubblad en door jongeren aan te spreken waarvan duidelijk is dat ze betrokken zijn bij de vereniging. Anita vindt het nut van een jeugdcommissie groot:

"Als je jongeren zelf mee laat helpen, staan ze vaak versteld van wat er allemaal moet gebeuren om een activiteit uit te voeren. Daardoor verandert de mentaliteit van jongeren als ze in de commissie zitten, ze zijn toch gewend dat alles voor ze gedaan wordt. Bovendien horen ze van elkaar hoe leuk het is en dat stimuleert andere jongeren om ook eens mee te helpen. Jongeren vinden de activiteiten nog veel leuker als ze het zelf hebben geregeld. Dat vertellen ze ook aan anderen."

Bonden en provinciale sportraden kunnen ook de samenwerking tussen verschillende partners, die zich bezighouden met jeugd en beweging, stimuleren. Door samenwerking tussen bijvoorbeeld scholen en verenigingen kunnen nieuwe leden geworven worden en/of wordt de bekendheid van een tak van sport vergroot. In samenwerking tussen bijvoorbeeld de gemeente en scholen of verenigingen kunnen daarnaast jongeren worden geworven om mee te doen in participatieprojecten.

In oktober 1998 is het jeugdparticipatieproject van de Provinciale Sportraad Overijssel gestart. Het project is gericht op verenigingen zelf, buurtwerk en anders georganiseerde sport.

Een van de eerste acties in het kader van het participatieproject is het organiseren van een basketbalinstuif - in samenwerking met de basketbalbond - in Zwolle geweest. Het initiatief voor deze actie kwam vanuit de provinciale sportraad, die de basketbalbond benaderd heeft 'om iets samen met jongeren te ondernemen'. Vervolgens zijn jeugdleden van basketbalverenigingen uitgenodigd om mee te denken en om daarbij vrienden uit te nodigen die geen lid zijn van een vereniging. Uiteindelijk is zo een werkgroepje gevormd waarin een vertegenwoordiger van de provinciale sportraad, een vertegenwoordiger van de basketbalbond en twee jongens (14 en 15 jaar) zitting hadden. Aan de te organiseren activiteit werden drie eisen gesteld: de basketbalbond wilde een activiteit die duidelijk anders was dan de reguliere competitie, de provinciale sportraad wilde een activiteit waarbij niet te veel druk zou komen te liggen op de (volwassen) vrijwilligers en de jongeren wilden iets doen wat vooral leuk was voor alle jongeren.

Twee maanden lang is eenmaal per week overleg gevoerd binnen dit werkgroepje, waarin de ideeën en wensen van de jongeren zijn besproken en uitgewerkt. Nadat besloten was tot het organiseren van een '3 tegen 3' basketbaltoernooi in de kerstvakantie, zijn door de jongeren zelf de regels voor dit toernooi vastgesteld. De jongeren kozen voor het zogenaamde 'piramidemodel' waarbij teams elkaar uitdagen en de verliezer van elke partij afvalt. Deelnemers werden via-via geworven. Zowel op de dag zelf als in de voorbereiding zijn zoveel mogelijk taken aan de jongeren overgelaten: als de jongeren publiciteit wilden, schreven zij zelf een stukje voor de krant en ontwierpen zij zelf posters. De provinciale sportraad zorgde voor praktische ondersteuning van de jongens, de basketbalbond heeft de sporthal gehuurd.

Tijdens het toernooi zorgden de jongens onder andere voor de inschrijvingen en het bijhouden van het piramidebord. Het bijhouden van de stand tijdens een wedstrijd werd door de teams zelf gedaan; alleen in de finale is hiervoor een 'volwassen' scheidsrechter aangesteld. "We hoefden eigenlijk niets meer te doen tijdens het toernooi", aldus mevrouw Zielemans van de provinciale sportraad, "de jongeren deden alles zelf en het verliep vlekkeloos".

Het toernooi was een succes. De jongeren waren zeer enthousiast, evenals de basketbalbond en de provinciale sportraad. "Jongeren hebben hele leuke ideeën, maar je moet ze er wel naar vragen en je moet ze het zelf laten doen", zegt mevrouw Zielemans, "Wij hebben de neiging om te veel voor de jongeren te denken. De sportraad en de basketbalbond dachten bijvoorbeeld dat zo'n instuif wel elke week georganiseerd kon worden omdat het zo'n succes was. Het bleek echter dat de jongeren dat helemaal niet leuk vonden. Alleen in de vakanties was genoeg, vonden ze".

Binnenkort wordt er een tweede toernooi georganiseerd door de jongeren. De provinciale sportraad hoopt dat verenigingen dit voorbeeld zullen volgen en zelf ook meer gaan doen voor, maar vooral met jongeren.

3.3.4 Rol van de scholen

Het onderwijs biedt verschillende aanknopingspunten voor het betrekken van jongeren bij bewegingsstimulering. De school is bij uitstek de plek om jongeren te werven en om jongeren enthousiast te maken voor sport. Dit kan zowel binnen de reguliere lessen op school plaatsvinden als in naschoolse of buitenschoolse activiteiten. Zo kunnen jongeren bijvoorbeeld betrokken worden bij de voorbereiding en invulling van de gymlessen. Ook kunnen jongeren gestimuleerd worden om zelf - eventueel met begeleiding en faciliteiten van de school - activiteiten te organiseren. Buiten schooltijd, in de naschoolse opvang of in het kader van de verlengde schooldag, kan samenwerking gezocht worden met sportverenigingen om jongeren kennis te laten maken met verschillende sporten. Ook kunnen jongeren hierbij participeren in de ontwikkeling, organisatie en uitvoering van sportactiviteiten van wijkorganisaties en jongerenwerk.

Daarnaast kunnen scholen hun leerlingen de praktische vaardigheden die nodig zijn voor het opzetten en uitvoeren van projecten op school bijbrengen.

Ook andere (overkoepelende) organisaties kunnen de school gebruiken om initiatieven op te zetten en/of jongeren te werven voor participatieprojecten. NOC*NSF heeft bijvoorbeeld in samenwerking met Jeugd in Beweging het project 'Fit & Fun' opgezet. In dat kader wordt op verschillende scholen door een Fit & Fun team, dat bestaat uit ongeveer vijf leerlingen,

onderzoek gedaan onder medeleerlingen naar de wensen van jongeren en worden sportieve activiteiten opgezet en begeleid. Daarnaast voert de stichting Jeugd in Beweging het project 'Leerlingen doen het zelf' uit, waarin een aantal scholen gevolgd worden.

In Fit & Fun speelt overigens ook de GG&GD een belangrijke rol. Hoewel de rol van deze organisatie hier niet verder uitgewerkt wordt, hebben ook zij belang bij jeugdparticipatie als strategie om het bewegen te stimuleren. In bredere zin is hun rol enthousiasmeren, agendasetting en het ondersteunen van jeugdparticipatie in concrete projecten als Fit & Fun.

De sportoriëntatie-aanpak en schoolsportcommissie in Noordwijk zijn voorbeelden van een aanpak binnen het onderwijs die zowel deelname van jongeren aan sportieve activiteiten als de participatie van jongeren in ontwikkeling en uitvoering van die activiteiten stimuleren.

O.S.G. Northgo is een openbare scholengemeenschap in Noordwijk voor vwo, havo en mavo. De school heeft een sportieve leerlingpopulatie; 90% van de brugklassers is lid van een sportvereniging. Uit enquêtes in de hogere klassen blijkt echter dat het aantal leerlingen dat sport bij een vereniging, afneemt. Het doel van de sportoriëntatie op de school, is om leerlingen op een bewuste manier hun eigen vraag naar sport en bewegen af te laten stemmen op het sportaanbod van de school en haar omgeving en zo te komen tot een persoonlijke keuze.

In het schooljaar 1994/1995 is Northgo gestart met de ontwikkeling van keuzeactiviteiten in 5 havo. Om tot een beter fundament te komen in eerdere leerjaren werkt iedere leerling van brugklas tot klas drie aan een persoonlijk sportdossier. In 4 havo en 4 vwo krijgen de leerlingen eenmaal een voorbeeldles in onbekende sporten uit het keuzeaanbod van de examenklassen. Deze les wordt verzorgd in een accommodatie buiten school en wordt gegeven door een gastdocent. Aan het eind worden de sporten aan de hand van een enquête met de leerlingen geëvalueerd.

In 5 vwo vervullen leerlingen leidinggevende rollen. De leerlingen kunnen daarbij kiezen uit de rol van coach, instructeur, scheidsrechter of toernooi-organisator. Voor het vervullen van een regelende rol is 180 minuten zelfstudietijd gereserveerd. Het onderwijsprogramma wordt vanaf de kerst op basis van het (sport)aanbod van de leerlinginstructeurs samengesteld. De voorkeur gaat uit naar het geven van instructie door leerlingen aan kleine groepjes over twee of drie lessen. De sport wordt eventueel afgesloten met een toernooi. Dit wordt georganiseerd door de toernooi-organisatoren. De leerlingen die gekozen hebben voor de rol als coach of scheidsrechter starten met een bepaalde sport binnen de reguliere lessen. Daarna begeleidt de coach een bepaald team en geeft de scheidsrechter leiding tijdens een sportdag, intern of extern toernooi.

Uit enquêtes onder leerlingen van de school blijkt dat zij deze opzet waarderen. Een greep uit hun opmerkingen: "Er is voor iedereen wel wat bij wat leuk is", "Het is leuk om buiten school te sporten" en "Ik weet nu beter wat die sporten inhouden".

Naast deze invulling van het reguliere sportonderwijs kent de school ook een uitgebreid naschools sportprogramma. In de beginjaren was de naschoolse sport voornamelijk wedstrijdgeoriënteerd. Er waren externe toernooien waarvoor werd getraind. Tegenwoordig is het aanbod breder. Er worden sportinstuiven, sportcursussen en kennismakingscursussen georganiseerd.

Een andere koerswijziging was het instellen van een schoolsportcommissie. In het begin was de schoolsportcommissie ondersteunend aan de vaksectie. De schoolsportcommissie maakte wedstrijdschema's, aanplakbiljetten en scheidsrechterde op sportdagen. Tegenwoordig stelt de schoolsportcommissie een eigen naschools sportprogramma samen dat zich vooral richt op leerlingen uit de hogere klassen. Dit programma staat los van de reguliere naschoolse sport. De schoolsportcommissie heeft bijvoorbeeld clinics klimmen in de klimhal, American Football en een tennistoernooi bij een tennisvereniging georganiseerd. Bovendien hebben zij sportorganisatiebureau Street Experience ingeschakeld om op een vrije dag naar school te komen met een streetsoccer- en streetbasketbaltoernooi voor de leerlingen.

3.3.5 Rol van de gemeente

De taak van de gemeente bestaat onder andere uit het ontwikkelen en uitdragen van jeugdparticipatie. Zij betreft immers zelf jongeren bij gemeentelijk beleid en de leefomgeving. Het is daarbij overigens niet de bedoeling dat de gemeente de taken van de verschillende organisaties (zoals verenigingen en scholen) overneemt. Wel kan de gemeente een rol spelen in het samenbrengen van de betrokken partners. Hierbij kan gedacht worden aan coördinatie van samenwerking tussen sportclubs, scholen en andere instellingen, informatie verstrekken over bestaande methoden van jeugdparticipatie, het geven van goede voorbeelden en het bieden van (financiële en inhoudelijke) ondersteuning bij het (gezamenlijk) ontwikkelen van eigen methoden.

Belangrijke actoren hierin zijn de beleidsambtenaar sport en jeugd, de buurtsportwerker en/of de coördinator van de brede school.

Ook zijn er in 10 gemeenten (experimenteel) 7 bewegingsconsulenten aangesteld door Jeugd in Beweging. Deze consulenten bevorderen sportstimulering gericht op jongeren door samenwerking tussen organisaties op lokaal niveau te initiëren en ondersteunen. Daarnaast ondersteunen de consulenten groepsleerkrachten op de basisschool bij de lessen lichamelijke opvoeding. Gezien hun ondersteunende rol richting scholen, de buurt en de sportvereniging zijn de consulenten bij uitstek geschikt om jeugdparticipatie op lokaal niveau te introduceren.

De gemeente zelf kan bovendien organisaties stimuleren om de jeugd te betrekken door initiatieven die opborrelen te honoreren en financiële ondersteuning te geven.

De gemeente kan sport ook gebruiken als *thema* voor jeugdparticipatie. Vaak is dit een onderwerp waar jongeren interesse voor hebben en waar ze graag over meedenken. Bovendien gaat het hier over het algemeen om korte, afgebakende projecten waarin jongeren kennis kunnen maken met de gemeente en besluitvormingsprocessen binnen gemeenten.

Het werven van jongeren verloopt via twee sporen: ofwel de gemeente benadert jongeren via scholen, verenigingen en buurthuizen met de vraag of zij willen meedenken over beleid, ofwel jongeren komen zelf met een verzoek aan de gemeente waarna de gemeente die gelegenheid te baat neemt om te experimenteren met jeugdparticipatie.

In Rotterdam is op die laatste manier een skatepark voor jongeren totstandgekomen.

Onder jongeren is de belangstelling voor het skaten de afgelopen jaren sterk toegenomen. Zo ook in Rotterdam waar de behoefte van skaters om te oefenen en elkaar te ontmoeten zich met name richt op het centrumgebied. Dit heeft zowel bij winkeliers en bedrijven als bezoekers van het winkelgebied tot de nodige irritaties geleid. Skaters hebben daarom zelf voorgesteld om door de aanleg van een skatepark in het centrum een oplossing voor dit probleem te vinden. De skaters zijn naar de afdeling Recreatie Rotterdam van de gemeente gestapt met de vraag of er een centrale skatevoorziening in het centrum van de stad zou kunnen komen.

Recreatie Rotterdam is vervolgens ambtelijk gaan 'shoppen' om te bekijken of er draagvlak was voor een dergelijke voorziening bij andere gemeentelijke afdelingen. Toen bleek dat de dienst Stadsbeheer en betrokkenen uit het centrumgebied interesse hadden in het plan, is men gaan bekijken waar geschikte locaties zouden kunnen zijn. Deze eerste stap is essentieel, aldus Ewout Nieuwenhuis van de gemeente Rotterdam: "Je moet er niet aan beginnen als je niet weet of het een positief resultaat zal opleveren. Het moet voor de jongeren duidelijk zijn wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn en hoe groot de kans is dat hun voorstel uiteindelijk ook gehonoreerd wordt."

Nadat de locatie door de gemeente was gekozen, zijn bij het ontwerp van het park drie jongeren betrokken. Deze jongens hebben een winkel in skate-artikelen waardoor zij veel contacten hebben met andere (skatende) jongeren in Rotterdam. Nadat een raming van de kosten was opgesteld zijn twee jongeren die een eigen constructiebedrijf en veel ervaring met skatevoorzieningen hebben, ingeschakeld om de toestellen te ontwerpen. Een groot winstpunt voor de gemeente, volgens Nieuwenhuis: "Die jongeren hebben veel meer kennis in huis over moderne sporten dan wie dan ook binnen de gemeente. Het is dus niet zo dat ze alleen mogen meepraten, de gemeente maakt ook gebruik van hun expertise op het gebied van materialen en ontwerp".

Met het ontwerp hebben Recreatie Rotterdam en de jongeren vervolgens de gemeentelijke procedures doorlopen. De jongeren werden ingeschakeld om hun plannen te presenteren en om antwoord te geven op vragen vanuit de verschillende commissies. "Recreatie Rotterdam had dus vooral een rol als intermediair tussen jongeren en gemeentelijk bestuur", aldus Nieuwenhuis, "de jongeren hebben het uiteindelijk zelf gedaan".

Inmiddels zijn de plannen goedgekeurd. Er is een budget vrijgemaakt voor de aanleg van het park en er is voor drie jaar een activiteitenbudget toegekend. Uiteindelijk moet de organisatie van de jongeren sterk genoeg worden om zelf sponsors te kunnen aantrekken en evenementen en activiteiten te kunnen organiseren. Daarbij is het overdragen van de opgedane kennis en ervaring door de nu meewerkende jongeren aan geïnteresseerde jongeren tussen de 12 en 16 jaar belangrijk.

Op dit moment worden plannen gemaakt voor de concrete uitvoering en het betrekken van jongeren bij het beheer van het park. Er komt een beheerder die overleg voert met de jongeren over de gewenste evenementen en activiteiten. In dit overleg komt duidelijk aan de orde wat wel en wat niet kan.

Het totale traject heeft drie jaar geduurd. "Lang, ja", zegt Ewout Nieuwenhuis, "en de jongeren balen daar ook wel van. Maar omdat ze rechtstreeks betrokken waren bij de commissies en door de hele weg die het plan binnen de gemeente moest afleggen, is het wederzijdse begrip onderling enorm gegroeid."

Het is de bedoeling dat er in de toekomst meer van dit soort jeugdparticipatieprojecten komen binnen de gemeente. "Maar", geeft Ewout Nieuwenhuis aan, "het is belangrijk dat jongeren zelf komen met een plan. De ervaring leert dat jongeren dan veel meer gemotiveerd en enthousiast zijn. Bovendien is het handig als een project leidt tot een concreet resultaat, en voor de jongeren dus meer is dan alleen je zegje mogen doen over algemeen beleid."

4 Praktisch kader

Uit de zoektocht naar voorbeelden - zoals deze beschreven zijn in het vorige hoofdstuk - komt een dubbel beeld naar voren. Enerzijds zien we dat jongeren een duidelijke rol spelen in beleid en organisatie van bewegingsstimulering. Ze nemen initiatieven, voeren zelf activiteiten uit en worden daarin over het algemeen ook gesteund door de 'moederorganisatie'. Anderzijds laten de gevonden voorbeelden zien dat jeugdparticipatie in en door sport vooral via incidentele projecten gestalte krijgt. Het structureel betrekken van jongeren binnen de sportsector is duidelijk (nog) geen gemeengoed. Een van de redenen hiervoor is het feit dat de (traditionele) structuur en cultuur in de sport weinig ruimte laat aan jongeren om actief betrokken te zijn. Bovendien moet jeugdparticipatie van twee kanten komen. Uit de voorbeelden blijkt dat jongeren moeten worden geprikkeld om actief te worden. Maar de betrokken instanties moeten jongeren ook de mogelijkheid bieden om mee te denken, mee te doen en mee te beslissen.

Daarbij moet men zich realiseren dat vernieuwingen dikwijls verlopen volgens een vast patroon van aftasten, experimenteren, het goede behouden en integreren in bestaande structuren. Jeugdparticipatie vormt daar geen uitzondering op. In dit laatste hoofdstuk wordt dan ook geen simpel, concreet stappenplan voor het ontwikkelen en implementeren van jeugdparticipatie gegeven. Wel kunnen uit de gevonden voorbeelden van jeugdparticipatie in de sport en de ervaringen van het OLPJ een aantal nuttige lessen worden geleerd. Deze lessen hebben zowel betrekking op organisaties die jeugdparticipatie zelf ter hand willen nemen - zoals verenigingen, gemeentelijke afdelingen of scholen - als op organisaties die een meer ondersteunende rol spelen in het ontwikkelingsproces, zoals gemeenten en overkoepelende organisaties. In dit praktisch kader worden deze lessen achtereenvolgens uitgewerkt.

4.1 Tips voor jeugdparticipatie in de sport

Jeugdparticipatie is een proces van vallen en opstaan. Hoewel in deze publicatie het belang van jeugdparticipatie benadrukt wordt en jeugdparticipatie veel kan opleveren voor de (sport)organisatie, zijn er ook grenzen aan jeugdparticipatie.

Jeugdigen verwachten veelal een snel resultaat. Als je jeugdigen stimuleert om naar voren te brengen wat zij verwachten en wensen, dan moet daar ook wat mee gebeuren. Met andere woorden: jeugd betrekken is niet vrijblijvend. Organisaties die het betrekken van jeugd ter hand nemen, doen er dan ook goed aan zich in de vraag hoe de betrokkenheid van jongeren kan worden georganiseerd en welke eisen dat aan de eigen organisatie stelt, te verdiepen.

Daarbij moet bedacht worden dat voor het betrekken van jongeren geen standaardmodel is te geven. Een organisatie die jeugdparticipatie serieus neemt, moet bereid zijn zich te laten verrassen en in samenspraak met jongeren plannen te maken. Anders gezegd: organisaties moeten in staat zijn om flexibel in te spelen op ideeën van jongeren. Daarom past bij het bevorderen van jeugdparticipatie een **open aanpak**. En bij een open aanpak past een open instelling. Jongeren, beleidsmakers op het gebied van sport en bestuur en kader van verenigingen moeten bereid zijn naar elkaar te luisteren en van elkaar te leren.

Essentieel is een cultuur van veel contact, (informele) communicatie, samenwerken en de durf om onbekende wegen in te slaan.

Om te voorkomen dat een open aanpak in een stuurloos proces ontaardt zijn de volgende zaken van groot belang:

- het opstellen van een plan van aanpak;
- het creëren van intern draagvlak;
- de communicatie met jongeren.

4.1.1 Plan van aanpak

Een organisatie zal zich, alvorens met jongeren daarover in contact te treden, eerst moeten bezinnen op de vraag wat zij met jeugdparticipatie wil bereiken. Wil de organisatie de jeugdigen vooral wat leren, zoals binnen het onderwijs over het algemeen het doel is, wil de organisatie activiteiten leuker maken voor jeugdigen om ze zo te binden of wil men ook daadwerkelijk verantwoordelijkheden overdragen aan jeugdigen?

Iedere organisatie die serieus werk wil maken van jeugdparticipatie doet er goed aan in samenwerking met andere betrokken organisaties en jongeren een plan van aanpak op te stellen, waarin is opgenomen wat men met jeugdparticipatie wil bereiken, óók indien het de jongeren zelf zijn die met het initiatief komen.

In zo'n plan worden de doelstellingen en de rolverdeling opgenomen. Hierin is van belang dat duidelijk wordt afgesproken welke taken en verantwoordelijkheden de jongeren hebben en wat er wordt verwacht van de sportvereniging, school en/of gemeente in de ondersteuning en het scheppen van randvoorwaarden. Daarbij moet niet alleen gedacht worden aan zaken als praktische ondersteuning, maar ook aan het kenbaar maken van de plannen aan andere partijen, zoals uit het voorbeeld van de sportdagen in Almere is gebleken.

Om de zaak vervolgens ook echt in beweging te krijgen, is het nodig om - samen met de jongeren - aan te geven welke activiteiten uitgevoerd gaan worden. Gelet op het dynamische karakter van jeugdparticipatie gaat het hier om activiteiten die op korte termijn te realiseren zijn.

Daarbij moeten over de tijd die de verschillende betrokkenen aan jeugdparticipatie gaan besteden afspraken worden gemaakt, waarbij de jongeren zelf niet buiten beschouwing worden gelaten. Jongeren zijn namelijk vaak wel enthousiast, maar ze hebben het ook druk. Maak dus goed duidelijk hoeveel tijd het per betrokkene gaat kosten.

Ten slotte is het van belang aandacht te besteden aan het beschikbare budget voor activiteiten van jongeren en zo nodig voor deskundigheidsbevordering voor betrokkenen.

Samengevat moet in een plan van aanpak - liefst op 1 A-4tje - worden opgenomen:

- doelgroep;
- doelstellingen;
- taken en verantwoordelijkheden;
- te ondernemen activiteiten en werkwijzer;
- beoogde concrete resultaten;
- afspraken over de (tijds)inzet per betrokkene;
- beschikbare budget;
- nodige deskundigheidsbevordering en/of ondersteuning.

4.1.2 Intern draagvlak creëren

Voor elke verandering die binnen een organisatie doorgevoerd wordt, is voldoende draagvlak binnen de organisatie een belangrijke voorwaarde. Bij jeugdparticipatie komt het nogal eens voor dat bepaalde ideeën het niet redden omdat ze op te veel weerstand stuiten.

Jeugdparticipatie maakt alleen kans van slagen als er voldoende mensen binnen de organisatie enthousiast voor zijn. Het interne draagvlak kan worden vergroot door de volgende acties.

De argumenten die voor jeugdparticipatie pleiten zo breed mogelijk binnen de organisatie kenbaar te maken

De belangrijkste argumenten zijn in hoofdstuk 2 en 3 reeds aan de orde geweest. Kort samengevat houden deze in dat:

- het mee laten denken van jongeren leidt tot een grotere betrokkenheid van jongeren bij de organisatie en het sportaanbod en daardoor tot minder uitval van jongeren;
- jongeren een frisse, nieuwe kijk op zaken hebben;

- tekort aan vrijwilligers (binnen bijvoorbeeld verenigingen of gemeenten) deels kan worden opgelost door jongeren taken te laten uitvoeren en verantwoordelijkheden te geven;
- en ten slotte dat 'jong geleerd is oud gedaan' - jongeren van nu zijn (ook) de vrijwilligers van de toekomst.

Een strategie van bescheiden beginnen en stap voor stap uitbouwen

Een jeugdbestuur binnen een vereniging kan bijvoorbeeld voortkomen uit een groepje jonge leden die in eerste instantie het bestuur heeft geadviseerd over jeugdaangelegenheden, zoals het geval is in het voorbeeld van de beachvolleybalclub Drenthe. Ook binnen een gemeente kan het meepraten van (een groepje) jongeren, zoals bijvoorbeeld in Rotterdam het geval was, leiden tot het structureel instellen van een jeugdraad of jeugdpanels.

Regelmatig laten zien dat jeugdparticipatie tot resultaten leidt

Resultaten zijn bijvoorbeeld:

- een groter aantal jonge leden bij verenigingen;
- een beter contact tussen beleidsmakers en bestuurders en jongeren;
- nieuwe activiteiten en/of voorzieningen;
- minder uitval van jongeren in beweging;
- meer vrijwilligers beschikbaar in verenigingen (voor bijvoorbeeld kaderfuncties) en in gemeenten (voor bijvoorbeeld het beheer van voorzieningen, of de organisatie van activiteiten).

Belangrijk is dat (bovenstaande) resultaten regelmatig voor het voetlicht worden gebracht. Voor een proces van cultuurverandering is dat absoluut noodzakelijk.

4.1.3 Communicatie met jongeren

In de ontwikkeling en uitvoering van jeugdparticipatie is communicatie tussen jongeren en volwassenen het sleutelbegrip. Er wordt veel over jeugd gesproken. Binnen tal van organisaties is het echter nog geen vanzelfsprekendheid om **met** jongeren te praten over hun mening, wensen en problemen.

Het belang van jongeren serieus nemen en hun medeverantwoordelijkheid geven, wordt door steeds meer organisaties onderschreven.

Maar het daadwerkelijk communiceren met jongeren wordt in de praktijk lastig gevonden. Jongeren communiceren ook heel anders dan volwassenen. Jongeren zijn in hun reacties spontaan, impulsief en pragmatisch; volwassenen (en zeker bestuurders) communiceren veel meer afstandelijk, abstract en strategisch.

Bij de communicatie met jongeren zijn de volgende aandachtspunten dan ook van belang.

Concreet en snel realiseerbaar

Het praten met jongeren moet ergens over gaan: jongeren kennen over het algemeen een sterke doe-oriëntatie en werken graag aan iets concreets. Zaken waarbij jongeren worden betrokken moeten dan ook concreet zijn, dicht bij huis en op korte termijn te realiseren. Jongeren willen graag snel resultaten zien. Met het oog hierop is het van belang om de inbreng van jongeren in eerste instantie te richten op zaken die relatief eenvoudig te realiseren zijn.

Wees duidelijk en realistisch

Bij het formuleren van concrete actiepunten is het belangrijk om zo snel mogelijk duidelijk te maken wat al dan niet haalbaar is. Het moet duidelijk zijn voor jongeren dat participatie geen zaak is van 'wij vragen, en jullie draaien'. Niet ieder voorstel kan en hoeft gehonoreerd te worden. Maak wel duidelijk waarom het niet realiseerbaar is: wek geen valse verwachtingen. Jongeren blijken dan best bereid te zijn om mee te denken over alternatieven.

Maak gebruik van de expertise van jongeren

Organisaties kunnen ook gebruikmaken van de expertise van jongeren; met name op het gebied van 'nieuwe' sporten zoals het skaten en het beachvolleybal uit de voorbeelden, zijn jongeren veelal deskundiger dan volwassenen. Zij zijn dan ook uitstekend in staat om oplossingen voor knelpunten te bedenken.

Heldere informatie

Jongeren zijn informeel en pragmatisch ingesteld. Om jongeren daadwerkelijk over iets mee te laten praten, dienen ze goed geïnformeerd te worden.

Er dient duidelijk gemaakt te worden waarom jongeren worden betrokken en wat hun rol is. Ook terugkoppeling over de stand van zaken is erg belangrijk. Als jongeren langere tijd niets horen, denken ze dat er ook niets gebeurt. Verder is het van belang dat de informatie is aangepast aan de verschillende leeftijdsgroepen en dat er gebruikgemaakt wordt van (voor jongeren) begrijpelijke taal. Informatie die via flyers op scholen uitgedeeld wordt heeft een groot bereik. Andere mogelijke communicatiemiddelen, waarvan gebruikgemaakt kan worden, zijn een internetsite voor jongeren, de jeugdpagina's in het clubblad, lesbrieven, video en/of een regelmatig verschijnende nieuwsbrief.

Serius nemen

Jongeren willen serieus genomen worden. Degenen die met de jongeren rond de tafel zitten, moeten echt geïnteresseerd zijn in de mening en ideeën van jongeren. Hun wensen dienen serieus genomen te worden en - waar mogelijk - gevolgd te worden door concrete acties. Tijdens een bespreking met jongeren is het belangrijk dat de voorzitter bewaakt dat het voor de jongeren steeds begrijpelijk blijft. Regelmatig moet kort worden samengevat. Ook moet aan de jongeren die aan het overleg deelnemen voldoende ruimte gegeven worden. Het gevaar bestaat dat ze het gevoel krijgen er wel bij te mogen zitten maar dat het uiteindelijk toch gaat zoals de volwassenen willen. Geef jongeren daarom een duidelijke rol en/of taak.

4.2 De rol van ondersteunende organisaties

De rol van organisaties als gemeenten, provinciale sportraden, sportbonden en de GG&GD (beweging in het kader van gezond leven) is in eerste instantie een ondersteunende. Zij kunnen een rol spelen bij het realiseren van randvoorwaarden, zoals het bevorderen van samenwerking op lokaal niveau en deskundigheidsbevordering bij lokale organisaties als scholen en verenigingen. Daarnaast hebben bovengenoemde organisaties een taak in het creëren van draagvlak voor jeugdparticipatie door het uitdragen van goede voorbeelden van jeugdparticipatie en de resultaten daarvan, zoals verlichting van de druk op het kader, meer (jeugd) leden, een grotere betrokkenheid van leerlingen bij de school enz.

4.2.1 Het scheppen van randvoorwaarden

Ondersteunende organisaties hebben een taak in het scheppen van randvoorwaarden voor lokale organisaties. Zo kunnen zij een rol spelen in (het mogelijk maken van) samenwerking tussen lokale organisaties en kunnen zij deskundigheidsbevordering en financiële ondersteuning bieden.

Samenwerking

Samenwerking tussen lokale organisaties is (vaak) essentieel voor het welslagen van jeugdparticipatie. Het gaat dan om samenwerking tussen scholen, sportverenigingen, welzijnswerk, gemeente, en met provinciale of landelijke organisaties.

De rol van overkoepelende organisaties hierin heeft met name betrekking op het inbrengen van specifieke deskundigheid op het gebied van jeugdparticipatie en het coördineren van de samenwerking. Zo kan de gemeente, GG&GD of provinciale sportraad het initiatief nemen om lokale partijen als scholen en sportverenigingen tot elkaar te brengen, om bijvoorbeeld sportdagen en/of sportintroductiecurssussen te organiseren - uiteraard samen met de leerlingen. Daarbij kan de gemeente ruimte voor activiteiten beschikbaar stellen, en de expertise van bijvoorbeeld de bewegingsconsulent of de sportbuurtwerker. Daarnaast kan

worden samengewerkt in het kader van de Brede School. Provinciale en landelijke koepelorganisaties kunnen verschillende clubs benaderen om gezamenlijk activiteiten uit te voeren.

Gedacht kan worden aan activiteiten als een gezamenlijke sportdag voor jongeren in de regio, waarbij jongeren betrokken worden in de organisatie en uitvoering.

Deskundigheidsbevordering

Zowel gemeenten als overkoepelende organisaties kunnen deskundigheidsbevordering bij lokale organisaties faciliteren. Mogelijkheden hiertoe liggen bijvoorbeeld in het opzetten van experimentele projecten, waarvan de ervaringen kunnen worden uitgedragen. Meer direct kunnen deze organisaties ook cursussen organiseren en hulpmiddelen zoals cursusboeken en methodieken (laten) ontwikkelen.

Daarnaast kunnen ze lokale organisaties ondersteunen met capaciteit en expertise bij het uitvoeren van jeugdparticipatieprojecten op lokaal niveau.

Met name bij provinciale steunfuncties op het gebied van welzijn is veel deskundigheid op het gebied van jeugdparticipatie beschikbaar.

Financiële steun

Gemeenten en overkoepelende organisaties kunnen tenslotte lokale organisaties behulpzaam zijn met het werven van fondsen voor op te zetten projecten.

Veel van deze organisaties hebben zelf geen budget beschikbaar, maar bezitten wel informatie over subsidiemogelijkheden en beschikbare fondsen.

4.2.2 Bevorderen van draagvlak

Zoals reeds eerder is aangegeven, kan uit de voorbeelden en uit de activiteiten van de projectgroep OLPJ worden geleerd dat intern draagvlak voor het betrekken van jongeren onontbeerlijk is. Organisaties als de KVLO, NOC*NSF, sportbonden, provinciale sportraden, gemeenten en de stichting Jeugd in Beweging kunnen hier een rol in spelen.

Zo kunnen zij binnen de eigen organisatie iemand expliciet voor jeugdzaken en jeugdparticipatie aanspreekbaar te maken, zodat bekend is waar men terecht kan voor informatie en ondersteuning.

Sportbonden en provinciale sportraden kunnen onderwerpen die met jeugdparticipatie te maken hebben, regelmatig op de agenda van vergaderingen laten terugkomen. Daarnaast kan in het 'bondsbladje' regelmatig aandacht aan het onderwerp worden besteed. Het regelmatig uitnodigen van jongeren bij vergaderingen is in dit kader ook wenselijk. Zij zijn immers de ervaringsdeskundigen bij uitstek als het gaat om jeugdparticipatie.

Bovendien kunnen organisaties als provinciale sportraden, sportbonden of gemeente beginnen met één project, op basis waarvan lokale organisaties kunnen zien dat jeugdparticipatie tot resultaten leidt. Hiermee kan tevens publiciteit gegenereerd worden voor jeugdparticipatie. Daarnaast kunnen andere acties worden bedacht om publiciteit voor het onderwerp te bewerkstelligen, zoals het instellen van een prijs voor de meest jeugdvriendelijke vereniging, het gezamenlijk organiseren van (korte) acties waarbij jeugd wordt betrokken en het verspreiden van flyers en/of brochures over het onderwerp.

Samengevat kunnen overkoepelende organisaties het draagvlak voor jeugdparticipatie vergroten door:

- jeugdparticipatie op de agenda van vergaderingen te zetten;
- jeugdparticipatie (proberen) op de agenda te zetten bij het stimuleren van lokale organisaties om met sport en bewegen aan de slag te gaan;
- jongeren uit te nodigen voor vergaderingen;
- regelmatig aandacht te besteden aan het onderwerp;
- pilotprojecten te ontwikkelen en uit te voeren;
- een jeugdpanel in te stellen (met name gemeenten);
- reeds effectief bewezen participatieprojecten lokaal te implementeren;
- brochures te verspreiden;
- publiciteit te genereren.

Meer weten?

Sport en bewegen:

- Stichting Jeugd in Beweging
Postbus 302
6800 AH Arnhem
tel: 026 - 4834748
- NOC*NSF
Postbus 302
6800 AH Arnhem
tel: 026 - 4824400
- Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen
(Landelijk kennis- en innovatiecentrum)
Postbus 32
6800 AA Arnhem
tel: 026 - 4833800
e-mail: info@nisb.nl
- Interprovinciaal Overleg Sportraden
Postbus 302
6800 AH Arnhem
tel: 026 - 4834454
- LC Nederlands instituut voor lokale Sport & Recreatie
Postbus 1087
3300 BB Dordrecht
tel: 078 - 6138677

Jeugd en jeugdparticipatie (informatie en methoden):

- Stichting Codename Future
Zeestraat 71
2518 AA Den Haag
tel: 070 - 3604134
- JP 2000 +
Botter 11-57
8232 JS Lelystad
tel: 0320 - 250075
- Stichting Alexander
Professor Tulpstraat 2
1018 HA Amsterdam
tel: 020 - 6263929
- Stichting Jeugdinformatie Nederland (SJN)
Postbus 1373
3500 BJ Utrecht
tel: 030 - 2394433

- Nationale Jongerenraad voor Milieu en Ontwikkeling (NJMO)
Maliebaan 80
3581 CW Utrecht
tel: 030 - 2316833
- Nederlandse Jeugdgroep (NJG)
Koningslaan 101
3583 GS Utrecht
tel: 030 - 2541076
- Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV)
Postbus 2877
3500 GW Utrecht
tel: 030 - 2319844
infonummer: 0900 - 8998600
- Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW)
Postbus 19152
3501 DD Utrecht
tel: 030 - 2306311
- Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP)
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam
tel: 020 - 6257537

Relevante publicaties

Barlingen, M. van e.a., *Jeugdparticipatie: er wordt aan gewerkt*, in opdracht van Projectgroep Ontwikkeling Lokaal Preventief Jeugdbeleid. De Appelbloesem Pers, Amsterdam, 1997.

Codename Future, *Draaiboek jeugdparticipatie*, in opdracht van de projectgroep Ontwikkeling Lokaal Preventief Jeugdbeleid. De Appelbloesem Pers, Amsterdam, 1998.

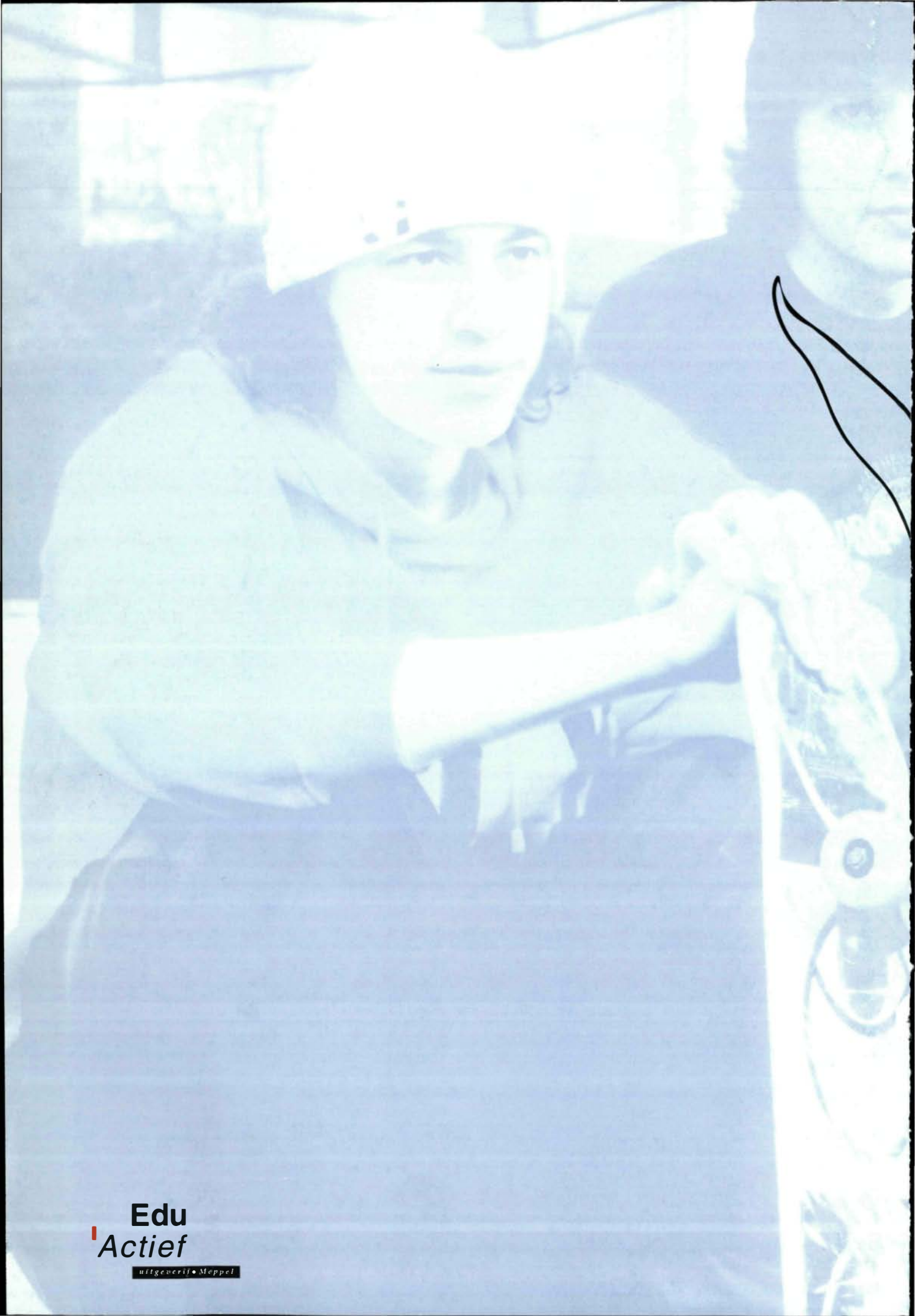
Dexter Communicatie en Personeelsmanagement BV, *Open oor, open doel. Jongeren praten sportief mee over beleid*, in opdracht van het Ministerie van VWS, Amsterdam, 1998.

Dijk, A.G. van e.a., *Jeugdparticipatie, daar blijven we aan werken*, 1998, in opdracht van Projectgroep Ontwikkeling Lokaal Preventief Jeugdbeleid. De Appelbloesem Pers, Amsterdam.

Duijvestijn, P., *Jeugdparticipatie in de sportvereniging*, in opdracht van NOC*NSF. Adviesbureau Assist, IJsselstein, 1999.

Hoff, C. van 't e.a., *Van speelplaats tot beleid, jeugdparticipatie op gemeentelijk niveau*. Ministerie van VWS, Rijswijk, 1994.

Maatman, M. e.a., *Meer beats per minute (BPM) in het vrijwilligerswerk? Achtergrondstudie over jongeren en vrijwilligerswerk in het kader van Smaakmakers*, in opdracht van het ministerie van VWS. Van Dijk, Van Soomeren en Partners, Amsterdam, 1999.

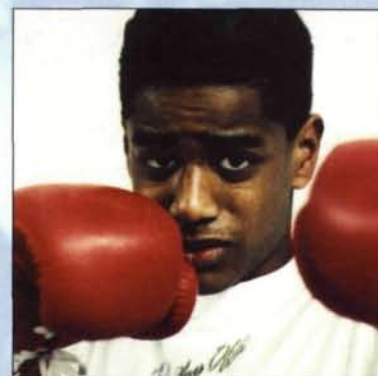
Edu
'Actief

uitgeverij • Moppel

DEEL

3

Streetsport

JEUGD IN BEWEGING

Deel 3 Streetsport

Handboek Lokaal Jeugdsportbeleid

COLOFON

Uitgave: Stichting Jeugd in Beweging, Arnhem

Auteurs: Eric Lagendijk (Jeugd in Beweging, Arnhem / Van Dijk, Van Soomeren en Partners, Amsterdam)
Bobby Perrels (Van Dijk, Van Soomeren en Partners, Amsterdam)

Veldwerk: Bobby Perrels (Van Dijk, Van Soomeren en Partners, Amsterdam)

Uitgeverij: Edu'Actief b.v. Meppel tel 0522 - 235235

Deel 3 Streetsport
Handboek Lokaal Jeugdsportbeleid

ISBN 90 6053 0845
Nugi 191

Copyright © 2001 Stichting Jeugd in Beweging

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor alle kwesties inzake het kopiëren van een of meerdere pagina's uit deze uitgave: Stichting Reprorecht Amstelveen.

Per 1 januari 2002 houdt de stichting Jeugd in Beweging op te bestaan. De aandacht voor het beleidsterrein van Jeugd in Beweging berust vanaf die datum bij NISB.

Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB)
Papendallaan 50
Postbus 32, 6800 AA Arnhem
Helpdesk JIB 026 - 4833888
e-mail: info@nisb.nl
internet: www.nisb.nl

Eerste druk/eerste oplage

Inhoud

1 Inleiding	4
1.1 Waarom een handleiding streetsport?	4
1.2 Methode van onderzoek	5
1.3 Opbouw van deze handleiding	5
2 De wereld van streetsport	6
2.1 Wat is streetsport?	6
3 Gemeentelijke regierol	8
3.1 Onderkennen van belang van streetsport	8
3.2 Waaruit bestaat de regietaak?	8
4 Stappenplan	10
Stap 1: Ambitie, regie en organisatie	10
Stap 2: Ruimtelijke planvorming en inrichting	12
Stap 3: Fysiek en sociaal beheer van voorzieningen	17
Stap 4: Programmeren van streetsportactiviteiten	19
Stap 5: Plan van aanpak voor de uitvoering	21
Enkele tips tot slot	22
Contactpersonen Streetsport	24

1 Inleiding

1.1 Waarom een handleiding streetsport?¹

Sporten op straat, in de openbare ruimte... wie heeft daar géén mooie herinneringen aan? Na schooltijd basketballen op het plein, voetballen in het park of rolschaatsen op straat, en om een uur of zes ging je met tegenzin naar huis omdat je aan tafel werd geroepen. Tegenwoordig is een levendig straatbeeld met sportende en spelende kinderen lang niet zo vanzelfsprekend meer.

Dat heeft verschillende oorzaken. Veel kinderen en jongeren vermaken zich thuis met computer en televisie. De straat is bovendien veel minder goed toegankelijk en bruikbaar voor spel en sport. De afgelopen twintig, dertig jaar is het autoverkeer met bijbehorende parkeerdruk in de wijken aanmerkelijk toegenomen. En vooral in de Randstad en de steden daarbuiten is de druk op de openbare ruimte in de wijken enorm toegenomen doordat gemeenten, projectontwikkelaars en woningcorporaties tegemoet moesten komen aan de vraag naar woonruimte en kantoren. Dit resulteerde veelal in het volbouwen van bestaande wijken. In de 'compacte stad' is het grondgebruik zeer intensief geworden. Openbare trapveldjes, speelpleinen en schoolsportvelden zijn inmiddels schaars goed in menige stad. Een ander voorbeeld dat deze ontwikkeling illustreert, is de verplaatsing van veel semi-openbare sportaccommodaties naar de randen van de stad.

Het is vrij ontnuchterend om te constateren dat de stadsvernieuwing in de jaren zestig en zeventig nergens méér openbare ruimte heeft opgeleverd. Pas later, bij de intrede van sociale vernieuwing aan het einde van de jaren tachtig en in het kielzog daarvan wijk- en buurtbeheer, nam de aandacht voor stedelijke openbare ruimte weer toe. Maar toen was die aandacht sterk verschoven naar een meer beheersmatige problematiek: hoe overleef je als wijkbewoner in een buurt waar vandalisme en vervuiling, een hoge parkeerdruk, slecht onderhouden straten en langs elkaar heen levende bewoners aan de orde van de dag zijn? Het is niet moeilijk om je, in deze omstandigheden, te verplaatsen in de leefwereld van kinderen en jongeren: even buiten sporten is er dan niet zomaar bij. Tegen deze achtergrond is het zogeheten traditionele sportgedrag 'van de straat naar de sportaanbieder' van weleer veel minder vanzelfsprekend geworden.

Het is tegenwoordig de kunst om als gemeente in te spelen op de hernieuwde aandacht voor sport in de (schaarse) openbare ruimte. Maar gelukkig zijn er kansen te over: 'streetsport is hot', en niet alleen onder jongeren. Ook menige volwassene neemt de gelegenheid te baat om skates of skeelers onder te binden.

Juist door het intensieve ruimtegebruik in de stedelijke omgeving is een beheersvraag aan de orde: sport op straat, in de openbare ruimte moet in zekere mate gepland, georganiseerd en bewaakt worden. Deze rapportage biedt inzicht in de mogelijkheden van gemeenten om hieraan invulling te geven. Dit gebeurt aan de hand van een verkenning van goede voorbeelden in het land en een daaruit gedestilleerd stappenplan.

Uit een inventariserend onderzoek in 1999 van het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB, toen nog onder de vlag van LOSB) bleek dat gemeenten het lastig vinden om hun rol ten aanzien van sport in de openbare ruimte te bepalen. Dit heeft vooral te maken met de opmars en commercialisering van steeds weer nieuwe streetsportactiviteiten en de verkokering van afdelingen en diensten binnen het gemeentelijke apparaat. Welke aanbieders leveren kwaliteit? Op welke manier kunnen gemeenten tegemoetkomen aan wensen van jongeren op het gebied van streetsport? Kan de georganiseerde sport daar ook een rol bij spelen? Wie kunnen hieraan ondersteuning geven? Allemaal vragen waar gemeenten mee worstelen.

¹ De termen streetsports en streetsport worden in de praktijk door elkaar gebruikt. Wij gebruiken hier de term streetsport.

Stichting Jeugd in Beweging heeft op basis van het onderzoek van NISB en een aanvullende verkenning door Van Dijk, Van Soomer en Partners (DSP) besloten om de voor u liggende inventarisatie en analyse van lokaal beleid rondom streetsport uit te brengen. Deze rapportage is in eerste instantie bedoeld voor gemeenteambtenaren sport- en/of jeugdbeleid en het sportbuurtwerk. Maar streetsport is bij uitstek een onderwerp dat ook andere sectoren raakt. Voor de hand liggende sectoren zijn ruimtelijke ordening, veiligheid en buurtbeheer/wijkaanpak.

1.2 Methode van onderzoek

Het doel van deze handleiding is om gemeenten inzicht te bieden in verschillende mogelijkheden om streetsport te stimuleren, organiseren en beheren. Bovendien wordt een stappenplan gepresenteerd om een lokale beleidskoers streetsport te bepalen. De vraag hierbij is steeds: wat wil de gemeente met streetsport bereiken? En vervolgens: wie zijn dan je partners? Hoe betrek je jongeren hierbij? Waar ligt welke verantwoordelijkheid? Wie ziet toe op de veiligheid, deugdelijkheid en kwaliteit van materialen en activiteiten?

Om op dergelijke vragen antwoorden te geven zijn casestudies uitgevoerd bij een achttal gemeenten die aansprekende resultaten hebben geboekt op het gebied van streetsport. Gekozen is voor verschillende invalshoeken om een zo breed mogelijke handleiding te kunnen presenteren. Naast de onvermijdelijke 'ramps' en 'halfpipes' zijn ook cases geselecteerd waarin bijvoorbeeld beheer en planning van streetsportvoorzieningen centraal staan. Verder is stilgestaan bij jeugdparticipatie om zodoende te achterhalen hoe jongeren betrokken worden bij het realiseren en beheren van streetsportvoorzieningen of bij de organisatie van sportactiviteiten op straat.

De voorbeelden geven al aan dat er niet één leidend organisatieprincipe is. Ook beoogt deze handleiding niet voor te schrijven hoe gemeenten beleidsmatig dienen in te spelen op streetsport. De 'hoe'-vraag is namelijk volstrekt afhankelijk van het lokaal beleid en de lokale praktijk. Wel is duidelijk dat gemeenten een regierol moeten spelen om vervolgens verschillende opties tegen elkaar af te wegen in het perspectief van de kansen en mogelijkheden die de sportinfrastructuur in hun plaats biedt.

1.3 Opbouw van deze handleiding

De regierol houdt vooral in dat gemeenten keuzes maken en accenten leggen en daardoor ook verantwoordelijkheden en taken onderbrengen bij lokale partners, zoals het jeugdwerk, het onderwijs of de georganiseerde sport. Deze handleiding maakt duidelijk met welke aspecten gemeenten te maken hebben bij de verdere ontwikkeling van streetsport. Zodoende kan het stappenplan ook beschouwd worden als een soort checklist. Door bij alle stappen de vraag te stellen wat de rol van de gemeente is en welke taken hierbij steeds aan de orde zijn, ontstaat een op maat gesneden raamwerk voor lokaal streetsportbeleid. Alvorens het stappenplan weer te geven wordt eerst in hoofdstuk 2 kort ingegaan op de wereld van streetsport. Wat is streetsport? Wie organiseert streetsport? Waarom is streetsport voor gemeenten interessant? Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 ingegaan op de regierol van gemeenten: waarmee moet een gemeente rekening houden bij het maken van strategische beleidskeuzes? In hoofdstuk 4 komt het stappenplan aan de orde. Wij onderscheiden daarin de volgende stappen:

- Stap 1: Ambitie, regie en organisatie.
- Stap 2: Ruimtelijke planvorming en inrichting.
- Stap 3: Fysiek en sociaal beheer van voorzieningen.
- Stap 4: Programmering van streetsportactiviteiten.
- Stap 5: Plan van aanpak voor de uitvoering.

In het stappenplan worden alle stappen geïllustreerd met praktijkvoorbeelden die in een kader zijn geplaatst. De belangrijkste aanbevelingen zijn steeds in een grijs raster geplaatst.

2 De wereld van streetsport

2.1 Wat is streetsport?

Zo op het eerste gezicht lijkt de vraag wat onder streetsport moet worden verstaan, eenvoudig te beantwoorden: sporten op straat. Toch is enige nuancering op zijn plaats. Streetsport kan worden omschreven als die vormen van sport en bewegen die hoofdzakelijk hun oorsprong hebben in beoefening door vooral (maar niet uitsluitend) jongeren in de openbare ruimte in de stedelijke omgeving en die zich in het algemeen kenschetsen door een afwezigheid van stringente regels. Belangrijk hierbij is het sporten in de *openbare ruimte*. Dit kan in een open ruimte zijn, zoals een plein, trapveldje of park. Minder voor de hand liggend is streetsport in een gesloten ruimte, zoals een sporthal, overdekt zwembad of buurthuis.

De openbare ruimte is een voor iedereen *toegankelijke* omgeving waar verschillende soorten interacties en activiteiten kunnen plaatsvinden. Van streetsport is sprake wanneer activiteiten en/of evenementen voor een ieder vrij toegankelijk zijn. Zo kunnen bijvoorbeeld in het kader van sportbuurtwerk specifieke streetsportactiviteiten worden georganiseerd, zoals pleintjesbasketbal en streetdance. Activiteiten en/of evenementen georganiseerd door en voor sportaanbieders komen in principe niet in aanmerking voor streetsport, hoewel deze zich merendeels wel in de openbare ruimte afspelen. Immers, de activiteiten zijn alleen voor de eigen leden toegankelijk en niet voor iedereen. Hetzelfde geldt voor scholen: een streetsportevenement voor de eigen leerlingen is eigenlijk niets anders dan een gewone sportdag. Daarnaast vallen activiteiten die uitsluitend toegankelijk zijn via (eenmalige) entreegelden of 'strippenkaarten', niet onder streetsport. Overigens is het in sommige gevallen wel denkbaar om een deelnemersbijdrage te vragen. Dit gebeurt regelmatig bij buurtsportactiviteiten, waarbij dan het uitgangspunt geldt dat dit geen hoge drempel tot deelname mag vormen. In dit geval is streetsport 'min of meer vrij toegankelijk'.

Van streetsport is dus sprake wanneer 'vormen van sport en bewegen plaatsvinden in de openbare ruimte, en die min of meer vrij toegankelijk zijn'. Soorten streetsportactiviteiten kunnen we indelen in grofweg twee categorieën:

- 1 Sportactiviteiten die sterk gerelateerd zijn aan traditionele, georganiseerde takken van sport, zoals streetsoccer, -basketbal, -tennis en -hockey, en die meestal in groepsverband worden beoefend.
- 2 Sportactiviteiten die in de afgelopen decennia vooral uit de Verenigde Staten zijn geïmporteerd en binnen jeugdculturen in Nederland tot ontwikkeling en verdere verspreiding zijn gekomen, zoals skateboarden, inline-skaten, street- en breakdance. Deze individuele beweeg- en behendighedsactiviteiten worden meestal ook in groepen beoefend.

De indeling laat zien dat streetsport een diversiteit aan sportvormen kent. Bovendien bestaan binnen de uiteenlopende sportvormen zelf vele verschillen. Een goed voorbeeld is de verscheidenheid in rolsporten. Oorspronkelijk ontstaan in de vorm van rolschaatsen en skateboarden, maar inmiddels verder ontwikkeld tot verschillende variaties in inline-skaten en skeeleren zoals dance-inline-skaten en freestyle-skaten. Hiermee wordt duidelijk dat streetsport een uitkomst is van het steeds verdergaande proces van interne differentiatie van sport. Dit proces is een gevolg van verschuiving van maatschappelijke waarden zoals discipline en gehoorzaamheid naar emancipatie, ongebondenheid en zelfontplooiing.² Streetsport past nadrukkelijk in de verbreiding van een exclusieve jeugdcultuur onder steeds bredere lagen van de bevolking.

² Van Schelven W. *Nullijnrapportage Streetsports*, LOSB, 1999.

In hoofdlijnen zijn er twee organisatievormen van streetsport denkbaar.

Ten eerste de zelforganisatie van streetsport: '*door jongeren en voor jongeren*'.³ Het merendeel van de beoefening van streetsport is traditioneel gelegen in zelforganisatie en regulering door, van oorsprong, pionierende en experimenterende groepen jongeren. De meeste individuele vormen van streetsport zijn binnen groepen jongeren tot ontwikkeling gekomen, zoals skateboarden, street- en breakdance, en BMX-rijden. Karakteristiek voor streetsport is dat jongeren naar eigen inzicht en voorkeur en volgens eigen regels en afspraken hun sport vormgeven. Bovendien veranderen deze voorkeuren en afspraken voortdurend, waardoor streetsport zich steeds verder ontwikkelt.

Daarnaast organiseren met name gemeenten en commerciële sportbedrijven streetsportactiviteiten. In die gevallen kunnen we spreken van '*prefab-streetsport*'. Naast de meer vrijblijvende vorm van streetsport door en voor jongeren kenmerkt prefab-streetsport zich door een vaststaand en strak patroon van organisatie, uitvoering en begeleiding. Te denken valt aan streetsportevenementen die van tevoren bedacht en ontwikkeld zijn. Aanbieders van streetsportactiviteiten werken veelal samen met gemeenten en scholen om te zorgen dat zij de jeugd bereiken.

Samenvattend spelen de volgende organisaties een rol bij streetsport:

- *Gemeenten*: de gemeente richt de openbare ruimte in, beheert deze en verleent vergunningen voor streetsportevenementen; bovendien voert en coördineert de gemeente het lokale sport- en jeugdbeleid.
- *Sportaanbieders*: verenigingen, sportbonden, jongerencentra en commerciële exploitanten kunnen aanbieder zijn van streetsport, zoals bij straatvoetbal-toernooien, (semi-georganiseerd) pleintjesbasketbal, skeeleren en straathockey.
- *Onderwijs*: met name in het voortgezet onderwijs huren scholen commerciële streetsportaanbieders in om eenmalige evenementen of terugkerende activiteiten in en rond school te laten plaatsvinden in het kader van schoolsport.

³ Uiteraard kunnen ook andere groeperingen streetsports organiseren. Maar aangezien streetsports vooral door jongeren wordt beoefend, is hier gekozen voor de organisatie door en voor jongeren.

3 Gemeentelijke regierol

3.1 Onderkennen van belang van streetsport

Gemeenten hebben baat bij het faciliteren en stimuleren van streetsport. Hiervoor zijn verschillende motieven te geven:

- Streetsport wint aan populariteit onder jongeren en jong volwassenen, en is laagdrempelig en informeel. Niet in de laatste plaats sluiten veel vormen van streetsport goed aan bij de hedendaagse jeugdcultuur die gekenmerkt wordt door het opzoeken van spanning en uitdaging, en door een mix van mode, muziek en beweging (lifestyle-sports)
- Streetsportvoorzieningen zijn meestal pregnant aanwezig in de woonomgeving, in tegenstelling tot de meeste sportcomplexen waarop sportaanbieders actief zijn. Vooral voor kinderen en jongeren is het belangrijk om dicht bij huis te kunnen sporten
- Streetsport levert een bijdrage aan de leefbaarheid en veiligheid van de wijken. Wijken waar gesport en gespeeld kan worden bieden daarmee mogelijkheden tot sociaal contact en ontmoeting. Niet alleen tussen de sporters, maar ook tussen ouderen en jongeren.

De meeste gemeenten zetten streetsport in om jongeren te stimuleren tot sportbeoefening. Naast dit algemene sportstimuleringsdoel hanteren verschillende gemeenten ook sociale doelen. Zo speelt streetsport in de gemeente Delft een belangrijke rol om de ruimtelijke mogelijkheden in de woonbuurten voor sport en spel optimaal te benutten. Daarmee draagt de gemeente zorg voor een aantrekkelijk leefklimaat (schoon, heel en veilig) en bevordert het de sociale cohesie (samenspraak tussen jong en oud, allochtoon en autochtoon). Hiermee wordt duidelijk dat streetsport een bijdrage kan leveren aan het verwezenlijken van maatschappelijke doelstellingen.

3.2 Waaruit bestaat de regietaak?

Maar weinig gemeenten voeren specifiek beleid ten aanzien van streetsport of gaan binnen het reguliere sportbeleid expliciet in op sport in de openbare ruimte. Meestal is het zo dat verschillende maatregelen die gemeenten nemen op dit terrein als een bonte lappendeken over het gemeentelijke apparaat heen vallen. Elke dienst of afdeling neemt een eigen ad-hocmaatregel waardoor samenhang ver te zoeken is. Dit komt omdat een duidelijke regietaak en daarmee een heldere visieontwikkeling gericht op sporten in de openbare ruimte niet bij één afdeling is ondergebracht. De regietaak zou in ieder geval betrekking moeten hebben op de volgende stappen uit het stappenplan:

- Stap 1: Ambitie, regie en organisatie.
- Stap 2: Ruimtelijke planvorming en inrichting.
- Stap 3: Fysiek en sociaal beheer van voorzieningen.
- Stap 4: Programmering van streetsportactiviteiten.
- Stap 5: Plan van aanpak voor de uitvoering.

Vandaag de dag beperken gemeentelijke afdelingen Sport en Recreatie zich uitsluitend tot stap 5 en in enkele gevallen tot stap 4 en stap 5. Streetsport wordt hierbij opgenomen in het sportstimuleringsbeleid voor jongeren. Desondanks doen gemeenten veel meer dan dat. Helaas is het zo dat afdelingen en diensten op het gebied van streetsport langs elkaar heen werken, zodat planning, beheer en onderhoud, en programmering van activiteiten afzonderlijk plaatsvinden. Er is geen aandacht voor integrale aansturing. Hiermee worden kansen gemist. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het inrichten en beheren van de openbare ruimte, het uitvoeren en coördineren van het lokale sport- en jeugdbeleid en het verlenen van vergunningen voor evenementen. Lokale regie moet samenwerking genereren tussen Sport en Recreatie, Ruimtelijke Ordening, Stadsontwikkeling, Buurtbeheer, Gemeentewerken, Jeugdbeleid, en Economische en Juridische Zaken.

Een integraal beleid ten aanzien van streetsport is noodzakelijk en levert win-winsituaties op voor sport en andere sectoren. In veel gevallen blijkt de afdeling Sport en Recreatie in het geheel niet betrokken te zijn bij de ruimtelijke planning van sport- en speelfaciliteiten. Meestal gebeurt dit in een 'één-tweetje' tussen Jeugdzaken en Stadsontwikkeling of Gemeentewerken. In grotere gemeenten kan het bovendien voorkomen dat het jeugdbeleid is ondergebracht in een sector Welzijn, waar Sport en Recreatie weer een geheel eigen plek heeft. Hierdoor ontstaan spanningsvelden tussen en soms zelfs binnen verschillende sectoren.

Gezien de beleidsmatige versnippering van streetsport over diverse sectoren is de meest voor de hand liggende optie dat Sport en Recreatie het initiatief neemt tot een lokale regietaak die tot afstemming van plannen en maatregelen moet leiden. Langs die weg kan streetsport goed worden ingebed in het lokale (integrale) sportbeleid; daar hoort het ook thuis.

Van daaruit kan afstemming plaatsvinden met andere betrokken afdelingen.

Om samenwerking te realiseren met andere gemeentelijke afdelingen en externe partners kan overigens gebruik worden gemaakt van (in veel gevallen) al bestaande overlegstructuren, bijvoorbeeld op het gebied van buurtbeheer en wijkgericht werken. Dit zijn vaak uitstekende platforms om bijvoorbeeld mogelijkheden voor nieuwe initiatieven te toetsen en bespreken. Verschillende disciplines en sectoren komen hier bij elkaar, zowel intern (binnen het gemeentelijk apparaat) als daarbuiten (met instellingen in de wijk). De volgende gemeentelijke afdelingen zijn hierbij betrokken: Welzijn, Gemeentewerken, en Wonen en Werken. In de wijken wordt samenwerking gezocht met de politie, het welzijnswerk, jongerenwerk, woningcorporaties, scholen en bedrijven. Bovendien kennen de betrokkenen bij dergelijke overlegvormen vaak goed de weg naar bewoners en jongeren.

4 Stappenplan

- Stap 1: Ambitie, regie en organisatie.
- Stap 2: Ruimtelijke planvorming en inrichting.
- Stap 3: Fysiek en sociaal beheer van voorzieningen.
- Stap 4: Programmeren van streetsportactiviteiten.
- Stap 5: Plan van aanpak voor de uitvoering.

De vijf stappen worden hieronder beschreven.

Stap 1: Ambitie, regie en organisatie

De rol die een gemeente vervult op het gebied van streetsport is afhankelijk van de ambities en de lokale sportinfrastructuur. Het is goed om eerst stil te staan bij de mate waarin voorzieningen al aanwezig zijn. Een inventarisatie van geschikte openbare plekken om te sporten en spelen is hiervoor een eerste stap. Daarnaast kan de gemeente de inrichting en de staat van onderhoud van deze voorzieningen in kaart brengen. Vervolgens moet het aanbod van voorzieningen en activiteiten afgezet worden tegen de vraag van jongeren (en volwassenen) op het gebied van streetsport. De gemeente kan nu beoordelen waar extra voorzieningen of stimuleringsprogramma's nodig zijn. De vraag van jongeren naar streetsportfaciliteiten kan relatief eenvoudig in kaart worden gebracht, bijvoorbeeld door:

- het raadplegen van jongerenpanels;
- het enquêteren van jongeren;
- het organiseren van jongerenbijeenkomsten in de wijk;
- het betrekken van scholen bij inrichtings- en beheervraagstukken in de wijk;
- het betrekken van het jeugdwerk bij deze vraagstukken.

De ambitie die een gemeente heeft met streetsport, moet worden gezocht binnen de randvoorwaarden die het gemeentelijk (sport)beleid stelt. Bovendien zal deze ambitie in balans moeten zijn met de beschikbare middelen in capaciteit en geld. Omdat het bij streetsport gaat om de directe woonomgeving in wijken en de positie van jongeren, liggen hier meerdere kansen. Zo kan gebruik worden gemaakt van wijkbudgetten, het reguliere sportstimuleringsbudget of van potjes geld voor jeugdbeleid en -participatie. Voorts zullen de mogelijke partners bij streetsport betrokken moeten worden bij het vaststellen van een bepaald ambitieniveau. Er zal immers voldoende draagvlak moeten zijn bij bijvoorbeeld sportaanbieders, wijkverenigingen, scholen en bewonersorganisaties om plannen uit te voeren.

Het is wenselijk dat er bij de gemeente een duidelijke 'trekker' of aanspreekpunt is voor streetsport. Deze noemen we voor het gemak 'coördinator streetsport' en is bij voorkeur ondergebracht bij de afdeling Sport en Recreatie.

De coördinator vervult de regiefunctie die in het vorige hoofdstuk is belicht. Hij bewaakt de voortgang van alle fases die in het stappenplan zijn opgenomen en houdt zich dus zowel bezig met de fysiekrumtelijke kant van streetsport als met de programmering en organisatie van activiteiten. Dit wil niet zeggen dat hij ook alles zelf doet. Integendeel, want dan komt er weinig van de ambities terecht. De coördinator zorgt er juist voor dat het netwerk van contactpersonen bij gemeentelijke afdelingen en organisaties in de wijken betrokken zijn bij alle stappen die in dit hoofdstuk aangestipt worden. De coördinator bindt deze professionals aan reguliere en nieuwe activiteiten en ziet erop toe dat de plannen goed uitgevoerd worden. Hij stemt dus af en volgt de voortgang op de voet. Zijn belangrijkste taken zijn:

- regie op bestemming, planning, inrichting en uitvoering van voorzieningen en activiteiten;
- kwaliteitsbewaking van het aanbod van streetsport;
- zorg voor fysiek en sociaal beheer van voorzieningen en materialen;
- communicatie met en tussen verschillende partijen;
- budgetbewaking.

De aansturing en regie van het project Streetsports in Eindhoven ligt bij de programmaleider van Eindhoven in Beweging. Daarnaast is er een projectleider die de daadwerkelijke organisatie en uitvoering van streetsport verzorgt. Deze is werkzaam voor Buurtwerk Eindhoven en is gedetacheerd bij de gemeente voor het project Streetsports.

De coördinator streetsport en de externe partners kunnen zich verenigen in een werkgroep streetsport.

Mogelijke partners zijn bewoners- en wijkorganisaties, jongerenwerk, buurt(sport)werk, (wijk)politie, scholen en sportorganisaties. Maar denk ook aan woningcorporaties, commerciële sportinstellingen en het bedrijfsleven die een streetsportproject kunnen ondersteunen. Bij ondersteuning kan het gaan om financiering, en ook om advisering en het beschikbaar stellen van sport- en spelmateriaal. Bovendien zijn er commerciële sportbedrijven die complete evenementen met allerlei vormen van streetsport verzorgen. Een voorbeeld hiervan is het tweedaagse indoor-evenement '*Melk De Witte Motor - National Fungames*'. Tijdens dit evenement wordt een volledig programma van verschillende vormen van streetsport aangeboden. Het aanbod wordt door een panel van jongeren voortdurend geëvalueerd en bijgesteld. Hierdoor zijn de activiteiten goed afgestemd op de leefwereld van jongeren.

De gemeente Delft heeft de organisatie van streetsport uitbesteed aan het landelijke organisatiebureau '*Mooi Zo Goed Zo*'. Dit bureau is verantwoordelijk voor de coördinatie van het project *Sports on the Streets*, ondersteund door een stuurgroep met daarin vertegenwoordigers van jongerenwerk SWD en JOS'98. Aanleiding tot het project is de afname van jeugdleden bij een aantal sportaanbieders. *Sports on the Streets* is bedoeld om jongeren (weer) tot sporten te stimuleren.

In vier wijken hebben verschillende activiteiten zoals skatemiddagen, streetevents (combinatie van activiteiten), tae bo en streetdance voor jongeren tussen twaalf en achttien jaar plaatsgevonden. In totaal hebben zo'n 800 jongeren meegedaan aan de activiteiten. Opvallend zijn een hoge deelname van allochtone jongeren en een ondervertegenwoordiging van meisjes bij de activiteiten. Vanuit elke wijk is er een aanspreekpunt voor zowel het organisatiebureau als de jongeren. Het organisatiebureau verzorgt niet zelf de activiteiten en evenementen, maar brengt op projectbasis partners bijeen. De belangrijkste partner is het jongerenwerk, dat regulier sport en spel in de buitenruimte aanbiedt. Voor het werven van deelnemers is samenwerking gezocht met het onderwijs. Sportaanbieders hadden geen interesse in de activiteiten. Dit ligt volgens de gemeente aan verschillen in cultuur. Sportaanbieders zijn gewend aan een vrij strak organisatieprincipe bij trainingen, wedstrijden en toernooien. Een belangrijk kenmerk van streetsport is nu juist de informele en tamelijk ongedwongen wijze van organisatie. Een sport- en dansschool heeft wel een bijdrage geleverd, met het geven van cursussen en demonstraties. Coca Cola kleedde de evenementen aan en ook woningcorporaties hebben activiteiten gesponsord. Hun belang hierbij is vooral het verbeteren van de leefbaarheid in de wijken.

Voor de effectiviteit van de uitvoering is een directe lijn gewenst tussen de gemeentelijke coördinator en een aanspreekpunt in 'het veld'. Dit aanspreekpunt is in de meeste gevallen een sportstimuleringsmedewerker, een sportbuurt- of jongerenwerker. Deze zijn vaak gemakkelijk bereikbaar voor jongeren, andere wijkbewoners en instellingen in de wijk. De coördinator kan vervolgens op basis van 'geluiden uit de wijk' beleidsmatige en organisatorische afstemming bereiken op gemeentelijk niveau.

In Eindhoven zijn verschillende partners betrokken bij het project Streetsports. De belangrijkste partner is Buurtwerk Eindhoven, die ondersteuning biedt door het inzetten van jongerenwerkers in de wijken. Ook worden buurtbewoners, wijkorganisaties en (gemeentelijke) sportinstellingen ingeschakeld. Hierdoor is het aanbod afgestemd op de wensen van jongeren.

Stap 2: Ruimtelijke planvorming en inrichting

Door de toegenomen druk op de openbare ruimte van steden hebben veel vrij toegankelijke plekken voor sport en spel het moeten afleggen tegen kantoor- en woningbouwprojecten. De eerste stap - na het instellen van de regietaak - die in het kader van streetsportbeleid dient te worden genomen is: bestem plekken in woonwijken specifiek voor sport en spel in de openbare ruimte.

Dat wil zeggen: behoud en/of creëer in de woonwijken voor ieder vrij toegankelijke plekken waarop gesport en gespeeld kan worden. Uiteraard moet hiervoor een goede wijkschouw gehouden worden, waarbij in kaart wordt gebracht in hoeverre dergelijke plekken er al zijn en waar nieuwe plekken gerealiseerd kunnen worden. Anderzijds kan ook ingespeeld worden op 'geluiden' uit de wijk, afkomstig van bewoners of instellingen. Dit kunnen signalen zijn die erop wijzen dat behoefte is aan nieuwe of verbeterde sportvoorzieningen of dat bewoners juist overlast ervaren van bestaand gebruik van openbare voorzieningen. Om een compleet beeld te krijgen van wensen, behoeften en knelpunten vanuit de wijk, is een enquête onder wijkbewoners een goed instrument (zie stap 1). De uitkomsten van de inventarisatiefase zijn bepalend voor de inrichting van de ruimte en de keuze van voorzieningen en materialen.

Maar al te vaak wordt bij de realisatie van openbare sportvoorzieningen uitsluitend uitgegaan van bestaande kengetallen en het (verwachte) aantal inwoners. Voorbeelden waarbij dergelijke projecten mislukken zijn er legio. Vaak komen de voorzieningen niet overeen met de wensen van de gebruikers, of maken omwonenden bezwaar wegens vermeende overlast. Het gevolg laat zich makkelijk raden: voorzieningen worden niet of nauwelijks gebruikt en worden veelal doelwit van vandalisme. Om dit te voorkomen moet bij het plannen van nieuwe voorzieningen in een bestaande omgeving worden uitgegaan van de wensen van de bewoners, directe gebruikers en de betrokken instellingen in de wijk zoals buurthuizen, scholen en sportaanbieders.

Bij gemeentelijke uitbreidingsplannen is het zaak om informele ruimte voor sport en spel op te nemen in het stedenbouwkundig plan en bestemmingsplan. Bij de ruimtelijke planning moeten plekken gereserveerd en ingericht worden, die uitlokken tot sport en bewegen. Erkenning door het openbaar bestuur van het belang van laagdrempelige sportvoorzieningen in de woonwijken is een absolute voorwaarde om projecten tot een succes te maken.

Op basis van ervaringen van gemeenten bij de (her)inrichting van gebieden tot aantrekkelijke, laagdrempelige sportplekken is de volgende leidraad opgesteld die uit negen onderdelen bestaat:

- I Oprichten stuurgroep en projectgroep;
- II Locatie van de voorzieningen;
- III Betrokkenheid van bewoners;
- IV Inventariseren van wensen bij de inrichting van de locatie;
- V Uitwerken schetsplan tot conceptplan en maquette;
- VI Prijscalculatie;
- VII Voorleggen B&W;
- VIII Opdracht verstrekken voor uitvoering;
- IX Nazorg.

I Oprichten stuurgroep en projectgroep

Na de inventarisatiefase (zie hiervoor) dient op strategisch niveau een stuurgroep en op uitvoerend niveau een projectgroep te worden ingesteld.

De stuurgroep bewaakt de voortgang van het proces en is verantwoordelijk voor de stedelijke afstemming tussen betrokken sectoren. In deze stuurgroep is de coördinator streetsport degene die ervoor zorgt dat alle betrokken sectoren zitting nemen in de stuurgroep.

De projectgroep moet alle voorbereidingen treffen die noodzakelijk zijn voor de realisatie van een openbare sportplek in de wijk. Dit begint bij het aanwijzen van een geschikte locatie en kan doorlopen tot het programmeren van (ondersteuning bij) sportactiviteiten. In de projectgroep kunnen, afhankelijk van de lokale situatie, de volgende personen een plaats hebben: jongerenwerker, opbouwwerker, jongeren zelf, vertegenwoordigers van bewonersgroepen, coördinator streetsport, buurtbeheercoördinator en medewerker

woningcorporatie. Bestaat een dergelijk overlegplatform al, bijvoorbeeld voor buurt- of wijkbeheer, dan kan uiteraard van die mogelijkheid gebruik worden gemaakt.

II Locatie van de voorzieningen

Vervolgens moet door de projectgroep, in samenspraak met de directe gebruikers en bewoners, worden nagegaan op welke locatie de laagdrempelige voorzieningen geplaatst kunnen worden.

Enkele criteria die meegenomen dienen te worden bij het zoeken naar geschikte locaties zijn:

- De locatie moet eenvoudig bereikbaar zijn;
- De locatie moet niet zo direct aan de woningen grenzen dat hierdoor overlast kan ontstaan;
- Het bestemmingsplan dient zonodig aangepast te kunnen worden.

Vanuit efficiencyoverwegingen, zowel voor gebruik van de schaarse ruimte, als voor het aanwenden van financiële en personele middelen, verdient het aanbeveling om gebruiksmogelijkheden te clusteren. Zo kan openbaar gebied met een sportprofiel zodanig gesitueerd en ingericht worden, dat op verschillende tijdstippen gemakkelijk gebruik kan worden gemaakt door het jeugdwerk, scholen, (dependances van) sportaanbieders en jongeren uit de wijk. Intensiever gebruik van de ruimte heeft uiteraard wel consequenties voor het beheer en onderhoud, als ook voor het eventueel programmeren van activiteiten.

In Amsterdam Zuidoost zijn veel openbare sportvoorzieningen nabij woningen, scholen en recreatieve voorzieningen, zoals parken en velden, gesitueerd. Trapvelden en speelpleinen bevinden zich tussen de flats en skatevoorzieningen zijn omgeven door groenstroken en water. Door deze menging van functies is het gebruik van het openbaar gebied door diverse groepen bewoners vrij goed, hetgeen ook de levendigheid en veiligheid van deze gebieden in Zuidoost bevordert.

III Betrokkenheid van bewoners

Bewoners moeten in een vroeg stadium worden betrokken. Enerzijds voor het creëren van draagvlak en anderzijds om hun invloed te geven op het verloop van het project.

De bewoners moeten bijvoorbeeld inspraak hebben bij de keuze voor een locatie. Daarmee kan worden voorkomen dat in een later stadium omwonenden bezwaar aantekenen tegen de openbare sportvoorzieningen in hun buurt (het bekende NIMBY-effect: Not In My Back Yard).

Bewonersparticipatie kent verschillende gradaties en kan ver of minder ver gaan:

- *'Meeweten'*: bewoners worden op de hoogte gesteld van de plannen van de gemeente. De bewoners kunnen hun wensen aangeven, waarmee zonodig rekening wordt gehouden bij de locatiekeuze, inrichting en programmering.
- *Meepraten*: bewoners hebben inspraak op de plannen van de gemeente. Hun wensen en behoeften zijn van invloed op de verdere planvorming.
- *Meebeslissen*: bewoners mogen meebeslissen over de plannen.
- *Meedoen*: bewoners worden betrokken bij de uitvoering van de plannen, bijvoorbeeld bij inrichting, beheer en onderhoud van de plek, maar ook bij toezicht op en begeleiding van activiteiten.

Uiteraard kost het meer tijd en geld wanneer bewoners sterk worden betrokken bij de planvoorbereidingen en uitvoering van taken dan wanneer zij slechts op de hoogte worden gehouden. Het voordeel van het betrekken van bewoners is dat zij zich in grotere mate verantwoordelijk voelen bij het project. Daarnaast kunnen gaande het traject (veranderende) wensen en behoeften van jongeren en omwonenden tijdig worden meegenomen. Het is raadzaam de betrokkenen van tevoren op te hoogte te stellen in hoeverre zij participeren: hebben de bewoners slechts inspraak of mogen ze ook meebeslissen?

IV Inventariseren van wensen bij de inrichting van de locatie

Maar al te vaak bedenken professionals achter hun bureaus met welke voorzieningen een locatie wordt ingericht. De praktijk wijst vervolgens uit dat de wensen van jongeren niet aansluiten bij het gerealiseerde project. Zo komt het voor dat na lang aandringen van jongeren eindelijk een halfpipe wordt geplaatst op een pleintje in de wijk. Tot ontsteltenis van de jongeren blijkt echter dat de skatevoorziening qua afmetingen slechts een uitdaging vormt voor kinderen tot twaalf jaar, terwijl de behoefte er juist is bij jongeren in de middelbareschoolleeftijd. Gevolg: jongeren 'misbruiken' de halfpipe en zoeken vervolgens hun heil op pleintjes buiten hun wijk.

Verder missen veel openbare voorzieningen een overkapte of overdekte ruimte waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten en naar andere sporters kunnen kijken. Zo'n plek, die vaak door jongeren wordt gewenst, kan bij slecht weer eventueel worden benut voor tafeltennis of andere sporten of spelen die weinig ruimte vergen. Gemeenten staan hier vaak afwijzend tegenover en willen voorkomen dat jongeren op die plaatsen gaan 'hangen' en overlast veroorzaken. Door jongeren verantwoordelijkheid te geven bij beheer en onderhoud van de overdekte plek kan die vrees wellicht worden weggenomen.

Om ervoor te waken dat openbare sportvoorzieningen niet of nauwelijks gebruikt worden, moeten bij de inrichting van de locatie de wensen van de jongeren worden meegenomen.

Bovendien weten jongeren vaak heel goed welke materialen wel en welke juist niet geschikt zijn, zeker bij nieuwe sporten die het eerst onder jongeren verspreid raken.

Zo kan aan jongeren worden gevraagd:

- wat ze vinden van de bestaande voorzieningen;
- wat volgens hen ontbreekt aan de huidige voorzieningen.

Vervolgens kunnen de ideeën van de jongeren door hen zelf uitgewerkt worden in een schetsplan. Hiervoor kan een jongerenwerkgroep worden ingesteld. De gemeente dient wel ruimtelijke en beheertechnische randvoorwaarden te stellen.

In enkele wijken in Almere Haven is sprake van negatieve ervaringen met rondhangende jeugd en brommeroverlast. Toen bij de ontwikkeling van een aangrenzende nieuwbouwwijk bleek dat daar veel jongeren zouden gaan wonen, heeft de gemeente besloten sportieve speelvoorzieningen te realiseren. Deze zijn bedoeld voor jongeren tussen twaalf en zestien jaar en moeten vanuit de betreffende wijk goed bereikbaar zijn. Voor de planvorming en inrichting van de speelvoorziening is een projectgroep ingesteld. De projectgroep bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende sectoren zoals Welzijn, Stedelijk Beheer en Communicatie. Een stuurgroep van wethouders en ambtenaren is opdrachtgever en bewaakt het proces en de voortgang van de realisatie van de voorziening. De stuurgroep toetst het plan aan het vigerende bestemmingsplan, de ontwikkelingsvisie voor Almere Haven en aan landschappelijke uitgangspunten.

Bij de keuze voor een geschikte locatie en het inrichten van de sportieve speelvoorziening zijn de bewoners en jongeren uit de wijken benaderd. De bewoners en jongeren zijn drie mogelijke locaties voorgehouden. Tijdens een bijeenkomst zijn de voor- en nadelen per locatie geïnterviewd. De stuurgroep heeft vervolgens gekozen voor een voorziening in het Wierdenpark. De jongeren zijn benaderd via het jongerenwerk in Almere. Veertig jongeren hebben deelgenomen aan excursies naar bestaande voorzieningen in Almere, Zeewolde en Spijkenisse. Vervolgens hebben ze hun ideeën verwerkt in een schetsplan. Een architect heeft het schetsplan als uitgangspunt genomen voor het opstellen van een uitvoerbaar plan. Het plan is vervolgens gepresenteerd aan de direct omwonenden van de locatie en een nabij gelegen motorclub. Op de sportieve speelvoorziening zijn een verhard basketbalveldje, skatevoorzieningen, een klimvoorziening en een trapveldje aanwezig. Bovendien is er een overkapte centrale zitplek. Deze plek is belangrijk voor jongeren om elkaar te ontmoeten en te kijken naar anderen.

V Uitwerken schetsplan tot conceptplan en maquette

Het schetsplan moet in de volgende fase door een architect uitgewerkt worden tot een conceptplan en een maquette. Deze opdracht kan intern worden verricht of extern worden uitbesteed. In beide gevallen dient de projectgroep hier wel één of meerdere van de volgende randvoorwaarden en uitgangspunten aan te verbinden:

- *Beleidsinhoudelijk:* welke voorzieningen dienen geplaatst te worden? Komt er wel of geen toezicht? Welke veiligheidsnormen en beheersaspecten gelden? Welke criteria verbinden we aan het sportmateriaal/toestellen: duurzaamheid, onderhoudsvriendelijk, sporttechnische aspecten? Hoe is de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de plek vormgegeven?
- *Financieel:* welk budget is beschikbaar voor uitvoering en realisatie van de voorzieningen? Wat zijn de maximale jaarlijkse exploitatiekosten (beheer, onderhoud, activiteiten en toezicht)? Zijn alle mogelijke financieringsbronnen aangeboord: sponsors/bedrijven en (jeugd)fondsen, bijdragen van partners in het project, zoals woningcorporaties en welzijnsinstellingen?
- *Organisatorisch:* op welke wijze kunnen de wensen en ideeën van de betrokken partners tegen elkaar worden afgewogen ten behoeve van een breed gedragen ontwerp voor de inrichting?
- *Juridisch:* welke partij wordt eigenaar en/of beheerder van de openbare sportvoorziening? Denk hierbij aan de rol van de gemeente, het jongerenwerk, jongeren en bewoners zelf, en eventueel sportaanbieders. Een ander juridisch aspect dat aandacht behoeft is het aanvragen en verlenen van een bouwvergunning.
- *Procedureel:* hoe zien de vervolgstappen eruit? Denk aan: aanvragen offertes voor aanleg, inrichting en eventueel bouw; beoordelen van offertes, aanbestedingsprocedure en voorlichting aan bewoners.

VI Prijscalculatie

Nu de locatie en de inrichting zijn vastgesteld moet, onder andere aan de hand van de ingediende offertes en de verwachte exploitatiekosten, een berekening worden gemaakt. Verder moet onderscheid gemaakt worden tussen voorbereidingskosten, aanleg- en inrichtingskosten, en kosten voor beheer, onderhoud, toezicht en activiteiten. Bovendien moet de gemeente rekening houden met afschrijving en vervangingsinvesteringen.

De projectgroep in Almere Haven kreeg van gemeentewege f 340.000,- tot haar beschikking voor de realisatie van een sportieve speelvoorziening. Na overleg met wijkinstellingen, bewoners en jongeren bleek uiteindelijk dat de gewenste voorzieningen op de uitgekozen plek enkele malen duurder uitvallen, namelijk 1,3 miljoen gulden. Dat de begroting het oorspronkelijke budget ver te boven is gegaan komt hoofdzakelijk doordat is uitgegaan van een combinatie van sportieve mogelijkheden, inclusief een overkapte ontmoetingsplek voor jongeren, in plaats van een 'simpele' sportvoorziening. Verder was sponsoring geen reële optie, omdat alleen wijkgebonden bedrijven op (te) kleine schaal wilden meewerken. Het is nu afwachten of het College van B&W met dit voorstel instemt. De verwachting is dat dekking gevonden kan worden in verschillende subsidiepotjes.

VII Voorleggen B&W

Het totale plan dient ter goedkeuring te worden voorgelegd aan het College van B&W. In dit plan dient in ieder geval te worden opgenomen:

- aanleiding tot voorziening;
- resultaat van intern en extern overleg;
- overzicht financiën;
- organisatie;
- communicatieplan;
- vervolgprocedure.

VIII Opdracht verstrekken voor uitvoering

Na goedkeuring van het plan en beoordeling van offertes dient de projectgroep één of meerdere aannemers aan te stellen voor de uitvoering en realisatie van de voorzieningen.

IX Nazorg

Na oplevering moet de projectgroep een beheergroep aanstellen voor het fysiek en sociaal beheer van de plek. Voor de verschillende mogelijkheden hierbij verwijzen wij naar de volgende stap in het stappenplan. Voor de opening van de sportvoorziening is het leuk om jongeren te betrekken bij de voorbereiding en uitvoering van activiteiten.

Stap 3: Fysiek en sociaal beheer van voorzieningen

Fysiek beheer

Openbare sport- en speelplekken moeten uiteraard adequaat beheerd en onderhouden worden. In veel gevallen laat dit te wensen over. Nogal wat voorzieningen worden zodanig slecht onderhouden, dat het materiaal snel slijt en het gebruik vervolgens afneemt. Slijtage en nalatig onderhoud hebben vervolgens ook gevolgen voor de veiligheid van de voorzieningen. Uit inspecties van de Keuringsdienst van Waren is gebleken dat 30% van de openbare sport- en speeltoestellen in de eerste helft van 2000 onvoldoende veilig waren. Openbare sport- en speeltoestellen kunnen overigens ook onveilig zijn door een slecht ontwerp.

Fysiek beheer richt zich hoofdzakelijk op het onderhouden van de openbare sportvoorzieningen. In geen van de onderzochte cases wordt het onderhoud aangestuurd door de afdeling Sport en Recreatie. Meestal is Gemeentewerken of Stadsbeheer hiervoor verantwoordelijk. Afstemming tussen de sportafdeling en de onderhoudsmedewerkers is gewenst, gezien het sportspecifieke karakter van de plek.

Dergelijke plekken zijn bovendien vaak doelwit van vandalistisch gedrag. Een combinatie van beheer en toezicht ligt dan ook voor de hand, maar hier komen we later op terug.

Gebruikers zijn kritischer geworden ten aanzien van de kwaliteit van sportvoorzieningen. Jongeren willen niet alleen een goede plek om onbekommerd te sporten, maar ook kwalitatief goede en attractief ingerichte voorzieningen. Zorg ervoor dat de voorzieningen niet alleen worden onderhouden, maar ook desgewenst worden opgewaardeerd.

De Keuringsdienst van Waren houdt sinds 1997 toezicht op het Attractiebesluit van de Wet gevaarlijke werktuigen, waaronder sport- en speeltoestellen. Het Besluit schrijft regels voor met betrekking tot onderhoud en beheer. Zo verplicht het de beheerder van de faciliteiten een beheerssysteem te hanteren voor inspectie, onderhoud en administratie.⁴

Tip: Verzorg regelmatig inspectie van de voorzieningen om te bekijken of gevaarlijke situaties zijn ontstaan. Daarnaast is het raadzaam eens in de vier maanden de voorzieningen te inspecteren op kleine gebreken. Jaarlijks dient de gemeente een grote inspectie uit te voeren voor de algehele veiligheid van de voorzieningen.

Onderhoud kan gericht zijn op preventie en correctie. Preventief onderhoud is veelal gericht op het voorkomen van slijtage en correctief onderhoud op het repareren van kapotte voorzieningen. Geef in een jaarplanning het preventief onderhoud weer.

In Amsterdam Zuidoost zijn veel openbare sportvoorzieningen, zoals skate-obstakels, verharde basketbalvelden en vele trap- en speelveldjes. Zowel jongeren als het sportbuurtwerk maken frequent gebruik van de sport- en speelpleinen. Desondanks is het sportbuurtwerk niet betrokken bij het onderhoud van de openbare voorzieningen. De afdeling Groenvoorzieningen verzorgt het onderhoud. Eens per maand schouwt een wijkploeg de voorzieningen. Het doel van deze inspectie is na te gaan of er onveilige situaties zijn ontstaan. Daarnaast verzorgen zij tweemaal per jaar een grote technische schouw. Deze is gericht op de totale veiligheid van de sportvoorzieningen. De resultaten van de schouwen worden bijgehouden in een logboek.

De gemeente kan het fysiek beheer zelf uitvoeren (meestal groenvoorziening), maar kan ook delen ervan in overleg uitbesteden aan omwonenden of gebruiksgroepen. Met name bij de wekelijkse inspectie en het preventief onderhoud kunnen bewoners worden ingeschakeld. Voordeel hiervan is dat de bewoners en directe gebruikers zich betrokken verantwoordelijk voelen voor 'hun' voorziening.

⁴ Grift Cees van der. *Handboek speelruimtebeleid: 24 stappen op weg naar kwaliteit in speelruimtebeleid*. NUSO 1999.

Sociaal beheer

Op pleinen en in parken geldt vaak het recht van de sterkste. Dominante groepen bepalen wie wel en wie niet gebruik mag maken van de openbare voorzieningen. Het spreekt voor zich dat een dergelijke situatie onwenselijk is.

Een oplossing is voorhanden met sociaal beheer.

In de deelgemeente Delfshaven zijn veel pleinen waar groepen jongeren de dienst uitmaken. Zij bepalen wie gebruik mogen maken van de pleinen en veroorzaken nog al eens overlast en vandalisme. Om de pleinen toegankelijk te maken voor iedereen, is het project Thuis op Straat (TOS) opgericht. TOS is een uit de praktijk ontstane methode om de leefbaarheid op straten en pleinen te vergroten. Om dit te bereiken organiseren TOS-teams op vaste tijden en plaatsen sport- en spelactiviteiten voor tieners uit de wijk. Daarnaast houden TOS-medewerkers (met een I/D-baan) toezicht op de pleinen. Het toezicht resulteert in sociaal ordelijk gedrag in de buitenruimte.

Sociaal beheer is 'het reguleren van het gebruik van de buitenruimte door middel van correctie en stimulering zodat de buitenruimte optimaal in zijn functie kan worden benut en een hoge betrokkenheid van bewoners bij hun omgeving blijft bestaan of wordt vergroot'. Beheeractiviteiten kunnen zijn:

- toezicht op de handhaving van veiligheid;
- het aanbieden van faciliteiten, bijvoorbeeld via het uitlenen van sport- en spelmateriaal;
- het betrekken van gebruikers bij beheer en toezicht.

Een belangrijke les van de gemeente Rotterdam is dat het niet volstaat om uitsluitend voorzieningen te stichten, maar dat ze vooral goed beheerd en gebruikt moeten worden. De coördinatie van het beheer ligt bij de lokale overheid. Betrokken partners zijn de (wijk)politie, gemeentelijke diensten en welzijnsorganisaties. In veel gevallen worden de beheeractiviteiten uitgevoerd door I/D-medewerkers. Vanwege de beperkte doorstroming van I/D-medewerkers naar andere banen, oriënteren gemeenten zich sterker op interne doorgroei van I/D-medewerkers. Daarnaast krijgen I/D-medewerkers die goed functioneren steeds meer verantwoordelijkheid. Dit zorgt ervoor dat deze medewerkers zich volwaardige professionals voelen en stimuleert hen in hun werk.

Naast gemeentelijke instellingen kunnen ook bewonersorganisaties en jongeren beheeractiviteiten verzorgen. Door het betrekken van potentiële sporters voelen zij zich eerder betrokken en verantwoordelijk voor de plek en de voorzieningen. Een regelmatig voorkomend voorbeeld hiervan is het houden van toezicht door ouders van kinderen of het schoonhouden van een openbaar plein met sportvoorzieningen door de buurtbewoners.

Stap 4: Programmeren van streetsportactiviteiten

Met het inrichten en onderhouden van een openbare sportplek in een woonwijk zijn we er natuurlijk nog niet: de plek moet ook goed gebruikt worden! Daarnaast moet overlast tot een minimum worden beperkt en zal ook voorkomen moeten worden dat er ruzie ontstaat tussen verschillende gebruikersgroepen. In stap 3 zijn we ingegaan op een toezichthoudende functie die overlast en onenigheid tussen gebruikersgroepen kan voorkomen. Ook is al enkele keren gewezen op het leggen van verantwoordelijkheid bij de buurt zelf; ook dat heeft een gunstige invloed op ordelijk gebruik.

Hoe kan een gemeente het gebruik van een openbare sportplek in een wijk bevorderen? Ten eerste is het hierbij van belang dat de gemeente weet wat leeft in de wijk en met name onder jongeren.

We kunnen hierbij verwijzen naar de eerste stap waarin enkele methoden worden genoemd om de vraag van de jeugd in kaart te brengen.

Een tweede stap is om de communicatie goed op gang te brengen: laat zien dat de plek er vooral is om te sporten en bewegen. Breng de plek onder de aandacht!

Dit kan op verschillende manieren:

- Door het exploiteren van een sport- en speluitleenvoorziening ter plekke, gekoppeld aan een toezichthoudende functie
- Door het regelmatig organiseren of faciliteren van clinics, toernooien en evenementen op de locatie. Deze kunnen opgeluisterd worden door een lokale topsporter.

Het is van belang hiervoor de lokale media in te schakelen (zie verder).

Eerder is al gewezen op mogelijkheden om nauw samen te werken met instellingen in de wijk, zoals scholen, sportaanbieders, buurthuizen, winkeliers en bewonersgroepen. Via deze organisaties kan de achterban, jongeren en andere bewoners, goed bereikt worden. De openbare plek kan langs die weg voor meerdere doeleinden gebruikt worden.

Gemeenten organiseren streetsportactiviteiten grofweg op twee manieren:

1. Streetsport als reguliere taak van het sportbuurtwerk.
2. Streetsport als (tijdelijk/eenmalig) project of evenement.

Streetsport als reguliere taak van het sportbuurtwerk

Met name de grote steden hebben ervoor gekozen om streetsport onder te brengen in het reguliere programma van het sportbuurtwerk. In een enkel geval is het ondergebracht bij het jongerenwerk.

Het sportbuurtwerk van de deelgemeente Delfshaven in Rotterdam is gericht op alle bewoners en jongeren in het bijzonder. Doel van het sportbuurtwerk is tweeledig: enerzijds buurtbewoners stimuleren tot sportdeelname en anderzijds zorgdragen voor een aantrekkelijk leefklimaat en het vergroten van de sociale cohesie in de wijken. In de deelgemeente coördineren Sport & Recreatie en de Delfshavense Instelling voor Sociaal Cultureel Werk en Kinderopvang (DISK) min of meer onafhankelijk van elkaar vraaggerichte buurtsportactiviteiten. In de nabij toekomst is het de bedoeling dat Sport en Recreatie de coördinatie over het sportbuurtwerk voert. Beide organisaties behouden de verantwoordelijkheid voor de activiteiten die zij zelf organiseren.

De activiteiten worden in samenwerking met verschillende partners, zoals een wijkagent, wijkcoördinator, jongerenwerk, bewonersorganisaties, sportaanbieders en Thuis op Straat (TOS) georganiseerd en uitgevoerd. De inzet van de TOS-medewerkers is gericht op toezicht, binding zoeken, sfeer scheppen, systematisch signaleren of onveilige plekken heroveren. Belangrijk bij het sportbuurtwerk is de bottom-upbenadering. Het aanbod in de wijken wordt afgestemd op de bewoners, waarbij participatie en zelforganisatie leidende principes zijn.

Streetsport als project of evenement

Naast een structureel aanbod van streetsportactiviteiten kan de gemeente ook overwegen streetsport als een stedelijk project op te zetten. Ook hierbij is het sportbuurtwerk meestal sterk betrokken in de uitvoering. Als het project succesvol is, kan besloten worden het project in het reguliere beleid in te passen. In Eindhoven is dat het geval.

De gemeente Eindhoven organiseert in het kader van Eindhoven in Beweging sinds 1996 het stedelijk project Streetsports Tour. Skate-events, klimmen en combinatie-activiteiten (twee sporten op een locatie) zijn de drie populairste streetsportactiviteiten. De tour heeft tot doel jongeren tussen twaalf en achttien jaar te stimuleren aan (straat)sport te doen. Daarnaast richt de tour zich ook op het bieden van goede en aantrekkelijke vormen van vrijetijdsbesteding, bevorderen van contacten, vergroten van de betrokkenheid bij de tour en het bevorderen van de leefbaarheid en veiligheid in de wijken. De aansturing en regie van het project Streetsports ligt bij de programmaleider van Eindhoven in Beweging (Sport & Recreatie). Daarnaast is er een projectleider die de daadwerkelijke organisatie en uitvoering van streetsport verzorgt, in samenwerking met verschillende partners zoals het Buurtwerk Eindhoven, bewoners- en wijkorganisaties en verschillende (commerciële) sportorganisaties. Het Buurtwerk is een belangrijke partner van het project, omdat jongerenwerkers contact hebben met de doelgroep en zodoende weten wat hun wensen en behoeften zijn. Hierdoor is de afstemming tussen stedelijk- en wijkniveau goed. Tijdens de tour in 2000 hebben in de periode april - augustus ruim 2500 jongeren meegedaan aan 60 verschillende activiteiten op 25 verschillende locaties. In verhouding hebben meer jongens (68%) dan meisjes (32%) meegedaan. Meer dan tweederde van de deelnemers van allochtone afkomst. Dit komt mede doordat de meeste activiteiten plaatsvonden in wijken waar veel allochtone jongeren wonen.

Een gemeente kan zich ook toeleggen op een gemeenschappelijk stedelijke afsluiting van meerdere streetsportactiviteiten, die daarvoor hebben plaatsgevonden. Tijdens zo'n afsluitende dag worden vaak de finales gehouden van de activiteiten die daarvoor in de wijken plaatsvonden. Maar het kan ook om een selectie van populaire activiteiten gaan. Een afsluitende dag wordt in een aantal steden aangevuld met attractieve demonstraties en combinaties van sport, dance en muziek.

Als afsluiting op Streetsports Tour organiseert de gemeente Eindhoven in het centrum van de stad een afsluitende Streetsports Final. De organisatie en begeleiding liggen in het verlengde van de Tour bij dezelfde betrokken partijen. De activiteiten zijn gebaseerd op ervaringen van voorgaande jaren, de Streetsports Tour en op suggesties van jongerenwerkers en jongeren zelf. Zo'n 3000 jongeren, waarvan bijna 30% meisjes, hebben deelgenomen aan de afsluitende streetsportdag. Eénviijfde deel was van buitenlandse afkomst. Daarnaast waren er ongeveer 1000 passieve deelnemers. Populaire activiteiten zijn inline-skaten, survival-klimactiviteiten, muziek en dance en straatvoetbal.

Tot slot kan een gemeente kiezen voor een groot jaarlijks streetsportevenement. In principe is een dergelijk evenement qua opzet ongeveer gelijk aan een afsluitende streetsportdag, maar vormt het uiteraard geen vervolg op voorgaande activiteiten. Zo'n evenement kan op zichzelf staan, maar kan ook aansluiten op festiviteiten, zoals de opening van een multifunctioneel sportcomplex, jongerencentrum of sportplein en bij braderieën en markten.

Stap 5: Plan van aanpak voor de uitvoering

Het komt er nu op aan goede afspraken te maken over het uitvoeringsproces. In een plan van aanpak moet voor iedere activiteit of evenement worden opgenomen:

- doelgroep (leeftijd, sekse, etniciteit);
- doelstelling (kwantitatief en kwalitatief);
- omschrijving activiteiten en werkwijze;
- taken en verantwoordelijkheden (alle betrokken partijen);
- voortgang (nieuw, bestaand of verbreding van project);
- samenhang met andere sectoren (onderwijs, welzijn, ruimtelijke ordening);
- samenwerkingsverbanden (met andere projecten en organisaties);
- gebied/locatie;
- tijdsplanning en personele inzet;
- begroting (kosten en inkomsten);
- wijze van communicatie met doelgroep (buurtorganisaties, pers, flyers enzovoort);
- mogelijke knelpunten (bijvoorbeeld veiligheid, draagvlak in wijk, budget, materiaal).

Het komt maar al te vaak voor dat activiteiten niet aansluiten bij de doelgroep. Om dergelijke missers te voorkomen, is het verstandig eerst te kijken en te leren van reeds uitgevoerde activiteiten. Hierdoor kan inzichtelijk worden welke fouten zijn gemaakt en welke activiteiten aansluiten bij de doelgroep. Een belangrijke les die veel gemeenten inmiddels geleerd hebben is: ga eerst praten met jongeren (en/of bewonersorganisaties) en luister goed naar hun wensen.

ENKELE TIPS TOT SLOT

TIP 1: Streetsportpas of instuif?

Streetsport impliceert die vormen van sporten en bewegen die in hoge mate vrij toegankelijk zijn. Het is echter wenselijk vooraf een inschatting te maken van het aantal potentiële deelnemers en dit aantal vervolgens goed te blijven volgen. Zo kan bijvoorbeeld gebruik worden gemaakt van een streetsportpas. Voordeel hiervan is dat de deelnemers worden geregistreerd. Het nadeel is wel dat dit de toegankelijkheid van de activiteiten kan aantasten. De gemeente kan ook kiezen voor verplicht (voor)inschrijven of voor een instuif. De ervaring leert dat voorinschrijvingen een drempel opwerpen voor deelname.

TIP 2: Promotie en voorlichting

Promotie en voorlichting zijn onmisbaar. Niet alleen om deelnemers en vrijwilligers te bereiken, maar in het belang van sponsors en voor het aantrekken van sponsors. In praktijk blijkt dat informatie de doelgroep onvoldoende bereikt door het hanteren van de verkeerde communicatiekanalen.

Het is noodzakelijk om eerst te onderzoeken hoe en waar potentiële deelnemers kunnen worden benaderd. In hoofdlijnen zijn hier drie manieren voor:

1. Het verspreiden van publiciteitsmateriaal (flyers, posters, vlaggen, t-shirts et cetera) op diverse punten waar potentiële deelnemers komen, zoals scholen, jongerencentra, bioscopen en buurtcentra. De uitingsvormen moeten herkenbaar zijn. Bovendien moet het promotiemateriaal jongeren op een eigentijdse en eigenwijze manier aanspreken. Spreek jongeren aan in jongerentaal!
2. Het plaatsen van persberichten in (lokale) media, zoals plaatselijke huis-aan-huisbladen en teletekstpagina's. Ook internet kan een belangrijk communicatiekanaal zijn om doelgroepen te bereiken. Internet kan ook interactief benut worden door jongeren de ruimte te geven hierop zelf hun ervaringen, wensen en plannen te laten aangeven. Ook kunnen links gemaakt worden van en naar lokale sites die jongeren frequent bezoeken.
3. Het persoonlijke benaderen via netwerken en sleutelfiguren die in contact staan met groepen jongeren, zoals sportbuurtmedewerkers en docenten op scholen. Deze vorm van promotie kan goed ondersteund worden door flyers en posters. Bovendien geven bekende namen een extra impuls aan het project. Schakel bijvoorbeeld lokale sportcoryfeeën in!

TIP 3: Jeugdparticipatie

De laatste jaren staat jeugdparticipatie steeds meer in de belangstelling.

Jeugdparticipatie staat voor *de deelname van jongeren aan activiteiten gericht op het verbeteren van voor jeugd belangrijke zaken in hun leefomgeving en het beïnvloeden van het lokale beleid*. In toenemende mate zien (lokale) instanties die met jeugd te maken hebben de noodzaak in van het betrekken van jeugd bij lokale planvorming en bij inrichting en gebruik van de openbare ruimte. Het betrekken van jongeren zorgt er immers voor dat het aanbod van streetsport beter aansluit op hun wensen en behoeften. Bovendien bevordert jeugdparticipatie de maatschappelijke betrokkenheid van jongeren en versterkt het de binding met sportorganisaties.

De laatste jaren is er een toename te zien van het incidenteel betrekken van jongeren bij lokale initiatieven. Vaak gaat het hierbij om projecten, overigens niet zelden op het gebied van streetsport. Nog maar weinig (gemeentelijke) instanties organiseren structureel activiteiten samen met jeugdigen. Dit is overigens niet zo verwonderlijk, omdat jeugdparticipatie voor veel gemeenten een terrein is waarop nog niet veel ervaringskennis is gebouwd. Om structureel invulling te geven aan jeugdparticipatie moet er planmatig aandacht aan worden besteed, in samenwerking met het lokale jeugdbeleid.

Duidelijk moet zijn wat de gemeente wil bereiken met jeugdparticipatie. Gaat het de gemeente om het vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid van jongeren of om het

vergroten van de mogelijkheden tot een zinvolle vrijetijdsbesteding? Of gaat het alleen om het realiseren van een aantrekkelijk activiteitenaanbod?

Welk doel de gemeente ook voor ogen heeft: door jeugdparticipatie is de kans veel groter dat het aanbod van streetsport beter aansluit op de wensen en voorkeuren van jongeren. Ook bij jongeren kan de mate van betrokkenheid bij planvorming verschillen. Gaat het om 'meeweten', meepraten, meebeslissen of meedoen? (zie stap 2)

Duidelijk moet zijn wat van jongeren wordt gevraagd: hebben ze uitsluitend inspraak of mogen ze ook meebeslissen? Jongeren laten meepraten leidt vaak tot groot enthousiasme. Maar dat kan al gauw overslaan in teleurstelling wanneer besluitvorming of uitvoering lang op zich laat wachten. Jongeren haken af wanneer ze een tijd lang niets meer horen over de voortgang. Een gemeente moet in een vroegtijdig stadium de planning en werkwijze helder maken aan jongeren, opdat zij weten waar zij aan toe zijn en hoe ver hun invloed reikt. Betrek jongeren vooral bij concrete en overzichtelijke taken die op de korte termijn betrekking hebben.

In de gemeente Groningen beoefenen veel skaters in het centrum van de stad hun sport, tot grote ergernis van winkeliers, bedrijven en bezoekers van winkelcentra. Het was dan ook niet verwonderlijk dat skaters met verzoeken kwamen voor een goede accommodatie. Zij wilden zelf betrokken zijn bij de planvorming en aanleg van een adequate skatevoorziening. De gemeente stemde toe. Vervolgens is met vier 'hardcore-skaters' aan de slag gegaan met de planvorming voor een skatepark. De skaters hebben zich sterk laten inspireren door voorbeelden van voorzieningen in andere steden. Op het park zijn niet alleen obstakels aanwezig, maar ook voorzieningen zoals ramps, halfpipes en grinds zodat alle vormen van rolsporten tot hun recht komen.

De gemeente heeft aan de realisering van het park een aantal criteria verbonden. Zo moeten de jongeren zich verenigen in een rechtspersoon voor het verkrijgen van subsidie. Op advies van het jongerenwerk is dit een stichting geworden; de titel '(sport)aanbieder' is namelijk niet 'des skaters'. Het stichtingsbestuur, dat volledig uit jongeren bestaat, exploiteert het skatepark zelfstandig. De inkomsten bestaan uit deelname- en sponsorgelden.

Steeds meer gemeenten laten zich, in het kader van jeugdparticipatie, leiden door jongerenpanels en bijeenkomsten. Tijdens dergelijke informatieve meetings is er vaak een beperkte groep jongeren die, soms ten koste van anderen, van zich laat horen. Hierdoor krijgt niet iedereen gelijke kansen. In de praktijk bijvoorbeeld zijn het vaak groepen skaters die bij gemeenten aan de bel trekken voor een skatevoorziening. De laatste jaren zijn deze dan ook als paddestoelen uit de grond geschoten. Om te voorkomen dat participatie zich beperkt tot een select groepje jongeren is het voor gemeenten raadzaam ook te luisteren naar instellingen die vanuit hun werkveld te maken hebben met allerlei groepen jongeren. Hierdoor worden ook andere groepen en dus ook verschillende 'geluiden' meegenomen in de planvorming.

Contactpersonen Streetsport

Gemeente Eindhoven:

- mevrouw Geert van Kasteren: projectleider Streetsports;
- mevrouw Danielle van Bakel: programmaleider Eindhoven in Beweging.

Gemeente Almere:

- de heer Jan van Eck: beleidsmedewerker Sport;
- mevrouw I.S. Munneke: senior beleidsadviseur Beleid en Advies, dienst Stedelijk Beheer.

Gemeente Groningen:

- de heer Jan Pier Brands: zelfstandig ondernemer (jeugd)cultuur en welzijn;
- de heer Klaas Haverdings: hoofd beleidsafdeling S&R;
- de heer Peter Veldhuis: directeur UniSports;
- de heer Henk Schuster: directeur UniSports.

Gemeente Delft:

- mevrouw H. Skinner: beleidsmedewerker Sportstimulering;
- de heer Albert Langerak: projectcoördinator MooiZoGoedZo Delft.

Gemeente Tilburg:

- de heer A.J.A.M. Nefs: senior beleidsmedewerker Sport & Vrijetijd / plaatsvervangend hoofd afd. Cultuur, Sport, Zorg;
- mevrouw Gerdi Beks: beleidsmedewerker Sport & Vrijetijd;
- de heer Michiel de Haan: Jeugdconsulent - Bureau Ondersteuning Tilburgse Sport.

Gemeente Den Haag:

- de heer Wim de Jong: coördinator stedelijke sportprojecten.

Gemeente Amsterdam, stadsdeel Amsterdam Zuidoost:

- mevrouw Jolanda Stockey: sportbuurtmedewerker A'dam Zuidoost;
- de heer Vic van Heeckeren: opzichter stadsdeel Zuidoost (afd. Beheer, Onderhoud en Riolerings).

Gemeente Rotterdam, deelgemeente Delfshaven:

- de heer Martin Malon: beleidsambtenaar Sport Delfshaven;
- de heer Edwin de Koning: projectleider sportstimulering Delfshaven.

Edu
Actief

uitgeverij Meppel

Lokale Jeugdsportpas

JEUGD IN BEWEGING

Deel 4 Lokale Jeugdsportpas

Handboek Lokaal jeugdsportbeleid

COLOFON

- Uitgave:** Stichting Jeugd in Beweging, Arnhem
- Auteur:** Wim Florijn (Nederlands Instituut voor Sport Bewegen, Arnhem)
- Begeleidingsgroep:** Jan Vollers (Jeugd in Beweging, Arnhem)
Henk Hack (Jeugd in Beweging, Arnhem)
Eric Lagendijk (Jeugd in Beweging, Arnhem)
Frans van der Ven (LC Nederlands instituut voor lokale Sport & Recreatie, Dordrecht)
Mark Monsma (LC Nederlands instituut voor lokale Sport & Recreatie, Dordrecht)
Robert Zwart (NOC*NSF/NISB, Arnhem)
Dayenne L'Abee (NISB, Arnhem)
Ellen Storm (Ministerie van VWS, Den Haag)
- Met dank aan:** Gemeente Weert
Gemeente Nijmegen
Sportservice Noord-Holland
Sportbedrijf Smallerland
- Uitgeverij:** Edu'Actief b.v. Meppel tel 0522 - 235235

Deel 4 Lokale Jeugdsportpas
Handboek Lokaal Jeugdsportbeleid

ISBN 90 6053 0845
Nugi 191

Copyright © 2001 Stichting Jeugd in Beweging

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor alle kwesties inzake het kopiëren van een of meerdere pagina's uit deze uitgave: Stichting Reprerecht Amstelveen.

Per 1 januari 2002 houdt de stichting Jeugd in Beweging op te bestaan. De aandacht voor het beleidsterrein van Jeugd in Beweging berust vanaf die datum bij NISB.

Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB)
Papendallaan 50
Postbus 32, 6800 AA Arnhem
Helpdesk JIB 026 - 4833888
e-mail: info@nisb.nl
internet: www.nisb.nl

Eerste druk/eerste oplage

Inhoud

Inleiding	4
Aanleiding	5
Stap 1: De jeugdsportpas, een goed idee!?	6
1.1 Sluit aan bij bestaande initiatieven	6
1.2 Inventariseer het sportgedrag	6
1.3 Bepaal de doelgroep	7
1.4 Formuleer de doelstelling	7
1.5 Stel de duur van het project vast	8
Stap 2: Is het idee haalbaar?	9
2.1 Creëer draagvlak	9
2.2 Maak een voorlopig plan	9
2.3 Stel een begroting op	10
Stap 3: Het definitieve plan	11
3.1 Richt de organisatie in	11
3.2 Maak het plan definitief	11
3.3 Bepaal het aanbod	12
Stap 4: Kiezen voor een model!	13
4.1 Eén tak van sport per maand, het hele jaar door	13
4.2 Beperkt aantal sporten, het hele jaar door	14
4.3 Meerdere takken van sport, het hele jaar door op vaste tijden	14
4.4 Meerdere takken van sport, in een beperkt aantal perioden	15
Stap 5: De pas	16
5.1 Zorg voor een eigentijds ontwerp	16
5.2 Stel aanmaakkosten vast	17
5.3 Bepaal de prijs voor de pas	17
5.4 Zorg voor een juiste prijs-kwaliteitverhouding	17
5.5 Overweeg sportaanbieders te belonen	18
5.6 Distributiepunt van de pas bepalen	18
5.7 Gebruik de juiste communicatiekanalen	19
Stap 6: Registratie en evaluatie	20
6.1 Voer een registratiesysteem in	20
6.2 Evalueer de oorspronkelijke doelstelling	21
6.3 Structurele inbedding jeugdsportpas	21
Meer informatie	22

Inleiding

Aanleiding voor de handleiding

Enkele jaren geleden is in de Tweede Kamer een pleidooi gevoerd voor een nationale jeugdsportpas. Door de directie Sport van het ministerie van VWS is de stichting Jeugd in Beweging (JIB) destijds gevraagd te bezien of een dergelijke pas nationaal wenselijk en haalbaar was. JIB is tot de conclusie gekomen dat een nationale pas weinig tot niet zal bijdragen aan het bevorderen van een actieve leefstijl van jongeren en dat de haalbaarheid twijfelachtig is mede gezien de nodige medewerking van verenigingen, sportbonden, gemeenten en de overvolle markt van kaarten.

Op lokaal niveau liggen er meer mogelijkheden en JIB heeft daarom gekozen voor het volgen van een aantal lokale initiatieven. De lokale situatie vraagt om een specifieke aanpak die goed aansluit bij het breedtesportbeleid van de laatste jaren.

De opzet van een lokale jeugdsportpas leent zich goed voor een gestructureerde aanpak. Deze handleiding in de vorm van een stappenplan is het resultaat van de ervaringen die zijn opgedaan bij gemeentelijke experimenten in Weert, Drachten/sportbedrijf Smallerland en Haarlem/Sport-service Noord-Holland. Ook is de gemeente Nijmegen bij dit project betrokken geweest.

Doel van de handleiding

Deze handleiding is bedoeld als hulpmiddel bij het realiseren van een jeugdsportpas, samengesteld naar aanleiding van het verloop van een aantal pilots in verschillende gemeenten in ons land. De handleiding beschrijft welke stappen gevolgd kunnen worden om tot een succesvolle inrichting en uitvoering van een jeugdsportpas te komen.

In het kort probeert de handleiding een antwoord te geven op vragen als:

- vanuit welke beleidsopvatting wordt er gestart?
- is de pas een haalbaar middel?
- wat willen we met de pas?
- welk model past hierbij?
- hoe moet de pas eruit zien?
- hoe betrekken we jeugd bij de pas?
- hoe registreren en evalueren we het verloop?

Door wie te gebruiken?

De handleiding is bedoeld voor gemeenten die het voornemen hebben een 'vorm' van een jeugdsportpas te introduceren. Beleidsontwikkelaars, -ondersteuners en -uitvoerders, zoals ambtenaren sportzaken, lokale sportraden, onderwijsinstellingen en bewegingsconsulenten kunnen er hun voordeel mee doen. De handleiding is tevens geschikt voor anderen die geïnteresseerd zijn in het stimuleren van sport- en bewegingsactiviteiten voor de jeugd, zoals medewerkers van sportservicebureaus, sportbuurtwerk, welzijnsinstellingen, landelijke en regionale sportorganisaties.

Hoe de handleiding te lezen?

De ervaring met de verschillende pilots heeft geleerd dat het ontwikkelen van een jeugdsportpas, zap-kaart of welke andere benamingen ook gebruikt worden, te onderscheiden is in een aantal stappen. Deze stappen (1 t/m 6) zijn in de indeling van deze handleiding terug te vinden. Binnen elke stap worden een aantal fasen onderscheiden waarin u wordt geattendeerd op aspecten die van invloed kunnen zijn op een goed verloop van het hele traject. In de omkaderde tekstvakjes treft u vervolgens tips aan die in uw eigen situatie goed van pas kunnen komen.

Voor het gebruik hoeft u niet per definitie de hele handleiding te lezen, hoewel dat het beeld wel compleet maakt. U kunt voor een bepaald onderdeel kiezen, afhankelijk van de specifieke lokale situatie of de fase waarin het project verkeert.

Meer informatie

Op de laatste pagina treft u het algemene helpdesknnummer van JIB aan, waar u alle verder benodigde informatie kunt opvragen. Meer specifiek vindt u tevens het contactadres van NISB, alsmede de adressen van een drietal pilotgemeenten die ruime ervaring met opzet en uitvoering van de pas hebben.

Stap 1: De jeugdsportpas, een goed idee !?

- 1.1 Sluit aan bij bestaande initiatieven*
- 1.2 Inventariseer het sportgedrag*
- 1.3 Bepaal de doelgroep*
- 1.4 Formuleer de doelstelling*
- 1.5 Stel de duur van het project vast*

1.1 Sluit aan bij bestaande initiatieven

Zoals in de aanleiding reeds is aangegeven is het opzetten van een jeugdsportpas niet altijd even gemakkelijk. Een blauwdruk is dan ook niet te geven, elke lokale situatie is anders. Opzet en uitvoering moeten dan ook aangepast worden aan de specifieke lokale situatie. Belangrijk daarbij is om in eerste instantie na te gaan in hoeverre eventueel een jeugdsportpas past binnen het bestaande sportbeleid van de gemeente.

Het separaat initiëren van een jeugdsportpas, los van bijvoorbeeld activiteiten als de Brede School, Verlengde Schooldag, School en Sport, whoZnext, Verenigingsondersteuning en dergelijke is niet aan te bevelen en kan zelfs contraproductief werken. Met andere woorden, ga eerst binnen het eigen gemeentelijk apparaat op zoek naar bestaande initiatieven die betrekking hebben op de jeugd. In dit verband wijzen we ook op de stimuleringsregeling voor de breedtesport van de rijksoverheid (*Breedtesportimpuls; Het Breedtesportbeleid van de rijksoverheid; juni 1999*).

Gebruik bestaande netwerken om informatie te krijgen.

1.2 Inventariseer het sportgedrag

Voor het verder uitwerken van het idee is het noodzakelijk zicht te hebben op de sportdeelname van de jeugd. Hoe zit het in de lokale situatie met het sportgedrag van de jeugd? Welke leeftijdsgroepen doen veel, welke juist weinig aan sport? Probeer hier zicht op te krijgen om te voorkomen dat u straks een verkeerde doelgroep kiest. Met andere woorden ga: op zoek naar gegevens. Hoe komt u hier aan?

Via sportverenigingen is bijvoorbeeld al een aardig beeld te krijgen van het aantal jeugdleden en de verschillende leeftijdscategorieën. Heeft uw gemeente een zogenaamde jeugdsportsubsidieregeling, dan zijn daar ook gegevens uit te halen. Ook het sportbuurtwerk kan u wellicht helpen. De oudere categorie jongeren maakt in toenemende mate gebruik van commerciële sportinstellingen als sportscholen en fitnesscentra, ook daar zijn gegevens te verzamelen.

Gegevens zijn ook te verkrijgen door modellen voor onderzoek naar sportdeelname als RSO (Richtlijn Sportdeelname-Onderzoek, Diopter Janssens & Van Bottenburg bv) te gebruiken.

1.3 Bepaal de doelgroep

Op grond van zo'n eerste analyse bent u beter in staat voorlopig de doelgroep (leeftijdscategorieën; geslacht; etniciteit e.d.) te bepalen. Als bijvoorbeeld blijkt dat jongeren van 15-18 jaar over het algemeen niet sporten via eerder genoemde kanalen, dan kan de jeugdsportpas een goed middel zijn. Wilt u een nog beter inzicht krijgen dan is een onderzoek onder de jeugdigen zelf zeker aan te bevelen, zij het dat u zich moet realiseren dat dit meer tijd en geld kost.

Het is te overwegen een dergelijk onderzoek uit te besteden aan derden. Op grond van deze analyse moet het vervolgens mogelijk zijn de groep jeugdigen waarop u zich wilt richten, vast te stellen.

Een onderzoek naar sportdeelname en/of wensen en behoeften van jeugdigen is een aantrekkelijke stageopdracht voor studenten.

1.4 Formuleer de doelstelling

In toenemende mate wordt er, zeker door de politiek, naar de effecten van de inzet van middelen (financiële en menskracht) van een bepaald beleid gevraagd.

Dit betekent dat het ook voor het opzetten van een project als de jeugdsportpas, goed is dat u van tevoren zo concreet mogelijke en evalueerbare doelstellingen formuleert, de projectperiode bepaalt en tussentijdse evaluatiemomenten aangeeft.

Het is afhankelijk van uw eigen werkwijze en wellicht de zienswijze van het bevoegd gezag of u de doelstellingen zo concreet maakt dat u deze uitdrukt in percentages van de te realiseren sportdeelname, of dat u genoeg neemt met doelstellingen die meer richting kwaliteit en kwantiteit van het sportaanbod gaan.

Waar u ook voor kiest, het zo concreet mogelijk opstellen van evalueerbare doelstellingen geeft u houvast.

Een voorbeeld:

De jeugdsportpas moet er toe leiden dat na één jaar 10% van de pashouders (niet-sporters) lid zijn van een sportvereniging.

1.5 Stel de duur van het project vast

Wat voor de doelstelling geldt, geldt ook voor de duur van het project. Van belang is dus de vraag: "Hoe lang moet het project duren?" Afhankelijk van de lokale situatie is het aan te bevelen een periode van ongeveer vier jaar als voorlopig streven te nemen. Immers, wil de pas ingeburgerd en bekend raken onder zowel de sportaanbieders als de jeugd, dan kost dat tijd. Tevens heeft u gedurende zo'n periode de gelegenheid de pas eventueel aan te passen, uit te breiden enzovoort. U dient daarbij uiteraard wel rekening te houden met de inzet van middelen, gedurende een aantal jaren en zich dus goed te realiseren dat u er alleen met het in de markt zetten van de pas niet bent.

Dit betekent dat u vooraf de tussentijdse evaluatiemomenten en de wijze van evalueren goed moet vastleggen. Dat geeft u houvast en zicht op de ontwikkeling van het gehele traject. Dit is ook van belang tegen de achtergrond van een mogelijk structurele verankering van de jeugdsportpas in het lokale beleid na afloop van de projectperiode.

-
- **Vraag de jeugd naar hun ervaringen!**
 - **Wat zijn de ervaringen van de sportaanbieders?**

Stap 2: Is het idee haalbaar?

-
- 2.1 Creëer draagvlak*
 - 2.2 Maak een voorlopig plan*
 - 2.3 Stel een begroting op*
-

2.1 Creëer draagvlak

In stap 1 heeft u zich gebogen over het idee en de 'brede kaders' aangegeven voor welke groep jeugdigen u de jeugdsportpas zou willen invoeren, op welke wijze u dat zou willen doen, binnen welke periode en wat de resultaten zouden moeten zijn. Belangrijk nu is het toetsen van deze ideeën op hun haalbaarheid. Daarvoor komen verschillende groepen in aanmerking. In de eerste plaats natuurlijk **de jeugd zelf**. Daarvoor staan u meerdere mogelijkheden ten dienste. Zo zou u door middel van een enquête (zie ook 1.3.), bijvoorbeeld met behulp van het onderwijs en de lokale sportverenigingen, achter de wensen en behoeften van de doelgroep op dit punt kunnen komen. Minder omslachtig is om met de doelgroep direct te communiceren op plekken waar ze samen zijn of komen.

Verder is het uiteraard verstandig om zowel binnen het gemeentelijk apparaat, bijvoorbeeld de sector onderwijs, als ook daarbuiten, sportverenigingen, wijk- en buurtinstellingen, scholen, commerciële sportaanbieders te benaderen en hun het idee voor te leggen. Immers, deze categorie is in de toekomst van groot belang als het gaat om de daadwerkelijke medewerking bij een eventuele realisering van de pas. U moet zich overigens van tevoren goed realiseren dat u, met name als het gaat over deze laatste categorie, op zoek moet gaan naar **sleutelfiguren** uit die groep. Een algemeen schrijven aan scholen of sportverenigingen bijvoorbeeld, werkt zelden. Dit soort brieven blijven maar al te vaak in een bureaula liggen. Ga op zoek naar contactpersonen waarvan u van tevoren weet dat ze voor een dergelijk traject wel 'gevoelig' zijn. Benader hen mondeling en vraag hen bij een positieve reactie eventueel als contactpersoon voor de achterban te willen optreden.

Een kleine commissie van jeugdigen kan u helpen het benodigde draagvlak te vergroten!

2.2 Maak een voorlopig plan

Het idee zal na de vorige, wat bredere oriëntatiefase, meer 'inzichtelijk' worden en langzaam maar zeker het karakter van een plan krijgen. Dit is ook nodig om aan het bevoegd gezag voor te leggen en politieke dekking voor de uitvoering te vragen. Belangrijk daarbij is, naast de eerder genoemde inhoudelijke aspecten van het project (wat wilt u bereiken en hoe?), de benodigde tijdsinvestering, duur van het project en kostenraming op jaarbasis meer exact in kaart te brengen. Dit alles heeft uiteraard te maken met de wijze waarop u denkt de uitvoering ter hand te nemen, wie u daarbij wilt inschakelen en hoe u of anderen het project willen volgen met betrekking tot de effectmeting, enzovoort.

Tijdsindicering voor een middelgrote gemeente:

- **Ontwikkeling ± 20 uur per week gedurende een half jaar.**
- **Uitvoering ± 14 uur per week.**

2.3 Stel een begroting op

De financiën voor een project kunnen per gemeente sterk verschillen. Hieronder treft u een begroting aan waarin de minimale uitvoeringskosten zijn opgenomen en waarin de inkomsten volledig vanuit de gemeente worden gedekt. In de praktijk variëren de kostenposten met de gekozen vorm en omvang. Bij de inkomsten kunnen ook andere partijen een rol spelen. Bijvoorbeeld bijdragen van lokale sponsors en dergelijke.

Voorbeeldbegroting

Kosten:

1. Coördinatie (dagelijkse aansturing, begeleiding)	P.M.
2. Projectleider (50 weken x 1 dagdeel x f 300, =	15.000,-
3. Functioneringskosten (reis- en verblijfskosten, mailing, porti)	2.500,-
4. Ondersteuningspakket (lesbrieven, folders, artikelen, helpdesk)	2.500,-
5. Pr-activiteiten (promotiemateriaal, media, demo's)	10.000,-
6. Activiteitenvergoeding (4 perioden x 2 verenigingen x f 250, =)	2.000,-
7. Onvoorzien	1.000,-
Totaal:	f 33.000,-

Baten:

1. Gemeente	31.000,-
2. Verkoop jeugdsportpassen	2.000,-
Totaal:	f 33.000,-

Stap 3: Het definitieve plan

- 3.1 Richt de organisatie in
- 3.2 Maak het plan definitief
- 3.3 Bepaal het aanbod

3.1 Richt de organisatie in

Met de voorlopige instemming van het bevoegd gezag kunt vervolgens aan de slag om het plan definitief verder uit te werken. De eerste vragen die daarbij opkomen zijn "Wie ga ik daarbij betrekken?" en "Wie gaat er daadwerkelijk een rol in de uitvoering spelen?". Ervaringen op dit punt wijzen niet allemaal in dezelfde richting.

Afhankelijk van de lokale situatie, kiezen voor:

- een kleine projectgroep, die ook belast wordt met de uitvoering;
- een klankbordgroep voor de start, die tijdens de uitvoering begeleidingscommissie wordt;
- één persoon die de gehele uitvoering trekt;
- een sportservicebureau als initiatiefnemer en uitvoerder;
- combinaties.

Met betrekking tot de definitieve planvorming is het overigens sterk aan te bevelen om daarbij de eerder genoemde **sleutelfiguren** (zie 2.1.), die uiteraard organisaties vertegenwoordigen, te betrekken. In voorkomend geval is de inrichting van een niet al te grote projectgroep raadzaam om daarmee het noodzakelijke draagvlak te bewerkstelligen. Het verdient vervolgens zeker de aanbeveling om vooraf duidelijkheid te creëren over de verwachtingen die u van zo'n projectgroep heeft. Met name in de eerste fase, die van de definitieve planvorming, zal wellicht een groter beroep op deze groep gedaan worden dan daarna, de fase waarin het project loopt. Maar ook dit is sterk situatiegebonden. In z'n algemeenheid is een projectgroep dichter op de uitvoering betrokken en volgt een klankbordgroep het project meer op afstand. In een enkele praktijksituatie is overigens gebleken dat de formule van het werken met een projectgroep die sterk bij de planvorming en start van het project is betrokken, en tijdens het verdere verloop als klankbordgroep functioneert, ook heel goed kan werken.

3.2 Maak het plan definitief

Voor welke vorm van projectorganisatie u ook kiest, de belangrijkste vraag die voorligt is de vraag: **waarvoor dient de pas?** Wordt de pas een instrument waarmee u de jeugd kennis wilt laten maken met verschillende takken van sport, op grond waarvan ze een betere afgewogen keuze voor (een) bepaalde tak(ken) van sport kan maken? Is de pas bedoeld als ledenaanwas voor de sportverenigingen? Of is de pas een instrument waarmee u de bewegingsarmoede onder de jeugd een halt wilt toeroepen? Of is de pas bijvoorbeeld een middel waarmee u een bijdrage wilt leveren aan het 'dempen van ongewenst gedrag' van bepaalde groepen jeugd en hen op deze wijze tot een gezonde vorm van vrijetijdsbesteding wilt stimuleren? De beantwoording van deze vraag is van belang omdat daar uiteindelijk ook de keuze van het sportaanbod, inclusief tijd, plaats en geld op moet worden afgestemd.

3.3 Bepaal het aanbod

Een cruciaal punt is vervolgens dan ook de keuze van het **aanbod en de wijze van uitvoering** van de pas. Hoe ziet het aanbod eruit en op welke wijze wordt het ingericht? Wordt bijvoorbeeld gekozen voor een beperkt aanbod voor een beperkte doelgroep of juist voor een breed aanbod voor een brede doelgroep, of wordt er gekozen voor een model daar ergens tussenin? Welke factoren spelen daarbij een rol? Om een afgewogen keuze te maken, wijzen we u op de volgende variabelen die daarbij van invloed (kunnen) zijn:

Stem doelstelling van de pas en het aanbod op elkaar af.

- Wat wilt u met de pas?
- Voor welke groep jeugdigen?
- Is het onderwijs er bij betrokken?
- Is het sportbuurtwerk erbij betrokken?
- Hoe zit het met de betrokkenheid van de sportverenigingen?
- Hoe zit het met de betrokkenheid van commerciële sportaanbieders?
- Zijn er voldoende sportaccommodaties beschikbaar?
- Wordt gekozen voor seizoenssporten of het hele jaar door?
- Wat zijn de beschikbare middelen (financiën en menskracht)?
- Zijn er sponsorbijdragen te verwachten?

Met andere woorden, er kan langs verschillende lijnen gevarieerd worden. De uiteindelijke keuze zal sterk lokaal gebonden zijn en afhankelijk zijn van de meest voor de hand liggende genoemde variabelen. Om u op weg te helpen een meer afgewogen keuze te maken, geven we u een overzicht van een aantal **uitvoeringsmodellen**, inclusief de voor- en nadelen, zoals die thans in de praktijk worden uitgevoerd. Het betreft hier een selectie uit verschillende voorbeelden. Combinaties van modellen blijven uiteraard mogelijk, als ook geheel eigen invullingen.

Stap 4: Kiezen voor een model!

- 4.1 Eén tak van sport per maand, het hele jaar door
- 4.2 Beperkt aantal sporten, het hele jaar door
- 4.3 Meerdere takken van sport, het hele jaar door op vaste tijden
- 4.4 Meerdere takken van sport, in een beperkt aantal perioden

4.1 Eén tak van sport per maand, het hele jaar door

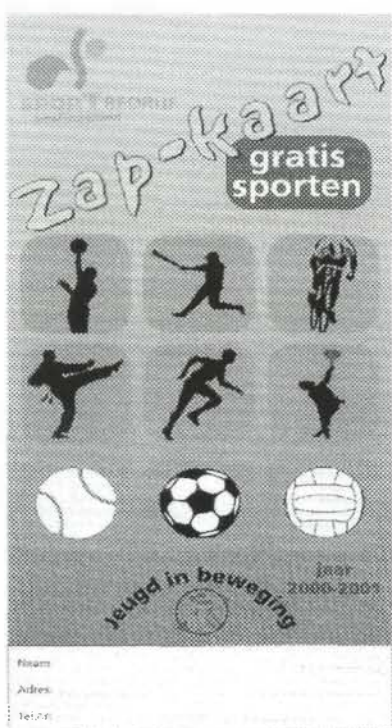
Gedurende het jaar wordt elke maand één tak van sport tot 'sport van de maand' uitgeroepen. Gedurende die maand doet de betreffende tak van sport een aanbod aan de jeugdsportpashouders, buiten het reguliere sportaanbod om.

Voordelen:

- overzichtelijk voor pashouders;
- overzichtelijk voor sportaanbieders;
- sportaanbieders kunnen zich goed profileren;
- organisatorisch goed te plannen;
- effectmeting is eenvoudig;
- geen onderlinge concurrentie sportverenigingen.

Nadelen:

- beperkte keuze voor pashouders;
- beperkte tijdspanne van profilering van de sportaanbieders;
- past minder in de geest van het gebruik van een pas;
- mogelijke piekbelasting bij sportaanbieders.

Sport van de maand	
Kalender 2000-2001	
Februari	Boksen
Maart	Volleybal
April	Tennis
Mai	Wielrennen
Juni	Honk-Softbal
Juli	Triatlon
September	Atletiek
Oktober	Karate
November	Judo en sportschool Ebert
December	Basketbal
Kalender 2001-2002	
Januari	Badminton
Februari	Taekwondo
Maart	Voetbal
April	Korfbal
Mai	Jeu de boules
September	Rugby
Oktober	Gymnastiek
November	Zwemmen
Schaatsen tijdens buiten ijsperiode	
Voor info:	
J. Keelhoorn, tel. (0512) 54 26 72	
Sportbedrijf Smallingerland	

4.2 Beperkt aantal sporten, het hele jaar door

Gedurende het hele jaar door krijgen pashouders de gelegenheid om een beperkt aantal sporten te bedrijven, die doorgaans buiten het reguliere sportaanbod om worden aangeboden.

Voordelen:

- overzichtelijk voor pashouders;
- overzichtelijk voor sportaanbieders;
- goed te gebruiken bij beperkte interesse sportaanbieders;
- sportaanbieders kunnen zich redelijk profileren;
- organisatorisch goed te plannen;
- effectmeting redelijk eenvoudig.

Nadelen:

- beperkte keuze voor pashouders;
- past in beperkte mate in de geest van het gebruik van een pas.

4.3 Meerdere takken van sport, het hele jaar door op vaste tijden

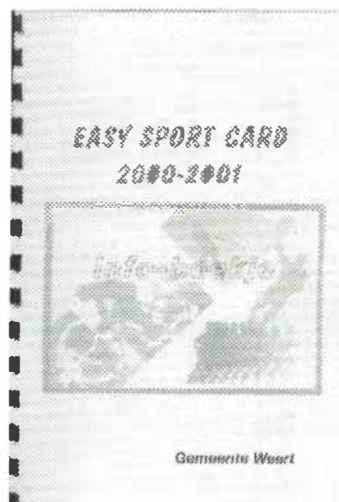
Gedurende het hele jaar door worden op vaste tijden meerdere takken van sport aangeboden die los staan van het reguliere aanbod. De gemeente organiseert zelf die takken van sport die niet door sportverenigingen worden aangeboden.

Voordelen:

- ruime keuze voor pashouders;
- past goed in de beeldvorming rond gebruik van een pas;
- overzichtelijk voor pashouders;
- overzichtelijk voor sportaanbieders.

Nadelen:

- gemeente dient ook zelf eventueel activiteiten te organiseren;
- minder expliciete profilering afzonderlijke sportaanbieders;
- effectmeting is door ruim aanbod moeilijker te regisseren.

Voorbeeld Jeugdsportpas gemeente Weert.

4.4 Meerdere takken van sport, in een beperkt aantal perioden

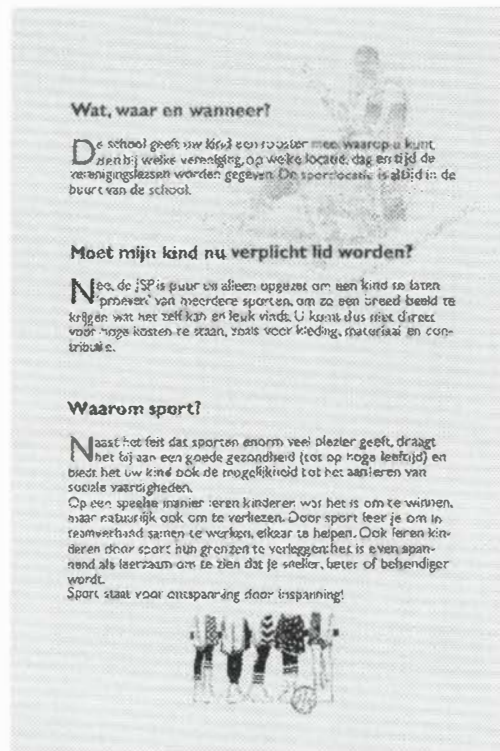
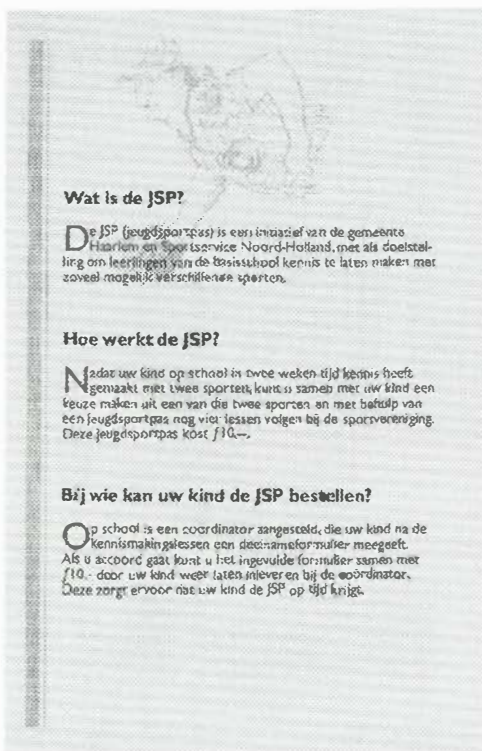
Gedurende een beperkt aantal perioden per jaar (b.v. per kwartaal) worden op vaste tijden verschillende takken van sport aangeboden die los staan van het reguliere aanbod. Het betreft hier met name die activiteiten die te rangschikken zijn onder de noemer sportkennismaking.

Voordelen:

- redelijke ruime keuze voor pashouders;
- past redelijk in de beeldvorming rond gebruik van een pas;
- overzichtelijk voor pashouders;
- overzichtelijk voor sportaanbieders;
- redelijke profileringsmogelijkheden sportaanbieders;
- effectmeting redelijk eenvoudig.

Nadelen:

- planningsintensief;
- weinig spreiding;
- mogelijke piekbelasting bij sportaanbieders.

Voorbeeld brochure Jeugdsportpas gemeente Haarlem.

Stap 5: De pas zelf

- 5.1 Zorg voor een eigentijds ontwerp*
- 5.2 Stel aanmaakkosten vast*
- 5.3 Bepaal de prijs voor de pas*
- 5.4 Zorg voor een juiste prijs-kwaliteitverhouding*
- 5.5 Overweeg sportaanbieders te belonen*
- 5.6 Distributiepunt van de pas bepalen*
- 5.7 Gebruik de juiste communicatiekanalen*

5.1 Zorg voor een eigentijds ontwerp

Hoe moet de pas er uit gaan zien? Gezien de doelgroep zal een eigentijdse uitstraling zeker stimulerend werken. Daarbij zijn echter wel een aantal kanttekeningen te plaatsen waar u rekening mee moet houden.

In de eerste plaats natuurlijk de vraag of de pas ook voor andere doeleinden gebruikt kan worden dan als 'toegangkaart' voor deelname aan sportactiviteiten. Te denken valt hierbij aan de pas als **kortingskaart** in winkels bij aanschaf van bijvoorbeeld sportartikelen of als kortingskaart bij sportevenementen of gebruik van sportaccommodaties als zwembaden en dergelijke. Op deze wijze is de pas vergelijkbaar met gangbare passen als de museumjaarkaart, 55+ passen, stadspassen en dergelijke. Belangrijk hierbij is om in uw overweging mee te nemen of het eventueel meeliften met een reeds bestaande pas binnen uw gemeente, wel recht doet aan het verwachtingspatroon van de jeugd voor een geheel eigen pas.

NIET VERGETEN!

**De pas is niet alleen vóór de jeugd,
maar ook ván de jeugd!!!**

Hieruit mag u concluderen dat er doorgaans een voorkeur bestaat de jeugd haar eigen pas te geven. De jeugd daarbij te betrekken en te raadplegen zal de betrokkenheid nog eens extra versterken. Dit zou u bijvoorbeeld kunnen doen door een **prijsvraag voor het ontwerp** van een pas onder de jeugd uit te schrijven. Daarmee vangt u twee vliegen in één klap, namelijk naamsbekendheid en betrokkenheid. Of u uiteindelijk tot doel heeft de pas in meerdere of mindere mate te gebruiken als **promotiemiddel voor het idee**, dan wel als een goedkope manier om **kennis te maken met sport**, is dan van minder belang.

WIE ONTWERPT DE JEUGDSPOORTPAS?

1e PRIJS

3 JAAR LANG GRATIS SPORTEN!

5.2 Stel aanmaakkosten vast

Met het idee van de lay-out zijn we er natuurlijk nog niet. De vraag die rest is die van de uitvoering. Denken we bijvoorbeeld aan een **geplastificeerde zapkaart inclusief pasfoto** of aan een **eenvoudige communicatiefolder**. Dit heeft zeker te maken met het doel (zie 3.2.) dat we met de pas hebben en waarvoor deze gebruikt gaat worden. Ook praktische aspecten als het beschikbare budget en de vraag of er bijvoorbeeld sponsors geïnteresseerd kunnen worden voor het dekken van (een deel) van de kosten spelen een rol. Zoals ook de vraag of er voor de pas betaald moet worden of dat de pas gratis is.

5.3 Bepaal de prijs voor de pas

De eerste vraag is natuurlijk: "Wat moet de pashouder voor de pas betalen?" Hoe zit het vervolgens met de prijs-kwaliteitverhouding van het aanbod? Evengoed kunnen we ons echter afvragen of er wel voor de pas betaald zou moeten worden. Afwegingen die u in overleg met de jeugd kunt maken en waarbij verschillende aspecten een rol spelen. In het algemeen kunnen we stellen dat daar waar specifiek sprake is van het 'alleen maar kennismaken met sportverenigingen' door de jongste jeugd, gekozen wordt voor het gratis verstrekken. Een keuze voor een zeer breed gedifferentieerd sportaanbod voor de oudere categorie jeugd, waarin ook commerciële sportaanbieders een rol spelen en de pas tevens kortingskaart is, betekent veelal ook een prijskaartje.

f 25,- voor een dergelijke pas blijkt een redelijke prijs.

5.4 Zorg voor een juiste prijs-kwaliteitverhouding

Het zal duidelijk zijn dat hier bekende marketingsprincipes gelden. Is bijvoorbeeld het gehele sportaanbod gratis of kan men deelnemen tegen een gereduceerd tarief. Dit varieert sterk en is afhankelijk van het soort sportaanbod. Duurdere takken van sport, bijvoorbeeld fitness, paardrijden en squash, waarbij ook 'materiaalgebruik' en gebruik van accommodatie een extra kostenpost voor de sportaanbieder betekent, kennen doorsnee een gereduceerd tarief. Neemt de pashouder daarentegen bijvoorbeeld deel aan het reguliere sportaanbod van een sportvereniging, dan is er vaak sprake van gratis toegang. Met andere woorden, de variëteit is groot en zal lokaal sterk kunnen verschillen. Vaak is het een kwestie van 'uitonderhandelen' met de diverse sportaanbieders, waarbij u zeker kunt inbrengen dat er ook voor de sportaanbieders voordelen zijn te behalen (populariseren van tak van sport of bekendheid met een vereniging of 'sportbedrijf').

Een eigen bijdrage van pashouders per activiteit varieert van gratis tot f 5,-.

5.5 Overweeg sportaanbieders te belonen

De praktijk heeft geleerd dat het belonen van sportaanbieders voor hun medewerking volgens het principe 'voor wat, hoort wat', een aanpak is die zeker kan werken. Sportaanbieders ontvangen voor elke deelnemer die gebruikmaakt van hun sportaanbod een bepaald bedrag. In deze situaties wordt van de sportaanbieders wel verwacht dat de deelname van de pashouders ook wordt geregistreerd. Op deze wijze is de pas tevens een evaluatie-instrument en is er onder andere goed te volgen van welk aanbod het meest gebruik wordt gemaakt, welke takken van sport populair zijn en op welke tijdstippen de jeugd het liefst sport (enzovoort).

Anderzijds zijn er ook ervaringen waarbij, met name bij sportverenigingen, de registratie wordt ervaren als een extra last en men daarom wilde afzien van medewerking. In die gevallen is men van de beloningssystematiek afgestapt.

Het zal duidelijk zijn dat de pas op deze wijze als evaluatie-instrument aan waarde heeft ingeboet. Niettemin blijft het uiteraard mogelijk pasbezitters te enquêteren over het gebruik ervan.

Een beloning van f 2,50 per geregistreerde deelnemer per activiteit kan een stimulans voor sportaanbieders zijn om mee te doen.

5.6 Richt distributiepunten in

De wijze van distribueren van de pas verschilt in de praktijk per situatie. Een en ander is sterk afhankelijk van de capaciteit van de organisatie, of de pas gratis is of niet en of u wel of niet de afgifte registreert. Het zal duidelijk zijn dat wanneer er voor de pas betaald moet worden er van een financiële transactie sprake is en er dus geregistreerd moet worden. In voorkomende gevallen wordt er veelal voor gekozen de pas vanaf een centraal punt te distribueren. Bij centrale distributie is er ook centraal te registreren, is alles in één hand. Op deze wijze heeft u direct zicht op het verloop, kunt u trends waarnemen (b.v. ten aanzien van seizoensgebonden sporten) en zeer belangrijk, u heeft direct contact met de jeugd. Kiest u voor een gratis pas en wilt u toch registreren dan is een centrale distributie niet direct noodzakelijk. Meerdere instanties (onderwijs, buurt- en welzijnsorganisaties, VVV e.d.) kunnen bij afgifte van de pas de namen registreren en deze doorsturen naar de centrale organisatie. Is er geen behoefte aan registratie en heeft de pas het karakter van een strooifolder, dan zijn uiteraard alle geëigende plekken waar de doelgroep komt, geschikt als distributiepunt.

Distribueer de pas op plaatsen waar de jeugd veel komt!

5.7 Gebruik de juiste communicatiekanalen

Reeds enkele keren hebben wij u gewezen op het belang van communicatie. In de eerste plaats heeft dit natuurlijk betrekking op de **jeugd zelf**. De wijze waarop dit kan gebeuren, is divers en uiteraard afhankelijk van het budget en eventuele aanvullende mogelijkheden zoals de aanwezigheid van regionale en lokale radio en tv of internetsite. Een 'must' is in ieder geval een overzichtelijk document van het sportaanbod met tak van sport, plaats, tijdstip en eventuele kosten. Dit kan via een infoboekje, in folders, op affiches, in een plaatselijke krantenrubriek of combinaties daarvan. Belangrijk blijft in ieder geval dat de communicatie is afgestemd op de jeugd en op plaatsen waar de jeugd zich bevindt met gebruikmaking van die middelen en methoden die de jeugd aanspreken.

Al gedacht aan een 'Jeugdsportpas Promoteam' bestaande uit enthousiaste sportieve jeugdigen zelf?

Naast de communicatie met de doelgroep is het evenzeer van belang voortdurend te blijven communiceren met de verschillende sportaanbieders, andere gemeentelijke sectoren, sleutelfiguren die als intermediairs fungeren en eventuele sponsors. Voortdurende aandacht voor het verloop van het traject, waarbij u als initiatiefnemer ook als spil blijft functioneren is een voorwaarde. Laat zelf regelmatig uw gezicht zien, stel u op de hoogte van het verloop en onderhoud de contacten met alle groeperingen. In dit kader mogen zeker ook eventuele sponsors niet vergeten worden. Indien ze hun naam verbinden aan de jeugdsportpas is het niet meer dan normaal dat ze op gezette tijden op de hoogte worden gehouden van het verloop. Dit vergroot de betrokkenheid en verhoogt zeker de kans op continuering van deze bijdrages.

-
- **Vergeet niet sponsors en andere belanghebbenden uit te nodigen voor een activiteit.**
 - **Organiseer een activiteit waar sponsors zelf aan kunnen deelnemen.**

Stap 6: Registratie en evaluatie

- 6.1 Voer een registratiesysteem in
- 6.2 Evalueer de oorspronkelijke doelstelling
- 6.3 Structurele inbedding jeugdsportpas

6.1 Voer een registratiesysteem in

De eerste vraag die van belang is, is wat u wilt registreren en wat u ermee gaat doen? Is het bedoeld als toets van de oorspronkelijke doelstelling? Of wilt u de gegevens gebruiken om over het verloop van het proces te communiceren met belanghebbenden (de jeugd zelf; sportaanbieders; de politiek e.d.)?

Van belang is dus wat u wilt registreren in relatie tot dat wat u nodig heeft voor een goede communicatie met alle betrokkenen, zoals:

- kwantitatieve gegevens sportdeelname;
- populaire takken van sport;
- leeftijdscategorieën binnen de doelgroep;
- frequentie van gebruik van de pas;
- kwaliteit van het sportaanbod;
- betrokkenheid van sportaanbieders.

Antwoorden op dit soort vragen kunnen u permanent inzicht geven in de voortgang van het gebruik van de pas, op grond waarvan de noodzakelijkheid of wenselijkheid tot het doorvoeren van eventuele aanpassingen of zelfs een geheel ander vervolg, kan worden aangetoond.

Indien u hiervoor kiest, dan is het van belang vooraf **meetmomenten** in te bouwen en de frequentie daarvan te bepalen. Het zal duidelijk zijn dat dat met een zekere regelmaat dient te geschieden. Minimaal één keer per jaar is daarvoor noodzakelijk, maar kiest u voor een uitvoering waarin het aanbod is ingedeeld naar 'meerdere takken van sport, in een beperkt aantal perioden' dan verdient het de aanbeveling zeker na elke periode te meten.

- **Veel onderwijsinstellingen zoeken stageplaatsen!**
- **Een aardige opdracht voor de jeugd zelf?**

Uiteraard is ook de 'hoe'-vraag aan de orde. Hoe gaat u meten? Afhankelijk van de systematiek van de pas zelf, zijn er verschillende mogelijkheden. De meest ultieme vorm is wel de registratie via de pas zelf. Een jeugdsportpas volgens het principe van een bankpas heeft de mogelijkheid tot 'zelfregistratie', mits daarvoor ook de benodigde apparatuur aanwezig is.

Denk eens aan een automatiseringsbedrijf als sponsor voor de jeugdsportpas!

Twee vliegen in één klap!

Een andere mogelijkheid is om de sportaanbieders te laten registreren aan de hand van het gebruik. De praktijk heeft echter geleerd dat niet elke sportaanbieder daar enthousiast over is. Vaak wordt het ervaren als een extra last, waar de sportverenigingen toch al mee geconfronteerd worden. Een **extra financiële beloning** zou wellicht drempelverlagend kunnen werken (zie 5.5).

Ook het onderwijs kunt u bij het meten betrekken bijvoorbeeld via de leerkracht lichamelijke opvoeding die op gezette tijden via eenvoudige vragenformulieren de participatiegraad registreert. Ditzelfde geldt overigens ook voor de jeugd zelf, wanneer bijvoorbeeld gewerkt wordt met een **promotieteam van jeugdigen**. Zo'n team kan betrokken worden bij het verzamelen van gegevens.

6.2 Evalueer de oorspronkelijke doelstelling

Tot slot wacht natuurlijk de evaluatie. Dit begrip ligt in het verlengde van het begrip registratie uit de voorgaande paragraaf. Nu gaat het hier echter om een toets van de oorspronkelijke doelstelling. U moet bekijken of die doelstelling gehaald is, en waarom wel en waarom niet. In het laatste geval zal ook duidelijk gemaakt moeten worden wat daar de oorzaken van zijn en welke aanbevelingen u heeft om bij voortgang van het traject die doelstelling wel te halen.

Daarna is uiteraard zowel een financiële verantwoording noodzakelijk als het 'doorlichten' van de gekozen organisatiestructuur en de medewerking van verschillende participanten.

6.3 Structurele inbedding jeugdsportpas

Bij het voornemen om de jeugdsportpas structureel in te bedden in het bestaande beleid, is het aan te bevelen 'voortdurend' alert te blijven op verschillende ontwikkelingen. Denk bijvoorbeeld aan veranderend sportgedrag van jongeren, maar ook aan de mogelijkheid gebruik te maken van nieuwe sportaanbieders of tanende belangstelling van bestaande sportaanbieders. Evaluatiemomenten moeten dus steeds weer zorgvuldig gepland en uitgevoerd worden. Dat geldt zowel voor het toetsen van doelstellingen, sportaanbod, organisatiestructuur en dergelijke, als voor het toetsen van meer algemene beleidsdoelstellingen met betrekking tot de jeugd op lokaal niveau.

Meer informatie

NISB

Postbus 32

6800 AH Arnhem

Contactpersoon: Wim Florijn

Telefoon: 026-4833800

Gemeente Weert

Postbus 950

6000 AZ Weert

Contactpersoon: Lisette Sickmann

Telefoon: 0495-575277

Sportservice Noord-Holland

Postbus 338

2000 AH Haarlem

Contactpersoon: Yvonne van Gennip

Telefoon: 023-5319475

Sportbedrijf Smalingerland

Reidingweg 6

9203 KR Drachten

Contactpersoon: Jan Koehoorn

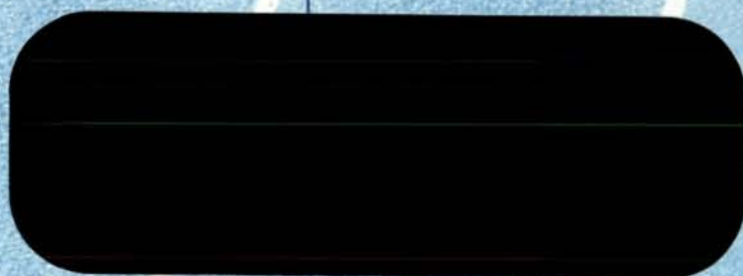
Telefoon: 0512-542672

Helpdesk JIB 026-4833888

Edu
Actief

uitgeverij • Meppel

Jeugd in Beweging

**Conferentie
Toekomstscenario's
Jeugd in Beweging**

**Olympisch Stadion te Amsterdam
5 April 2001**

**Radar/Futureconsult bv
Mei 2001**

Scenario's: lessen uit de toekomst

*Voorspellen is moeilijk,
vooral als het de toekomst betreft
(Albert Einstein)*

We kunnen precies voorspellen wanneer morgen de zon opgaat. Maar exacte voorspellingen zijn meestal niet interessant voor het nemen van strategische beslissingen. Die moeten vaak worden genomen in onzekere omstandigheden waarbij verschillende uitkomsten en keuzes mogelijk zijn.

In dit soort gevallen is het beter energie te steken in de vraag: *'Wat doen we als...?'*, dan in de vraag: *'Wat zal de toekomst ons exact brengen?'*

In plaats van zekerheden te zoeken, kan het effectiever zijn juist de onzekerheden in kaart te brengen. Scenariodenken helpt daarbij. Het is er op gericht de onzekerheid van de verschillende uitkomsten zichtbaar en hanteerbaar te maken.

Scenario's zijn plausibele verhalen over hoe de toekomstige omgeving er kan uitzien. Ieder scenario schetst een ander toekomstbeeld. Een scenario is dus geen (strategisch) plan, geen voorspelling op basis van extrapolatie en ook geen waarschijnlijkheidsinschatting.

Scenario's gaan uit van het adagium: *'De toekomst overkomt je'*.

Strategie gaat echter ook over de doelen die je wilt bereiken. Daarbij luidt het adagium: *'De toekomst maak je zelf'*.

In een scenariodiscussie worden beide motto's bij elkaar gebracht. Centrale vraag in de discussie is: *'Stel dat het scenario werkelijkheid is geworden, welke keuzen moet je dan nu maken om te bereiken wat je aantrekkelijk vindt en te vermijden wat je onaantrekkelijk vindt?'*

Scenariodenken helpt zo inzicht te krijgen in eigen vooronderstellingen en een gedeelde taal te ontwikkelen om problemen te bespreken. Doordat inzicht ontstaat in de richting waarin de omgeving zich beweegt is het mogelijk een robuuste strategie of robuust beleid te ontwikkelen.

In het onderstaande treft u het verslag aan van de scenariobespreking die op 5 april 2001 werd georganiseerd door Jeugd in Beweging in het Olympisch Stadion te Amsterdam. De tekst van de scenario's heeft u reeds in uw bezit of worden met dit verslag meegezonden.

Scenario 1: 'We do it our way'

Kernpunten

- Jongeren sporten in sportnetwerken in zelfgeorganiseerde competities.
- De traditionele sportverenigingen zijn verdwenen.
- Sportainment is een internationale commerciële bedrijfstak geworden.
- Jongeren leren sporten op school: het sportschoolmodel
- Overheidsbemoeienis met sport is afwezig.

Eerste reacties

- 'Dit scenario kan heel goed werkelijkheid worden.'
- 'Het Amerikaanse model.'
- 'Een rampscenario voor de georganiseerde sport.'
- 'Scholen die een eigen invulling kunnen geven aan sport en bewegen, met een overheid op afstand die slechts faciliteert: wat wil je nog meer?!'
- 'Het is prettig dat er een duidelijke scheiding is tussen enerzijds sportainment en anderzijds breedtesport. Bij de sportainment zijn er acteurs die voor vermaak zorgen.'
- 'Sport en bewegen in netwerken biedt veel mogelijkheden voor het stimuleren van sociale en communicatieve vaardigheden.'
- 'Daar waar op school sociale verbanden verdwijnen, biedt sport een alternatief.'

Centrale ontwikkelingen

Als gevolg van de toenemende individualisering zal er een tweedeling tussen sporters en niet-sporters ontstaan: 'Mensen zijn anno 2020 helemaal zelf verantwoordelijk voor hun eigen sport. Prima voor de hoog opgeleiden die toch wel hun weg weten te vinden (op de digitale snelweg), maar mensen die niet kunnen stekkeren vallen buiten de boot.' Anderen hebben meer vertrouwen in de toegankelijkheid van ICT-toepassingen. Zij vinden ICT zeer gebruiksvriendelijk: 'Met één druk op de knop meld je je aan bij een netwerk. Een kind kan tegenwoordig de ICT doen.'

Is deze geïndividualiseerde samenleving nu te beschouwen als een 'ik-maatschappij'? Een 'ik-maatschappij' hoeft niet perse gezien te worden als een maatschappij waarin iedereen alleen maar met zichzelf bezig is. Individuele mensen hebben elkaar nodig om de netwerksporten te organiseren. Zo leren leerlingen nu al in het 'studiehuis' om elkaar in losse verbanden te vinden en samen te werken. Bovendien is netwerkvorming niets nieuws. Al in de jaren 20 waren er netwerken, waaruit verenigingen zijn ontstaan. Nu er weer opnieuw netwerken ontstaan, moet je proberen de oude fouten te voorkomen. De vermindering van de overheidsbemoeienis is wat dit betreft een goede ontwikkeling.

De sociale functie van sport zal in de toekomst veranderen. ICT biedt ongekende mogelijkheden als het gaat om sport en sociaal contact. Mensen zijn niet langer aangewezen op bekenden uit de directe omgeving. Anno 2020 is de wereld een 'global village' waarin iedereen met iedereen sportafspraken kan maken. In het scenario zal de traditionele sportvereniging verdwijnen. Om de ondergang van de traditionele sportverenigingen hoeft echter niet lang getreurd te worden. De traditionele sportverenigingen zijn weliswaar verdwenen, maar daar zullen in de toekomst andere organisatievormen, zoals netwerken, voor in de plaats komen. Momenteel zijn al tendensen in die richting waarneembaar. Veel tennissers en golfers regelen hun eigen sport, zonder tussenkomst van een bond of vereniging.

Het voorspelde verdwijnen van de traditionele sportvereniging wordt door sommigen als gemis ervaren. Doordat de netwerken van vluchtige aard zijn, zal er een behoefte ontstaan aan veilige verbanden voor een langere duur. Mensen zoeken sociale bindingen.

De sportclub is dé ontmoetingsplaats van de 20e eeuw geweest, de plek waar jong en oud hele weekenden en avonden doorbrachten. De netwerken die daarvoor in de plaats zijn gekomen zijn vluchtig. Het doet terugverlangen naar die oude sportclubs, waar de sociale functie van sport minstens zo belangrijk was als het sporten zelf.

In de toekomst wordt de kloof tussen top- en breedtesport groter. Deze kloof wordt nog versterkt door de commercialisering en medialisering van sport en met name van topsport. Daartegen kan worden ingebracht dat er altijd een overgangsgebied blijft bestaan tussen sportainment en gewone sport.

In het scenario speelt de school een centrale rol. Sport wordt gezien als een proeftuin voor de latere vaardigheden voor het beroepsleven. Sport kan bijdragen aan een samenleving die veel van de mensen vraagt. De sociale en communicatieve vaardigheden die men leert bij de netwerksporten bieden een goede transfer in de richting van het beroepsleven. Scholen kunnen zich voor de sociale vaardigheden ook richten op sport en niet alleen op het beroepsleven. De rol van sport op school is groot en dat is een positieve ontwikkeling. Een negatieve ontwikkeling is dat de motieven verkeerd zijn. Sport wordt als middel gebruikt, terwijl sport ook intrinsieke kwaliteiten heeft. Bovendien kan de invloed van sportainment op school negatief uitwerken. Nu al is er een vercommercialisering aan de gang. Dat is negatief want je hebt weinig grip op de kwaliteit en zo ontstaat er een wildgroei met betrekking tot de sportinhoud.

Positieve aspecten

Het scenario als geheel wordt als vrij aantrekkelijk ervaren. Sporten in netwerken is 'heel erg voor en door' de sporters zelf. Mensen zijn in staat te sporten wanneer het hen uitkomt. Het aanbod van sportactiviteiten is divers, flexibel en vraaggestuurd. Technologische ontwikkelingen hebben het mogelijk gemaakt dat sport makkelijk is te organiseren. Er is tevens veel ruimte voor zelforganisatie voor de jeugd. Dat kan zelfs zover gaan dat leerlingen overdag op school fitnesssen en 's avonds lesgeven aan hun ouders in dezelfde accommodatie.

Samengevat zijn de positieve kanten vooral gelegen in:

- Sport als proeftuin voor het leren van nuttige vaardigheden.
- De scheiding tussen sportainment en breedtesport die duidelijkheid geeft.
- Scholen gaan zich beter faciliteren.
- Mensen kunnen meer naar eigen inzicht en behoefte sporten.
- Verschuiving van aanbod naar vraagkant.

Negatieve aspecten

Het verdwijnen van de sportvereniging wordt als negatief ervaren. Er moeten formele instellingen zoals de sportvereniging blijven bestaan. Sportverenigingen zouden zich echter flexibeler moeten opstellen en beter moeten inspelen op de vraag. Pas dan kunnen ze overleven. Het verdwijnen van de sportbonden wordt niet als gemis ervaren. Commerciële aanbieders kunnen hun rol overnemen.

Een andere zorg is dat sporters in het jaar 2020 wel erg intrinsiek gemotiveerd moeten zijn, want de overheid speelt geen rol meer. Sportstimulering zoals wij die in 2001 kennen bestaat niet meer. Door het terugtrekken van de overheid krijgen de scholen een grotere rol. De vaardigheden nodig om in sportnetwerken te functioneren worden op school geleerd.

Als een bepaalde school goede sportmogelijkheden heeft, zullen ouders voor hun kinderen juist deze school kiezen en niet een andere. Het aanbod op school moet breed zijn, zodat de leerlingen naar eigen voorkeuren kunnen sporten. Gezamenlijk sporten maar wel naar eigen voorkeur!

Samengevat zijn de negatieve aspecten vooral gelegen in:

- Het ik-tijdperk dat ten koste gaat van de sociale binding.
- Het ontstaan van tweedelingen, enerzijds tussen sportainment en breedtesport, anderzijds tussen mensen die wel en mensen die niet in een netwerk kunnen meedoen.
- Het onderwijs gebruikt de sport hetgeen ten koste van de intrinsieke motivatie gaat.
- Er is weinig grip op de kwaliteit van het sportaanbod in netwerken.

Strategische noties

Bestrijding van de sportieve tweedeling staat bovenaan. Daarbij wordt aangemerkt dat er twee soorten tweedeling optreden. Sportainment leidt tot een tweedeling. Je moet al vroeg geselecteerd worden, wil je nog meekunnen. De top is alleen toegankelijk voor de jeugdige elite. De andere tweedeling is het gevolg van het gegeven dat er mensen zijn die makkelijk kunnen deelnemen aan een netwerk, maar ook mensen die dat niet makkelijk kunnen. Daar moet je een vangnet voor creëren. Centraal staat dat de notie van het piramidemodel moet worden losgelaten.

Het dominant worden van de vraag van sporters in netwerken vergt strategische keuzes. Scholen en sportverenigingen zullen daardoor vraaggericht moeten gaan werken, anders zullen ze niet van deze ontwikkeling kunnen profiteren. Een strategische maatregel om dit te bereiken is het organiseren van verenigingsondersteuning.

Het tegengaan van het verdwijnen van de sportverenigingen vergt ook strategische keuzes. Professionalisering en verenigingsondersteuning worden genoemd als mogelijke strategische maatregelen.

'Sport op school' wordt steeds belangrijker. Leren leren, leren organiseren, leren kiezen zijn vaardigheden die jongeren absoluut moeten leren op school. De overheid heeft zich teruggetrokken. Dat is op zich geen probleem maar 'sport op school' is toe aan een ingrijpende imagoverbetering. Campagnes zouden dit moeten bewerkstelligen.

Scenario 2: 'Hard bodies'.

Kernpunten

- In de individualistische dominante lichaamscultuur staat het perfecte lijf centraal.
- De techniek heeft de maakbaarheid van het lichaam binnen bereik gebracht.
- Er is een grote diversiteit van bewegingsactiviteiten ontstaan.
- Cybersporten zijn wijdverbreid.
- Jongeren organiseren bewegingsactiviteiten via het internet.
- Commerciële professionele bewegingsaanbieders bieden hoogwaardige voorzieningen.
- De overheid probeert de kloof tussen maakbaren en onmaakbaren te bestrijden.

Centrale ontwikkelingen

De verafgoeding en maakbaarheid van het lichaam is een centrale ontwikkeling die om een strategische reactie vraagt. Het begrip gezondheid is hierdoor anno 2020 heel erg verengd, met als gevolg dat sport en bewegen puur als middel gezien worden. 'De intrinsieke waarde van sport verdwijnt steeds meer naar de achtergrond. Bewegen doen mensen niet meer omdat het leuk is, maar alleen nog om "hard bodies" te kweken.' Er gaan zelfs geluiden dat er rond 2030 helemaal niet meer gesport en bewogen wordt. Want: 'Waarom zou je nog bewegen en sporten als het lichaam volledig maakbaar is? Mensen zijn nu eenmaal liever lui dan moe.'

Door de dominantie van individualistische sporten zal de sociale functie van sport afkalven. Daardoor is 'oppervlakkigheid troef'. Mensen bewegen in dit scenario puur voor hun eigen lichaam. Voor sociaal contact is dus nauwelijks ruimte. Het is heel erg verworden tot 'hap-snap sporten'.

Nog even en we hoeven nergens meer de deur voor uit. Werken, leren, recreëren: alles gaat via computers en 'virtual reality-suits'. De enige met wie we nog fysiek contact hebben zijn onze huisgenoten: 'Ouders zijn binnenkort de enigen met wie je als jongere echt nog binding hebt. Die kom je immers nog wel eens in huis tegen. Ze zien er alleen uit als 20.'

Een belangrijke centrale ontwikkeling is het ontstaan van een tweedeling tussen de 'hard bodies' en de 'outcasts'. Deze tweedeling baart grote zorgen en daardoor wordt de opkomst van een tegenbeweging verwelkomd.

Positieve aspecten

Het aantrekkelijke van dit scenario is dat erkend wordt dat bewegen goed voor de gezondheid is. Het is geaccepteerd dat je aan je lichaam werkt voor een goed uiterlijk. Er is een hoogwaardige kwaliteit van het aanbod en door het grote aanbod is er een grotere keuzevrijheid. De toegankelijkheid is vergroot doordat mensen niet meer naar dure clubs hoeven te gaan, maar ook virtueel kunnen sporten. De technologie biedt veel mogelijkheden: 'Als je 's ochtends wakker wordt staat het uitgebalanceerd ontbijt al klaar. Terwijl de robot afruimt start de holovisie alvast het op maat gesneden bewegingsprogramma op. Lekker makkelijk. De geïmplanteerde gezondheidsschip zorgt ervoor dat je precies krijgt en weet wat je nodig hebt aan voedsel en beweging.'

Negatieve aspecten

De verafgoding van het lichaam wordt in dit scenario als sterk negatief ervaren. Het lichaam is een statussymbool geworden, waarbij alleen nog maar oog is voor het fysieke aspect. Het plezier hebben in sport is naar de achtergrond verdwenen. Negatief is ook dat het welzijnsaspect beperkt is tot gezondheid.

Het zijn niet meer de persoonlijke prestaties die met elkaar vergeleken worden, maar het zijn de prestaties van de chips die met elkaar vergeleken worden. Er is een angst voor mogelijk misbruik en het te ver doorschieten van ontwikkelingen. Zo denkt men bijvoorbeeld aan competitievervalsingen door het programmeren van chips. Maar ook vraagt men zich af hoe ver het 'knoeien' met het lichaam gaat en hoe mensen, en vooral jeugdigen, zich kunnen verweren tegen de grote sociale druk om zich te conformeren.

Een ander negatief aspect van dit scenario is het ontstaan van een tweedeling. Er zullen altijd mensen blijven bestaan bij wie sportieve inspanningen niet resulteren in een welgevormd lichaam. Voor de rijken zal dat geen probleem zijn: zij schakelen de plastisch chirurg in om hun lichaam naar eigen wens te 'bouwen'. Voor de armen is deze mogelijkheid niet weggelegd.

Het wordt betreurd dat de sportverenigingen in dit scenario zijn verdwenen.

Strategische noties

Het tegengaan van negatieve aspecten van de technologische mogelijkheden en van de maakbaarheid van het lichaam worden erg belangrijk gevonden. Er worden verschillende strategieën benoemd.

Allereerst vindt men het wenselijk om een startschot te geven voor ethische discussies over de kwaliteit van het leven en welke waarden men belangrijk vindt. In hoeverre is de maakbaarheid van het lichaam nastrevenswaardig? Moet alles wat technologisch mogelijk is ook daadwerkelijk uitgevoerd worden? Tevens denkt men over het aansturen van een attitudeverandering ten aanzien van de maakbaarheid van het lichaam.

Daarnaast moet er een kwaliteitswaarborg zijn en dient er controle te zijn op mogelijk misbruik. Het is belangrijk dat er een orgaan is dat regels opstelt en toeziet op de naleving ervan. Dat zou via de overheid kunnen, maar ook een sterke consumentenorganisatie die eventueel voor een keurmerk zorgt. Men vindt het van belang dat er goede wetgeving komt inzake het gebruik van voedingssupplementen, doping e.d.

Om te voorkomen dat sport te veel wordt gebruikt als cosmetisch middel – d.w.z. te eenzijdig op uiterlijk gericht is – moeten er campagnes gestart worden die voor bewustwording over motieven van sport en bewegen zorgen. Om 'het gespiegde lichaam leeg te prikken' zijn maatregelen nodig die wel het belang van het gezondheidselement behouden, maar die aansluiten op andere (maatschappelijke) doelen van sport en bewegen. Het sociale aspect van sport mag niet vergeten worden. Het onderwijs krijgt een belangrijke rol in het opvoeden van mensen tot kritische consument.

Verder wil men aandacht besteden aan de tweedeling. Er zijn koopkrachtigen die kwaliteit kunnen inkopen, maar wie bekommert zich om de mensen die dat niet kunnen? Welke gevolgen zijn er voor de persoonlijke vrijheid? Ook hier vindt men het belangrijk om een discussie te starten.

Om te voorkomen dat de verenigingen verdwijnen, is het belangrijk dat er omniverenigingen ontstaan die vraaggestuurd werken.

Scenario 3 'De bewegingsmanager'

Kernpunten:

- Gezondheid is de belangrijkste sociale categorie.
- De Nederlandse overheid richt zich op bewegingsbevordering om achterstanden te bestrijden.
- Aangrijpingspunt is de bewegingsmanager op de brede buurtschool.
- Ook het bedrijfsleven is sterk in beweging geïnteresseerd.
- Gezondheid wordt met sterke financiële prikkels bevorderd.
- Na opstanden van jongeren zijn jongerenraden ingesteld.
- Er ontstaat weerstand tegen de bewegingsbevoogding.

Centrale ontwikkelingen

Eén van de speerpunten van de Europese Unie is het bevorderen van de gezondheid. Aangrijpingspunt van het beleid tegen bewegingsarmoede is de buurt. De Nederlandse overheid geeft dit beleid vorm door het gebruik van de brede buurtschool te stimuleren in de strijd tegen de bewegingsarmoede.

De brede buurtschool is een multifunctioneel centrum, waar alle doelgroepen op allerlei gebied en dus ook op sportgebied aan hun trekken kunnen komen. Belangrijk is dat men een breed pakket aan activiteiten aanbiedt. Het gebouw waarin de brede buurtschool zetelt bestaat uit meerdere lagen (uitschuifbare bodems e.d.), met verschillende voorzieningen: 'Even naar het park op de 3^e verdieping'.

In de buurt werken onderwijs, sport en bedrijfsleven intensief samen. Dat wordt gezien als een positieve ontwikkeling.

Een belangrijke ontwikkeling in het scenario is de koppeling van de mate van gezondheid en beweging aan allerlei verzekeringsverplichtingen. Om aan de verzekeringseisen te kunnen voldoen is men verplicht te bewegen. Deze verplichting gaat ten koste van het plezier in sporten. Het is anno 2020 dan ook moeilijk voorstelbaar dat sport en bewegen aan het begin van de eeuw nog tot de populairste vrijetijdsactiviteiten behoorden.

Positieve aspecten

Positief in dit scenario is de laagdrempeligheid om deel te nemen aan sport- en bewegingsactiviteiten. Door de brede buurtschool, ook wel boulevardschool genoemd, zijn de faciliteiten dicht bij huis en voor iedereen toegankelijk. In de school is veel pedagogische deskundigheid aanwezig, maar naast de pedagogische functie heeft de school ook nog andere functies. Zo wordt er veel aandacht besteed aan het sociale aspect. Ook kan de school als vangnet fungeren. De bewegingsmanager heeft een signalerende functie en kan sturend optreden naar de buurt.

De start van de jongerenraden en de jeugdparticipatie ervaart men eveneens als positief. Het vergroot de sociale betrokkenheid van jongeren in de samenleving. De integrale samenwerking wordt hoog gewaardeerd.

Negatieve aspecten

Men ervaart het als uitermate negatief dat het gezondheidsbegrip economisch bepaald is. Door de chip en door de centrale bevoogding van de gezondheidsnorm is er een 'big brother is watching you' sfeer ontstaan. Bovendien ligt er te veel nadruk op sport als middel.

Het begrip 'bewegingsmanager' kan verkeerde associaties wekken. In plaats van één bewegingsmanager ziet men liever een bewegingsmanagement: een team van deskundigen dat een aanspreekpunt vormt voor de mensen uit de wijk.

Sport en beweging zijn in dit scenario erg geïnstrumentaliseerd en down-to-earth geworden. Sommigen vragen zich af of er in dit scenario nog wel plaats is voor de 'uitblinkers': de topsporters die het uiterste van hun kunnen vergen.

De rol van verzekeringsmaatschappijen en van het bedrijfsleven is in dit scenario erg groot. De verplichting tot bewegen gaat ten koste van het plezier in sporten. Mensen worden beknot in hun individuele keuzevrijheid. 'Ik moet wel bewegen om te voorkomen dat mijn verzekeringspremie onbetaalbaar wordt. Die geïmplanteerde gezondheidschip registreert immers alles'. Men is bang voor uitsluiting van mensen die niet voldoen aan de minimale bewegingseisen.

Strategische noties

Eén van de meest genoemde punten is de wens jongeren op de een of andere manier bij het sporten en bewegen te betrekken. De inbreng van whoZnext om dat te stimuleren vindt men heel belangrijk. Verder kunnen jongeren in jongerenraden of in het bewegingsmanagement plaatsnemen. Voorop staat dat gekeken moet worden naar vormen van participatie die aansluiten bij wat jongeren zelf willen. Men wil figuurlijk en letterlijk ruimte geven aan jongeren. Dat zou kunnen door het verstrekken van een eigen budget, tot het bieden van 'lege ruimtes' binnen de school om nieuwe ontwikkelingen in plaats te laten vinden. Om te voorkomen dat jongeren afhaken doordat hun mooie initiatieven blijven hangen in bureaucratische regelgeving, moet er een garantie zijn dat beslissingen snel genomen worden.

De integrale samenwerking tussen verschillende instanties, de laagdrempeligheid om aan sport te doen en de sociale binding ervaart men als een gunstige ontwikkeling. Deze ontwikkelingen kunnen worden bevorderd door een multifunctioneel accommodatiebeleid van de overheid. Daarnaast is er behoefte aan breed inzetbare bewegingsmanagers (of bewegingsteams), die sport en bewegen op buurtniveau kunnen coördineren en managen. Dat betekent dat er een investering nodig is in goede opleidingen voor deze managers.

Gezondheidsrisico's moeten worden gedragen door het collectief. 'Het kan natuurlijk niet zo zijn dat mensen die een 8 of hoger scoren op de gezondheidschip voorrang hebben in sollicitatieprocedures. Of, nog erger, dat je veel hogere verzekeringspremies moet betalen als je astma hebt of gehandicapt bent. Die Übermenschgedachte is echt een schrikbeeld.' Vandaar dat men een sterke antidiscriminatiewetgeving wenst.

Het gezondheidsaspect mag wel gestimuleerd worden, maar zonder dat dit ontaardt in verplichtingen en consequenties als mensen die verplichtingen niet nakomen.

De brede buurtschool moet zo aantrekkelijk mogelijk gemaakt worden voor kinderen en jongeren. Dat betekent dat de brede buurtschool niet overal hetzelfde hoeft te zijn, want dan is het te veel gepland en wordt de keuzevrijheid weer beperkt. Men moet vraaggericht werken. Daarvoor is nodig dat jongeren het aanbod kennen en weten hoe ze hun vragen kunnen stellen. Ook de wedstrijd sport moet een plek krijgen binnen de brede buurtschool. De brede buurtschool is echter niet het antwoord op alles. Naast de school zijn ook andere voorzieningen nodig.

Scenario 4 'Sportplicht'

Kernpunten:

- Grote investeringen in sport om de nationale identiteit te versterken.
- De wettelijke sportplicht is het fundament voor Nederland topsportland.
- Sportverenigingen zijn uitgegroeid tot omnicentra.
- Jeugdsport is aantrekkelijk gemaakt door de sport-miles.
- Toptalent wordt gescout en getraind in sportinternaten.
- Jongeren zijn betrokken via Talentraden.
- Een tegenbeweging wil sport voor het plezier.

Centrale ontwikkelingen

Een ontwikkeling die in de toekomst centraal zal staan is de dominantie van de prestatiesport. Alles staat in het teken van het 'kweken' van topsporters vanuit een sterk nationalistisch motief. De dominantie van de prestatiesport heeft grote consequenties voor de breedtesport. Over hoe die consequenties er uitzien verschillen de meningen.

In de positieve visie profiteert de breedtesport van de aandacht voor de topsport. Er zijn goed opgeleide trainers en begeleiders, de accommodaties zijn van topkwaliteit als gevolg van het landelijk accommodatiebeleid en sportinspecties zien er op toe dat de kwaliteit gewaarborgd blijft.

In de negatieve visie gaat het te ver doorgevoerde piramidesysteem gericht op het toptalent uiteindelijk ten koste van de breedtesport. Door de eenzijdige nadruk op presteren dreigt het plezier voor een grote groep verloren te gaan.

Positieve aspecten

De faciliteiten die geboden worden zijn perfect. Er wordt voldoende in sport geïnvesteerd en de kwaliteit van de begeleiding is goed. Hetzelfde geldt voor het aanbod van jeugdsport, ook daarvan is de kwaliteit goed. De faciliteiten worden gebundeld in omnicentra. Die zullen zich ontwikkelen tot 'one-stop-shopping' doordat van alles onder hun dak komt: 'Je werkt er aan je conditie, stalt er je kinderen, eet er een pizza en haalt er gelijk wat boodschappen voor de volgende dag'.

In dit scenario is er een goede mogelijkheid voor controle, zo kunnen sommigen zich voorstellen dat er kwaliteitskeurmerken worden verbonden aan scholen. Het verplicht stellen van sport wordt door sommigen als positief en door anderen als negatief punt genoemd. De positieve kant van het verplichten is volgens sommigen dat mensen gezonder worden, er minder ziekteverzuim zal zijn en dat er minder jongeren op straat hangen. 'Op zich hoeft de wettelijke sportplicht helemaal niet zo slecht te zijn. Het is maar net hoe je het brengt. Zolang er maar rekening wordt gehouden met wat de jeugd zelf vindt en wil.'

Negatieve aspecten

Vooraf het verplichtende karakter van de wettelijke sportplicht wordt negatief beoordeeld. 'Sport verplichten is zoiets als jongeren verplicht laten luisteren naar klassieke muziek. Dat leidt er alleen maar toe dat ze zich ertegen gaan afzetten.' Er is geen aandacht voor mensen die niet kunnen sporten, de zogenaamde bewegingszwakkeren. Ook ziet men de kans voor excessen, zoals de exploitatie van kinderen, toenemen.

Sport als vormend middel (fair play, normen en waarden) is in dit scenario niet aan de orde. Er ligt te veel nadruk op topsport, op het leveren van prestaties en op het nationale belang. Het te ver doorgevoerde piramidesysteem, waarin alles in het teken staat van het kweken van toppers, gaat uiteindelijk ten koste van de breedtesport. Onder druk van de commercie kan er een aantasting van belangen van de sport ontstaan.

Er is een grote afkeer van dit 'sterk nationalistische scenario, dat doet denken aan het failliete Oost-Duitse systeem'.

Strategische noties

De ontwikkeling van de topsport heeft een positieve invloed op de kwaliteit van activiteiten, accommodaties en kader. In het belang van een goed accommodatiebeleid zijn investeringen nodig in ruimte voor sport en bewegen, zowel in binnen- als buitenvoorzieningen. Om te komen tot een kwalitatief goed aanbod zijn er verder maatregelen nodig in de trant van certificeren en het organiseren van goede opleidingen. Kwaliteitsverbetering is met name van belang voor het kader. Er moet een beroepscode komen voor trainers en andere begeleiders. 'Als je op een hoge kwaliteit van het jeugdsport aanbod wilt aansturen, moet je vooral investeren in het kader en het management.'

De topsport heeft alleen aandacht voor toptalenten, maar het toptalent mag nooit de enige doelgroep zijn. Daarom zouden de omnicentra meer hun blik moeten richten op de wensen van de andere groepen of sportmodi, de breedtesporters. Dat betekent dus eveneens investeren in breedtesportbeleid, met vraaggerichtheid als uitgangspunt. De omnicentra moeten op steun kunnen rekenen als ze er om vragen. De vraag hierbij is of de omnicentra particulier of gemeentelijk worden beheerd. Wie is waar verantwoordelijk voor?

De verantwoordelijkheid van de opvoeding komt teveel bij de omnicentra te liggen in plaats van bij de ouders. Daardoor dreigen de omnicentra taken te gaan verrichten die niet tot hun core-business horen. Om dat te voorkomen moet men promoten dat de verantwoordelijkheid van de opvoeding in eerste instantie bij de ouders ligt.

Ook hier noemt men het belang van het voeren van ethische discussies. Dit kan door een internationale commissie sportethiek die zich bijvoorbeeld buigt over de rechten van het kind in de sport.

Mensen die binnen het sporten hun grens bereikt hebben en niet verder kunnen, moeten geaccepteerd worden. Met andere woorden er moet een nazorg zijn voor degenen die het (net) niet halen en voor de drop-outs.

Het leerlingvolgsysteem op sportgebied (de sportportfolio's) is een goed instrument om alle jongeren op motorisch gebied te volgen. Deze positieve ontwikkeling moet gestimuleerd worden.

Plenaire discussie over de vier scenario's tezamen

Centrale ontwikkelingen in de omgeving

Uit de bespreking van de scenario's zijn een aantal centrale ontwikkelingen naar voren gekomen die op sommige punten als positief en op andere punten als negatief zijn benoemd. Hoe kunnen – samenvattend – deze centrale ontwikkelingen in de toekomstige omgeving worden geduid?

Centrale ontwikkelingen zijn: individualisering, commercialisering, medialisering en mondialisering. Deze worden in de discussie als onontkoombaar beschouwd.

Ook het ontstaan van een tweedeling wordt regelmatig genoemd als centrale ontwikkeling. Tweedeling doet zich op drie verschillende gebieden voor:

- Er is een tweedeling tussen topsport en breedtesport;
- Er is een tweedeling door het wel of geen toegang hebben tot netwerken

Een belangrijke ontwikkeling is verder dat in toenemende mate andere instituties dan sportverenigingen een rol bij sport en beweging gaan spelen. Door sommigen wordt dit als positief gezien. Negatief is echter als dit ten koste gaat van de vereniging. Om deze ontwikkelingen te sturen zijn positieve veranderingsstrategieën nodig.

Op de vraag hoe het komt dat nergens de verwachting wordt uitgesproken van een opbloeiend verenigingsleven wordt geantwoord dat men de scenario's gevolgd heeft. In geen van de scenario's is sprake van een revival van de (traditionele) sportvereniging.

Toch overheerst de opvatting dat de sportvereniging niet zal verdwijnen, maar men kan zich wel voorstellen dat er een functieverbreiding of functieverandering komt. Een en ander zal ook leiden tot een grotere mate van diversificatie. Verenigingen die willen overleven zullen voor een duidelijk profiel moeten kiezen. Verenigingen die niet duidelijk kiezen zullen vanzelf verdwijnen.

Vervolgens zijn een aantal centrale ontwikkelingen genoemd, die een technologische ontwikkeling als basis hebben en waarvan men veronderstelt dat ze onontkoombaar zijn. Deze ontwikkelingen kunnen samengevat worden onder de noemers: medicalisering, technocratisering, instrumentalisering en virtualisering. Hier past met nadruk de aantekening dat gezondheid niet gelijk is aan welzijn. Centraal punt in de strategie i.v.m. bovengenoemde ontwikkelingen is het opzetten van een campagne over de kwaliteit van het leven. Deze kan op verschillende manieren vormgegeven worden: middels het voeren van ethische discussies, middels het toedichten van een belangrijke rol van educatie voor het opvoeden van mensen tot kritische consument. Uitgangspunt van het voeren van een ethische discussie is dat niet alles valt te controleren met behulp van wet- en regelgeving.

Vanuit jongeren zal er een tegenbeweging ontstaan. Opgemerkt wordt dat er veel over tegenbewegingen is gesproken, maar dat er weinig gesproken is over wat je er mee moet doen. Tegenbewegingen kunnen gestimuleerd worden, maar je kunt ze niet opzetten. Wat dat betreft wordt whoZnext ook ondersteund. Het is belangrijk om maatschappelijke signalen op te pikken en er op in te spelen. Een instituut dat jeugd en beweging wil stimuleren moet dus goed op de hoogte zijn van ontwikkelingen onder jongeren. Good practices op het gebied van jeugdparticipatie moeten worden opgespoord en worden doorgegeven. De instelling van Jongerenraden zoals in het scenario doet erg gekunsteld aan. Er zou een studiehuisachtig model voor sport moeten komen.

De toenemende maatschappelijke betekenis van sport

Er is sprake van een economisering van de sport als onderdeel van de toenemende maatschappelijke betekenis van sport. Men moet waken voor het doorslaan van de economisering. Men moet uitkijken voor een centraal stellen van de mogelijkheden van de chip.

Daarnaast is de integrale samenwerking tussen sport en aanpalende maatschappelijke gebieden ook een uiting van de toenemende maatschappelijke betekenis van sport. De rol van de brede buurtschool wordt vaak vermeld. Sommigen geven een andere naam aan de buurtschool, zoals campus of boulevardschool. Als sport een toenemende maatschappelijke betekenis krijgt, moet men er voor zorgen dat de ontwikkelingen volgens gewenste lijnen verlopen. Positief vindt men de ontwikkeling naar brede buurtscholen. Het hebben van een bewegingsmanager is positief voor de gezondheidsontwikkeling.

Jongerenparticipatie is cruciaal. Jongeren moeten een eigen budget en echte inspraak hebben. De ontwikkeling rondom whoZnext gaan in de goede richting. Men moet uitkijken dat jongeren niet bevoogd worden.

Bewuste tweedeling topsport - breedtesport

Door bewust beleid is er een tweedeling in de topsport en de breedtesport. Door een bewuste investering in de topsport gaat de kwaliteit omhoog. Dit kan een positieve doorwerking op de breedtesport hebben (omhoog zuigend), hetgeen goed is voor het aanbod aan individuen en tevens voor de kwaliteit van het kader. Als reactie hierop wordt naar voren gebracht dat er een tussensegment tussen topsport en breedtesport nodig is. Sporten voor het plezier moet mogelijk blijven. Ook zijn er strategieën nodig om de breedtesport te ondersteunen. Anderzijds ziet men ook negatieve kanten. Zo is men bang dat de verenigingsstructuur wordt aangetast, dat er excessen ontstaan, zoals exploitatie, en dat de bewegingszwakkeren erbuiten zullen vallen. Als strategie hiervoor ziet men kleinschaligheid, het omhoog schroeven van de vraaggerichtheid en het investeren in kader en management. Diversificatie moet gestimuleerd worden.

Belangrijk is dat verschillende partijen samenwerken. Waar zijn de knooppunten in de netwerken waarin je wilt investeren? Waar wil je kennisoverdracht doen of welke thema's moeten worden opgevoerd? Ook moet dit met de lokale jongeren besproken worden. Opgemerkt wordt dat de volwassenen te veel bepalen wat de jongeren moeten. Laat jongeren het zelf uitvoeren. Het aanbod bepaalt ook de vraag. Nu wordt ineens van jongeren geëist dat ze hun vraag kunnen aangeven. De speelruimte voor jongeren wordt gemist. Daar kunnen ook strategische punten voor uitgezet worden. Geef jongeren letterlijk en figuurlijk de ruimte voor het uitvoeren van eigen ideeën.

Opgemerkt wordt dat er nu een groot probleem is ten aanzien van het imago van sport en bewegen. Een sportleerkracht wordt belangrijk gevonden, maar niet door de scholen. De rol van de vakleerkracht verandert. De vakleerkracht moet zichzelf ook anders leren zien. Het zijn nu vaak leerkrachten die alleen gym geven, maar sport kan op heel veel verschillende manieren worden aangeboden. De functie-inhoud van de leerkracht moet opnieuw bekeken worden. Scholen moeten meer aansluiting bij de sport zoeken. Bijvoorbeeld door het invoeren van een bewegingsmakelaar die bemiddelt tussen vraag en aanbod. Ook wordt de functie van sportdecaan genoemd die leerlingen adviseert bij hun sportloopbaan. Het onderwijs moet dus ontkokeren. De overheid moet een vangnet creëren voor mensen die niet kunnen aansluiten in de maatschappelijke participatie.

Op het beleidsniveau moeten OCW en VWS veel meer gaan samenwerken. Tevens moeten de formele barrières die er zijn voor het uitwisselen van functies weggenomen worden. Op de vraag of er een Ministerie van Sport moet komen, antwoordt men dat sport een facetbeleid van verschillende ministeries zou moeten zijn, maar wel met een coördinerend bewindspersoon met grotere bevoegdheden dan de huidige staatssecretaris.

De boodschap aan de sportverenigingen luidt:

- strategisch allianties aangaan;
- naar buiten treden;
- voldoen aan wensen en behoeften van leden, dus vraaggericht werken;
- keuzes maken omtrent het soort vereniging dat men wil zijn en zich daarop profileren.

Het doel van JIB moet zijn: luisteren naar de jeugd en allianties aangaan.

In haar eindtoespraak zegt Carla Kolner toe de scenario's te zullen voorleggen aan de Nationale Jeugdraad, opleidingsinstituten en politici. Tevens wordt eraan gedacht om een prijsvraag voor jongeren uit te schrijven.

Colofon

Gespreksleiding:

- Jan Nekkers
- Willem van Montfort

Gespreksleiding werkgroepen:

- Ad Hoogendam
- Eric Lagendijk
- Kees Faber

Verslaglegging:

- Dayenne L'abée
- Maureen Limpens
- Paul Duijvestijn

Bewegingspresentaties:

- Erwin van Heusden en studenten CIOS-Goes

Scenario's:

- Jan Nekkers
- Maureen Limpens

De Stichting Jeugd in Beweging streeft ernaar dat jongeren van vier tot achttien jaar blijvend deelnemen aan sport- en bewegingsactiviteiten en hierbij actief betrokken zijn. Om dit te bereiken, motiveert en ondersteunt Jeugd in Beweging partners uit de sectoren overheid, gezondheid, sport en onderwijs om verworven inzichten over te dragen en om te zetten in samenhangend, duurzaam beleid. Jeugd in Beweging is een gezamenlijk initiatief van de ministeries VWS en OC&W.

JEUGD IN BEWEGING

correspondentie-adres

Postbus 302

6800 AH Arnhem

telefoon [026] 483 47 48

telefax [026] 483 47 76

e-mail info@jib.nl

internet www.jib.nl

Bankrelatie

ABN AMRO bank

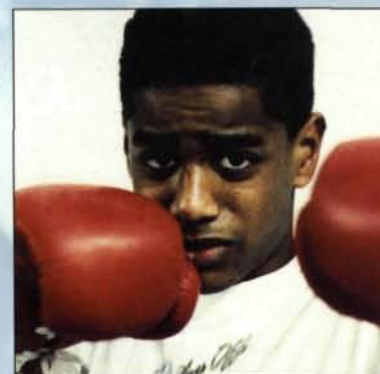
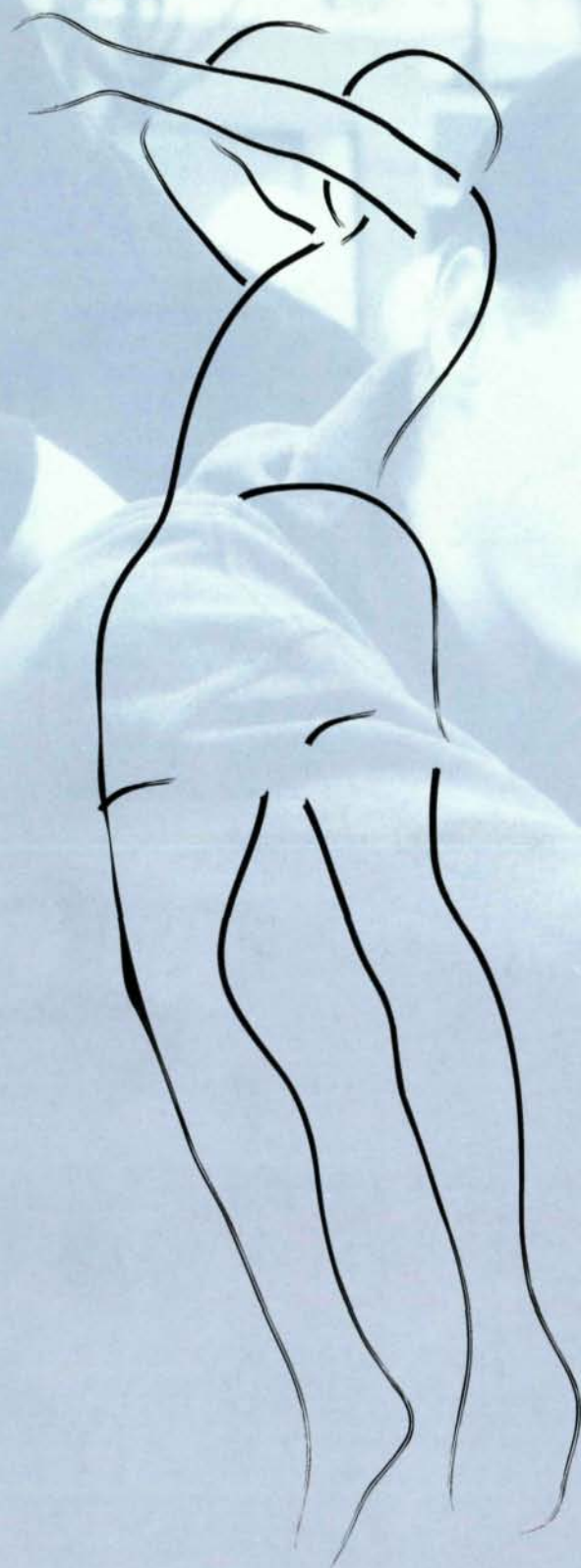
rekeningnr. 3143.80.140

Kamer van Koophandel

Arnhem 41053397

Jeugd in Beweging

Lokale Regie

JEUGD IN BEWEGING

Deel 1 Lokale Regie

Handboek Lokaal Jeugdsportbeleid

COLOFON

- Uitgave:** Stichting Jeugd in Beweging, Arnhem
- Editeurs:** Sandra Meeuwsen en Rob van Hummel
(Marktplan Adviesgroep bv, Bussum)
- Samenstelling
en eindredactie:** Henk Hack en Jan Vollers (Jeugd in Beweging)
- Meeleesgroep:** Peter-Jan Mol (LC Nederlands instituut voor lokale Sport & Recreatie,
Dordrecht)
Jaap Verkroost (Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen,
Arnhem)
Arno Innemee (NV SRO, gemeente Amersfoort)
Alexander Groen (Gemeente Gouda)
- Met medewerking van:** Carla Kolner, Astrid Bos, Eric Lagendijk, Ad Hoogendam,
Paul Duijvestijn, Hans van Helden, Kees Faber,
Gwendolijn Boonekamp, Patrick Spierts (Jeugd in Beweging)
- Fotografie:** Cecile Kolner, Nijmegen
- Uitgeverij:** Uitgeverij Edu'Actief b.v. Meppel tel. 0522 - 235235

Deel 1 Lokale Regie
Handboek Lokaal Jeugdsportbeleid

ISBN 90 6053 0845
Nugi 191

Copyright © 2001 Stichting Jeugd in Beweging

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor alle kwesties inzake het kopiëren van een of meerdere pagina's uit deze uitgave:
Stichting Reprerecht Amstelveen.

Per 1 januari 2002 houdt de stichting Jeugd in Beweging op te bestaan. De aandacht voor het beleidsterrein van Jeugd in Beweging berust vanaf die datum bij NISB.

Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB)
Papendallaan 50
Postbus 32, 6800 AA Arnhem
Helpdesk JIB 026 - 4833888
e-mail: info@nisb.nl
internet: www.nisb.nl

Eerste druk/eerste oplage

Inhoud

Voorwoord	5
1 Inleiding	7
1.1 Doel van dit handboek	7
1.2 JIB in vogelvlucht	7
1.3 De drie kernprocessen van JIB	8
1.4 JIB-partnershipgemeenten	8
2 De gemeentelijke regietaak op jeugdsportbeleid	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Regietaak	10
2.3 De ontwikkelingen op sportgebied	11
2.4 Leereffecten	15
3 Thema's in het jeugdsportbeleid	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Gezondheid	19
3.3 Onderwijs	21
3.4 Sport	25
3.5 Jeugdparticipatie	26
3.6 Sociale integratie	28
4 Praktische instrumenten	30
4.1 Inleiding	30
4.2 WhoZnext	30
4.3 De bewegingsconsulent	32
4.4 CHESS	34
4.5 De verlengde schooldag	35
4.6 De lokale jeugdsportpas	36
4.7 Streetsport	37
4.8 De helpdesk JIB bij NISB	37
Overige relevante publicaties en adressen	38

Voorwoord

Met het handboek Lokaal Jeugdsportbeleid wil de stichting Jeugd in Beweging u graag informeren over de ervaringen die vanaf 1998 bij en met 21 partnergemeenten in Nederland zijn opgedaan. Jeugdsportbeleid heeft in deze jaren een flinke ontwikkeling doorgemaakt. Bij veel van de partnergemeenten is duidelijk geworden dat de rol van de gemeente op het terrein van de jeugdsportstimulering aan het verschuiven is van subsidieverstrekker en beheerder naar die van lokale regisseur.

Wij denken dat dit handboek u veel handvatten en informatie biedt op basis waarvan u goede afwegingen kunt maken voor het opzetten of vernieuwen van het jeugdsportbeleid in uw gemeente. Dit komt tot uiting in de zes verschillende deeltjes die dit handboek bevat. Het gaat om Lokale Regie, Jeugdparticipatie, Streetsport, Lokale Jeugdsportpas, Sociale Integratie en Checklist Lokaal Beleid. Het handboek Lokaal Jeugdsportbeleid is meer een naslagwerk dat insteeft op deelgebieden, dan een handboek dat gemeentelijk jeugdsportbeleid behandelt van A tot Z. Vandaar de opzet in losse delen die willekeurig en toch in samenhang gebruikt kunnen worden.

Jeugd in Beweging heeft altijd voorop gesteld dat de analyse van 'good practices' en het stimuleren van ontmoetingen binnen het netwerk van gemeenten belangrijker is dan het vervaardigen van blauwdrukken. De werkwijze die Jeugd in Beweging heeft gevolgd, heeft steeds tot doel gehad de resultaten in nauw overleg met de doelgroep tot stand te brengen. Door studiedagen en bijeenkomsten van partnergemeenten en bewegingsconsulenten heeft de doelgroep een grote input geleverd op het eindresultaat. Ook in andere gemeenten dan de partnergemeenten heeft Jeugd in Beweging de haalbaarheid en kansen van bepaalde stimuleringsinstrumenten laten onderzoeken, zoals de lokale jeugdsportpas, streetsport en de verlengde schooldag. Sociale integratie is in vier andere gemeenten door middel van monitoring gevolgd.

Een goede ontwikkeling is dat de meeste projecten van de partnershipgemeenten van Jeugd in Beweging de komende jaren verder gaan met behulp van een financiering uit de breedtesportimpuls van VWS. Gebleken is ook dat veel andere gemeenten, naast de bij Jeugd in Beweging actieve gemeenten, lokaal jeugdsportbeleid hoog op de agenda hebben gezet en in het kader van de breedtesportimpuls aanvragen hebben ingediend met veel projecten gericht op de ontwikkeling van de jeugdsport.

Vanaf 1 januari 2002 wordt de aandacht voor het beleidsterrein lokaal jeugdsportbeleid en lokale samenwerking overgedragen aan het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB), in het bijzonder richting de programmalijn Buurt-Onderwijs-Sport (BOS).

Jeugd in Beweging is haar partnergemeenten en alle andere gemeenten die hebben meegewerkt aan de totstandkoming van dit handboek zeer veel dank verschuldigd.

Wij wensen u veel inspiratie toe bij uw vervolgstappen op het terrein van de jeugdsport en hopen dat dit handboek u daarbij behulpzaam kan zijn.

Carla Kolner,
Directeur Jeugd in Beweging

1 Inleiding

1.1 Doel van dit handboek

Met ingang van 1 januari 2002 zal stichting Jeugd in Beweging (JIB) niet meer bestaan. JIB is in het leven geroepen als projectorganisatie en heeft als zodanig per definitie een eindig karakter. JIB heeft er steeds voor gewaakt om voortdurend met allerlei voorstellen en plannen te komen. Om overtuigend te werken, is steeds aansluiting gezocht bij de huidige praktijk op lokaal niveau. Nu is het moment gekomen om de ervaringen met het ontwikkelen en stimuleren van jeugdsportbeleid van de afgelopen zes jaar over te dragen. Het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) zal de 'erfenis' van JIB overnemen en doorgeven aan het veld. Dit handboek vervult daarbinnen een belangrijke functie en sluit aan bij de programmalijn Buurt-Onderwijs-Sport van NISB. Het is bestemd voor gemeenten die hun jeugdsportbeleid willen vernieuwen of intensiveren. Natuurlijk kan de informatie ook bruikbaar zijn voor andere (intermediaire) organisaties en instellingen, zowel binnen als buiten de sport. Met nadruk wordt gesteld dat dit geen handboek is over jeugdsportbeleid (van A tot Z), of over het ontwikkelen van beleid in 'technische' zin.

1.2 JIB in vogelvlucht

Halverwege de jaren negentig constateert de Raad voor het Jeugdbeleid dat de Nederlandse jeugd onvoldoende actief is op het gebied van sport en bewegen. Steeds minder jeugdigen doen in georganiseerd verband aan sport. Ook het bewegingsonderwijs sluit onvoldoende aan bij de veranderde wensen van de jeugd. Hoe kan de jeugd weer worden verleid tot sporten en bewegen? De Raad voor het Jeugdbeleid brengt hierover een advies uit, waarin zij wijst op de noodzaak van (meer) samenwerking tussen lokale overheden, het onderwijs en sportverenigingen. Om dit advies ten uitvoer te brengen, wordt in 1996 de stichting Jeugd in Beweging (JIB) opgericht. JIB werkt de jaren die daarop volgen, hard aan het realiseren van de volgende missie:

"Jeugd in Beweging streeft ernaar dat jongeren (van 4 tot 18 jaar) blijvend deelnemen aan sport- en bewegingsactiviteiten én hierbij actief betrokken zijn. Om dit te bereiken motiveren en ondersteunen we partners uit de sectoren overheid, gezondheid, sport en onderwijs de verworven inzichten over te dragen en om te zetten in samenhangend, duurzaam beleid".

Geïnspireerd door deze missie stelt JIB zich op als schakelaar, makelaar, aanjager en netwerkorganisatie. Vanuit haar missie besteedt JIB vooral aandacht aan de rol van tussenpersonen naar de jeugd: docenten, verenigingsondersteuners, bewegingsconsulenten, sportbuurtwerkers, maar ook ambtenaren lokaal (sport)beleid. Via deze 'tussenpersonen' kan de jeugd effectief worden bereikt.

JIB kent een programmatische aanpak in vier sectoren: sport, onderwijs, lokaal beleid en gezondheid. Vanuit de overtuiging dat alleen door een gezamenlijke en integrale aanpak vanuit deze vier sectoren een stevige basis kan worden gelegd voor een vernieuwende en duurzame impuls op het terrein van jeugdsport en bewegen. Naast deze programmatische aanpak worden ook twee doorsnijdende thema's als prioriteit geformuleerd: jeugdparticipatie en sociale integratie. In de uitvoering streeft JIB naar het bevorderen van samenwerkingsverbanden binnen de driehoek lokale overheid-school-sport, zowel lokaal als op landelijk niveau.

1.3 De drie kernprocessen van JIB

In de 'erfenis' van JIB wordt onderscheid gemaakt tussen drie kernprocessen, die door JIB op gang zijn gebracht en om blijvende aandacht vragen:

1 *Het bevorderen van lokale samenwerking*

Het is belangrijk om de lokale samenwerking tussen organisaties op het vlak van jeugd, sport en beleid te bevorderen om de jeugd duurzaam te stimuleren tot meer bewegen. Deze samenwerking is bekend geworden onder de naam 'BOS-driehoek', die staat voor Buurt, Onderwijs en Sport. Het gaat dan om het ontwikkelen van allerlei vormen van samenwerking tussen scholen, sportaanbieders en buurtinstellingen. De gemeente speelt hierin een prominente rol. Enerzijds als regisseur van het lokaal beleid op het gebied van jeugd, onderwijs en sport, anderzijds als verstrekker van (budget)subsidies en het beschikbaar stellen van voorzieningen op genoemde terreinen. Met het bevorderen van lokale samenwerking bestaat inmiddels enige ervaring bij speciaal hiervoor benoemde functionarissen, zoals bewegingsconsulenten, sportbuurtwerkers en sportcoördinatoren op scholen.

2 *Het stimuleren van de jeugdgerichtheid van het sportaanbod*

Jeugdgerichtheid is van meet af aan één van de hoofddoelen van JIB geweest. Onder jeugdgerichtheid verstaan wij: het streven naar optimale toegankelijkheid van voorzieningen op het gebied van sport en bewegen voor alle groepen jeugd en jongeren. Het bevorderen van de betrokkenheid van de jeugd bij het ontwikkelen en uitvoeren van jeugdsportbeleid is hierbij een belangrijk middel. Hoe groter de betrokkenheid van de jeugd bij de organisatie en uitvoering van jeugdsportactiviteiten en het bewegingsonderwijs, hoe groter de jeugdsportdeelname.

3 *Het verhogen van de effectiviteit en kwaliteit van jeugdsport*

JIB wil een kwaliteitsimpuls geven aan het jeugdsportbeleid van gemeenten, sportverenigingen en scholen. Omdat alleen dan een hogere jeugdsportdeelname mag worden verwacht en de maatschappelijke waarde van jeugdsport kan worden benut. Dit besef heeft geleid tot een integrale aanpak van jeugdsportstimulering, met een programmatische opzet en afstemming tussen de sectoren van onderwijs, sport, gezondheid en lokaal beleid. Daarnaast hebben de thema's jeugdparticipatie en sociale integratie aandacht gekregen in verschillende projecten.

1.4 JIB-partnershipgemeenten

Met achttien¹ gemeenten is JIB in 1998 partnerships aangegaan. De voortgang en opbrengsten van deze pilotprojecten zijn gevolgd door het bureau ES&E. Wat deze pilotprojecten hebben opgeleverd, staat in hoofdstuk 2, waar ook de belangrijkste lessen voor de toekomst worden beschreven. Wat kunnen gemeenten doen of laten om een succesvolle impuls te geven aan het jeugdsportbeleid?

¹ *Lokaal sportbeleid:* Amersfoort, Delft, Goes, Gouda, Hellevoetsluis, Hengelo en Nijmegen. *Bewegingsconsulent:* Maastricht, Tilburg, Opsterland, Veendam, Hoorn, Vechtdal (Hardenberg, Ommen, Avereest, Gramsbergen) en Vlaardingen. *Experimentele projecten* in de vier grote steden: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een beknopt overzicht gegeven van de belangrijkste landelijke beleidsontwikkelingen op het gebied van (jeugd)sportbeleid. In dit hoofdstuk staan de lessen voor de toekomst: de *'do's & dont's'* voor gemeenten bij het ontwikkelen en uitvoeren van jeugdsportbeleid centraal. In hoofdstuk 3 komt een aantal JIB-thema's aan bod, zoals gezondheid, onderwijs, sport, jeugdparticipatie en sociale integratie. In het vierde en laatste hoofdstuk worden een aantal concrete producten en instrumenten beschreven, die in het kader van JIB zijn ontwikkeld en door gemeenten kunnen worden toegepast. Daarachter vindt u een lijst met relevante publicaties en adressen.

2 De gemeentelijke regietaak op jeugdsportbeleid

2.1 Inleiding

Een van de kernprocessen die Jeugd in Beweging op gang heeft gebracht, is het bevorderen van de samenwerking tussen lokale organisaties op het vlak van jeugd, sport en beleid. Deze samenwerking is van groot belang om meer bewegen bij de jeugd duurzaam te stimuleren. Deze samenwerking is bekend geworden onder de naam 'BOS-driehoek', oftewel Buurt, Onderwijs, Sport. Dit proces krijgt in de toekomst verder vorm en inhoud via de programmalijs BOS van NISB. Het gaat dan om het ontwikkelen van vormen van samenwerking tussen scholen, sportaanbieders en buurtinstellingen. De gemeente kan hierin een prominente rol spelen. Enerzijds als regisseur van lokaal beleid op het gebied van jeugd, onderwijs, sport en welzijn, anderzijds als verstrekker van (budget)subsidies en het beschikbaar stellen van voorzieningen. Met het bevorderen van lokale samenwerking bestaat inmiddels enige ervaring bij speciaal hiervoor benoemde functionarissen, zoals bewegingsconsulenten, sportbuurtwerkers en sportcoördinatoren op scholen.

Dit hoofdstuk gaat in op de regietaak van de gemeente in relatie tot de in gang gezette ontwikkelingen op het gebied van het jeugdsportbeleid en de lessen die kunnen worden geleerd uit de ervaringen die zijn opgedaan met pilotprojecten in de zogenaamde partner-gemeenten van JIB.

Tijdens het jaarcongres van de Landelijke Contactraad² in Maastricht in 1997 deed de voorzitter van Jeugd in Beweging een oproep aan gemeenten om aanvragen in te dienen voor projecten met een bewegingsconsulent of voor projecten integraal jeugdsportbeleid. Uiteindelijk zijn in achttien gemeenten proefprojecten gestart. In deze partnergemeenten zijn ervaringen opgedaan die JIB als 'good practices' ruimer wil verspreiden.

In dit hoofdstuk wordt vooral antwoord gegeven op de vraag: wat kunnen gemeenten doen of laten om een succesvolle impuls te geven aan het jeugdsportbeleid in hun gemeente? Dit zijn in feite de aanbevelingen en de '*do's & dont's*' voor gemeenten bij het ontwikkelen en uitvoeren van jeugdsportbeleid.

2.2 Regietaak

Van uitvoerder naar regisseur

De afgelopen jaren zijn steeds meer overheidstaken gedecentraliseerd en overgeheveld van het rijk naar lokaal niveau. De rol van de gemeente verandert hierdoor van 'uitvoerder' naar 'regisseur'. Ook in de ontwikkeling en uitvoering van het jeugdsportbeleid is de gemeente een regietaak toebedeeld. Met het programma Lokaal Beleid heeft Jeugd in Beweging gemeenten willen stimuleren om jeugdsport hoog op de agenda te plaatsen en de rol van regisseur van het lokale sport- en beweegaanbod op zich te nemen. Het programma bevordert de samenwerking tussen gemeenten, scholen, sportverenigingen, instellingen voor gezondheidszorg en welzijn en commerciële sportaanbieders. De gedachte hierachter is dat door bruggen te slaan de kwaliteit en de samenhang van het lokale sportaanbod kan worden verbeterd. Bovendien kunnen gemeenten langs deze weg sport inzetten als krachtig middel voor het bereiken van maatschappelijke doelen, zoals sociale integratie, gezondheidsbevordering, emancipatie en jeugdparticipatie.

²

Inmiddels LC, Nederlands instituut voor lokale Sport & Recreatie, geheten.

Organiseren en stimuleren

De rol van regisseur betekent niet dat de gemeente taken van de verschillende organisaties overneemt. Wel dat de gemeente een rol speelt in het bij elkaar brengen van partijen, het coördineren van de samenwerking tussen sportverenigingen, scholen en andere instellingen, het verstrekken van informatie over bestaande methoden van jeugdparticipatie, het geven van goede voorbeelden en het bieden van (financiële en inhoudelijke) ondersteuning aan partnerorganisaties.

De jeugd actief betrekken

Op het terrein van jeugdparticipatie bestaat de taak van de gemeente uit het ontwikkelen en uitdragen van manieren om de jeugd zelf bij het gemeentelijk beleid en de leefomgeving te betrekken. Zo kan de gemeente andere organisaties stimuleren om de jeugd te betrekken bij nieuwe initiatieven en zelf kleinere of grotere projecten financieel ondersteunen. De gemeente kan sport ook gebruiken als thema voor jeugdparticipatie. Vooral bij onderwerpen waar de jeugd interesse in heeft en graag over meedenkt. Dit zijn meestal kortlopende projecten waarin de jeugd kennis kan maken met de gemeente en plaatselijke besluitvormingsprocessen. De werving verloopt via twee sporen: ofwel de gemeente benadert de jeugd via scholen, verenigingen en buurthuizen met de vraag of zij wil meedenken over het beleid, ofwel de jeugd komt zelf met een verzoek bij de gemeente, waarop de gemeente aan de slag gaat met jeugdparticipatie. In dit proces spelen verschillende personen een belangrijke rol: beleidsambtenaren sport en jeugd, buurtsportwerkers, coördinatoren van de brede school en bewegingsconsulenten. Inmiddels zijn positieve ervaringen opgedaan met jeugdparticipatie binnen whoZnext en het landelijk experiment Verlengde Schooldag Voortgezet Onderwijs.

2.3 De ontwikkelingen op sportgebied

De regietaak van de gemeente is de laatste jaren in belang en zwaarte toegenomen. Sinds het midden van de jaren negentig zijn er ontwikkelingen gaande en instrumenten ontwikkeld, die de komende jaren van invloed zullen zijn op gemeenten, sportorganisaties en jeugdsport(beleid) en vragen om een zekere regie. Het is raadzaam deze ontwikkelingen de komende jaren goed te (blijven) volgen en de instrumenten optimaal te benutten.

Het gaat om ontwikkelingen in het kader van:

- de Breedtesportimpuls (BSI);
- Sportinfrastructuur in Nederland (SPIN);
- Sport, Bewegen & Gezondheid;
- Sport en Kinderopvang;
- Sportbuurtwerk in Nederland;
- School & Sport;
- Vrijwilligers in de Sport (VIS);
- Professionalisering in de Sport (PRinS).

De Breedtesportimpuls (BSI)

Met de Breedtesportimpuls wordt gestreefd naar het versterkt benutten van de maatschappelijke betekenis van sport, juist op lokaal niveau. Om dit te bevorderen, kunnen gemeenten, landelijke sportorganisaties en provincies subsidieverzoeken indienen op basis van meerjarige projectplannen bij het ministerie van VWS. Aanvragen kunnen tot 2007 worden ingediend.

De Breedtesportimpuls onderscheidt drie sporen:

1. Het versterken van de lokale sportinfrastructuur.
2. Het gebruik van sport bij het oplossen van maatschappelijke problemen en bij het versterken van de algemene sociale infrastructuur.
3. Het aanbrengen van dwarsverbanden tussen sport en andere sectoren met de invalshoek samenwerking en afstemming.

Inmiddels zijn, onder invloed van de Breedtesportimpuls, veel gemeenten hun jeugdsportbeleid aan het intensiveren, uitbreiden of vernieuwen. Soms gaat het om een (financiële) 'doorstart' van JIB-pilotprojecten. Jeugd en jongeren worden als doelgroep het meest genoemd in de lopende BSI-projecten. Eén van de meest genoemde samenwerkingsverbanden om de jeugd te stimuleren tot sportbeoefening is die tussen de gemeente, de sport en het onderwijs.

De Breedtesportimpuls zal de komende jaren nog veel in de schijnwerpers staan, waarbij ook de samenwerking tussen gemeenten en sportbonden de nodige aandacht zal krijgen. Gesubsidieerde projecten en ook de regeling zelf worden grondig geëvalueerd. Rondom deze inspanningen worden diverse conferenties en werkbijeenkomsten georganiseerd. Gemeenten kunnen hiervan profiteren, zeker als ze al zelf bezig zijn met innovaties op het gebied van (jeugd)sportontwikkeling, al dan niet in het kader van de Breedtesportimpuls.

Sportinfrastructuur in Nederland (SPIN)

Sinds 1996 wordt via het SPIN-project gewerkt aan het realiseren van een meer effectieve, efficiënte en transparante sportinfrastructuur. De projectorganisatie van SPIN is eind 2000 door NOC*NSF overgedragen aan NISB. Het project wordt aangestuurd door een Task Force, waarin de landelijke beleidspartners³ in de sport zitting hebben. Met de overgang naar het NISB wordt de reikwijdte van het SPIN-project verbreed naar de anders georganiseerde en ongebonden sportbeoefening. Verder krijgt NISB de taak de voorbereidingsfase af te sluiten en tot invoering over te gaan.

Als basis hiervoor is een Masterplan voor de Sportondersteuning in Nederland opgesteld, waarin de gewenste organisatorische vernieuwingen in de sport worden beschreven. De 1-loketgedachte en vraaggerichte dienstverlening staan daarbij centraal. Wat mogen gemeenten verwachten? In het Masterplan wordt onder meer de ambitie geuit om te streven naar 120 tot 160 sportservicepunten op (boven)lokaal niveau. Dat betekent een landelijk dekkend netwerk van 'frontoffices' voor sporttakoverstijgende ondersteuningsvragen uit het veld (ten behoeve van sportaanbieders en sporters). Bij deze aanspreekpunten kan direct antwoord worden gegeven op alle vragen op het gebied van jeugdsportbeleid of jeugdsportontwikkeling. Weet men het antwoord niet, of bestaat er behoefte aan meer structurele of specialistische ondersteuning, dan kan worden doorverwezen naar 'backoffices', zoals de provinciale sportraden. Voor sporttakspecifieke informatie (zoals vragen over bijvoorbeeld jeugdhockey) wordt uiteraard doorverwezen naar de betreffende sportbond.

Sport, Bewegen & Gezondheid

Sport en bewegen hebben algemeen een gunstig effect op de bevordering van de gezondheid en de preventie van ziekten. Specifiek voor de doelgroep jeugd gaat het daarnaast ook om het aanleren van een actieve en gezonde leefstijl (gewoontegedrag) en het belang van een goede motorische ontwikkeling. Gemeenten spelen een sleutelrol bij het vormgeven van het beleid dat gericht is op de vergroting van de gezondheidswinst door sport en bewegen. De lokale overheid heeft taken op het gebied van preventie (volksgezondheid), waarbij sport en bewegen kunnen worden ingezet. Het bevorderen van een actieve leefstijl en de bestrijding van inactiviteit zijn concrete doelstellingen in dat kader.

Preventie is ook van toepassing op het vermijden van blessures bij de jeugd. Zeker bij het beoefenen van 'trendy' bewegingsactiviteiten in de openbare ruimte loopt de jeugd een verhoogd risico. Gemeenten (vooral de GGD) zijn een belangrijke partner bij het ontwikkelen van communicatiestrategieën om deze doelgroep te bereiken.

³

Ministerie van VWS, NOC*NSF, NISB (Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen), IPO (Interprovinciaal Overleg), LC Nederlands instituut voor lokale Sport & Recreatie, VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten).

Ook in het integraal jeugdbeleid speelt de relatie tussen sport, bewegen en gezondheid een belangrijke rol. Gemeenten kunnen zorgdragen voor het opvangen van de vraag naar specifieke vormen van sport en beweging. Gezondheidsgeoriënteerd en toegesneden op een doelgroep, die sport en beweging a priori niet altijd leuk vindt. Mogelijkheden hiertoe liggen in de samenwerking met een aantal speciaal hiervoor toegeruste sportverenigingen of een specifiek aanbod binnen de naschoolse opvang.

Sport en Kinderopvang

De Rijksoverheid stimuleert uitbreiding van kinderopvang en buitenschoolse opvang van jeugd tot en met 16 jaar. In het Regeerakkoord 1998-2002 is overeengekomen de dag- en buitenschoolse opvang aanzienlijk uit te breiden. Via de Regeling uitbreiding kinderopvang en buitenschoolse opvang wordt gestreefd naar uitbreiding van de kinderopvang met 71.000 plaatsen in de periode 1999-2003. Gemeenten kunnen daarvoor subsidie ontvangen van het rijk. Eén van de knelpunten daarbij is het vinden van geschikte accommodaties. Accommodaties van sportverenigingen vormen een interessante mogelijkheid om de gewenste uitbreiding van het aantal opvangplaatsen te helpen realiseren. Andersom kan kinderopvang ook de sportvereniging helpen. Door het bieden van kinderopvang wordt de vereniging immers aantrekkelijker, wat een gunstig effect kan hebben op de ledenontwikkeling.

De Rijksoverheid heeft subsidie beschikbaar gesteld om de combinatie tussen sport en kinderopvang nader te onderzoeken. Het ministerie van VWS heeft NISB en het Netwerkbureau Uitbreiding Kinderopvang opdracht gegeven om voor de zomer van 2002 het project Sport en Kinderopvang verder uit te werken. Aan 16 pilots en ongeveer 50 'volgers' wordt in de periode oktober 2001 tot en met mei 2002 ondersteuning geboden bij het voorbereiden van de uitvoering van naschoolse opvang voor kinderen in de basis- en middelbareschoolleeftijd. De ervaringen met deze pilots zullen vervolgens breed gecommuniceerd worden zodat andere sportverenigingen en gemeenten hiervan kunnen profiteren. Na de zomer van 2002 zal het overheidsbeleid ten aanzien van sport en kinderopvang nader worden bepaald op basis van de eindrapportage over deze pilots. Voor gemeenten liggen hier kansen om tegelijkertijd te voldoen aan de stijgende vraag naar naschoolse opvang en de (politieke) wens om (meer) kinderen aan het sporten te krijgen.

Sportbuurtwerk in Nederland

Het sportbuurtwerk staat de komende jaren volop in de belangstelling, mede onder invloed van de mogelijkheden die de Breedtesportimpuls gemeenten biedt. Er is een tendens naar meer 'evenementen' (denk maar aan 'Street Experience' of 'Fun Games') en meer trendy activiteiten (zoals skaten, pleintjesbasketbal, street- en breakdance). Achterliggende doelstelling hierbij is om de deelnemende jeugd te verleiden tot sporten en bewegen in structureel verband, bijvoorbeeld via sportverenigingen. Verder wordt sportbuurtwerk de laatste tijd ook veel gebruikt als een integrale werkmethode bij het verbeteren van de leefbaarheid en de sociale cohesie in een bepaalde wijk. Sport-, spel- en bewegingsactiviteiten worden op wijk- of buurtniveau georganiseerd in samenwerking met welzijnsinstellingen, scholen en wijk(sport)verenigingen.

Een praktisch instrument voor gemeenten die streetsports willen stimuleren of spontane initiatieven van de jeugd in goede banen willen leiden, biedt het stappenplan dat JIB heeft ontwikkeld en dat in deel 3 van dit handboek wordt beschreven.

NISB heeft, samen met het Landelijk Netwerk Sportbuurtwerk (LNS), in een brochure drie modellen gepresenteerd voor het sportbuurtwerk. Gemeenten doen er verstandig aan op de hoogte te blijven van de nieuwste trends binnen het sportbuurtwerk en de mogelijkheden tot ondersteuning op dit vlak.

School & Sport

Beleidsvisie School & Sport

Het bestuur van JIB heeft in 1999 het initiatief genomen om het thema School & Sport op de politiek-bestuurlijke agenda te zetten van de belangrijkste landelijke beleidspartners op dit terrein. Het is de bedoeling dat dit initiatief leidt tot intensivering van de samenwerking tussen sport en onderwijs. Op uitvoeringsniveau wordt deze samenwerking zichtbaar in de eerder genoemde BOS-driehoek. Voor een korte uitwerking van de Beleidsvisie School & Sport verwijzen wij naar hoofdstuk 3.

De vakleerkracht in het basisonderwijs

Voor de invulling van de lessen lichamelijke opvoeding en bewegingsonderwijs kunnen basisscholen groepsleerkrachten of vakleerkrachten lichamelijke opvoeding inzetten. Een speciaal opgeleide vakleerkracht is beter in staat buitenschoolse sportactiviteiten in samenwerking met de gemeente en sportverenigingen te realiseren.

Onder invloed van bezuinigingen is het aantal vakleerkrachten in de loop van de jaren negentig sterk gereduceerd. In de grote steden wordt relatief vaker een vakleerkracht ingezet dan in kleinere gemeenten. Te verwachten valt dat de roep om vakleerkrachten de komende jaren sterker zal worden. De komende jaren zullen experimenten met de zogenaamde 'gemengde aanstelling' (een vakleerkracht die ook in een sportvereniging bepaalde taken vervult) in gang worden gezet. Gemeenten en de georganiseerde sport zijn aan zet om hiervan te profiteren en deze initiatieven over te nemen. Onderzocht wordt nog wat de beste manier is waarop de vakleerkracht lichamelijke opvoeding het bewegingsgedrag van kinderen positief kan stimuleren.

Belangrijk is om in dit kader op te merken dat de Tweede Kamer in juni 2001 in heeft gestemd met een bevoegdheidswijziging voor de groepen 3 tot en met 8 van het primair onderwijs. Deze houdt in dat PABO-studenten die in 2001 aan de opleiding zijn begonnen geen bevoegdheid meer verwerven voor de hiervoor genoemde groepen van het primair onderwijs. De wetwijziging heeft tot doel de kwaliteit van het bewegingsonderwijs op de basisschool te verhogen. Via een post-initieel nascholingstraject kunnen PABO'ers alsnog de bevoegdheid halen. Tevens zijn ALO-afgestudeerden bevoegd en zal er, om aan de groeiende vraag naar specialisten/vakleerkrachten te voldoen, een opleidingstraject voor CIO's ontwikkeld worden.

De toekomst van het gymnastieklokaal

In 2001 is op initiatief van LC een onderzoek uitgevoerd naar een nieuw ontwerp van het 'gymlokaal' voor de 21^e eeuw. Het bestaande aanbod van gymnastieklokalen voldoet niet meer aan de (functie)eisen van de huidige gebruikers. Met name het toenemende multifunctioneel gebruik van gymlokalen stelt andere, hogere eisen aan de accommodatie, zowel wat betreft het gebouw (grootte, inrichting) als de inventaris. Ook binnen het bewegingsonderwijs hebben inhoudelijke wijzigingen plaatsgevonden, die om een andere benadering van het gymnastieklokaal vragen. Vervolgonderzoek is nodig om verdere uitwerking hiervan te realiseren.

Vrijwilligers in de Sport (VIS)

De georganiseerde sport draait op vrijwilligers. Zij vormen de ruggengraat van de sportbeoefening in Nederland. Veel sportverenigingen kampen met een tekort aan (geschikte) vrijwilligers. Soms vormt dit zelfs een bedreiging voor het voortbestaan van de sportvereniging. Het is dus zaak de knelpunten op het gebied van vrijwilligers in de sport aan te pakken en kansen te benutten. Het meerjarenbeleidsprogramma 'Tijd voor vrijwilligersbeleid' van NOC*NSF markeert de omslag in een periode van incidentele beleidsinitiatieven op dit gebied. Door een gezamenlijke krachtsinspanning kunnen NOC*NSF, sportbonden, provinciale en lokale ondersteuners en gemeenten het vrijwilligersbeleid in de sportsector nieuwe impulsen geven.

Professionalisering in de Sport (PRinS)

PRinS richt zich op professionalisering in de sport door het aanstellen van beroepskrachten en het scholen van vrijwilligers bij de sportverenigingen. De beroepskrachten kunnen de vrijwilligers binnen de sportvereniging ontlasten en ondersteunen door de steeds complexere management- en beleidsmatige taken te verrichten. Bovendien waarborgen betaalde beroepskrachten de continuïteit van de vereniging en verhogen zij de kwaliteit van het sportaanbod. Deze professionals (in dit verband wordt wel gesproken van verenigings-managers) kunnen in dienst zijn van de sportvereniging of tijdelijk worden ingehuurd. Een derde variant is het volledig uitbesteden van met name complexe managementtaken aan externen.

De thema's VIS en PrinS zijn opgenomen in het manifest Nederland Sportland van NOC*NSF.

2.4 Leereffecten

Vanaf 1997 heeft JIB achttien partnergemeenten ondersteund, begeleid en gestimuleerd bij het opzetten en uitvoeren van proefprojecten. Experimenten, opgezet om ervaring op te doen met een samenhangend lokaal jeugdsport- en onderwijsbeleid. Om inzicht te krijgen in de inzet van bewegingsconsulenten (als schakel tussen sport, school en buurt) en om leerervaringen op te doen met sport- en bewegingsstimulering in de context van het Grote Stedenbeleid. Jeugd in Beweging heeft deze gemeenten in staat gesteld onderling ervaringen uit te wisselen.

Een aantal partnershipgemeenten heeft ervaring opgedaan met projecten gericht op integrale gemeentelijke regie. Andere gemeenten hebben ervaring opgedaan met de aldaar aangestelde bewegingsconsulenten en de door hen in gang gezette activiteiten. Hierbij is vooral gelet op het profiel en de belangrijkste taakgebieden van de bewegingsconsulent met aandacht voor de plaatselijke context en gemeentelijke randvoorwaarden voor een stimulerende rol van de consulenten. In de vier grote steden is met een aantal specifieke projecten ervaring opgedaan.

Het onderzoek van Eysink Smeets & Etman (ES&E) vormt de basis voor het vertalen van de ervaringen met de proefprojecten in de partnergemeenten naar lessen voor de toekomst. Lessen die verder reiken dan maatregelen die uitsluitend op de jeugd zijn gericht en bijvoorbeeld ook waardevol zijn voor (toekomstig) beleid in het kader van de Breedtesportimpuls.

Dat laatste is de essentie van dit deel van het handboek: het vertalen van ervaringen naar bruikbare lessen voor de toekomst, geformuleerd als aanbevelingen. Bestemd voor ambtenaren sport, en recreatie, welzijn, jeugdbeleid en onderwijs, die het jeugdsportbeleid in hun gemeente nieuwe impulsen willen geven. Behalve dit handboek, worden ook andere instrumenten ingezet waarop gemeenten een beroep kunnen doen voor praktische informatie en ondersteuning, zoals een website, studiedagen, netwerkbijeenkomsten en een helpdesk bij NISB (zie verder hoofdstuk 4 van dit deel van het handboek).

Aanbevelingen om de slaagkans te vergroten

De uitkomsten van het onderzoek van ES&E naar de ervaringen die zijn opgedaan in de achttien projecten kunnen worden gebruikt om de slaagkans van toekomstige projecten en initiatieven te vergroten en mogelijke valkuilen te vermijden. De belangrijkste lessen kunnen worden onderverdeeld in een aantal stappen in het proces: ambitieniveau, strategie, draagvlak, samenwerking, regie en communicatie.

Het is vooral belangrijk bij het opzetten van jeugdsportbeleid dat gemeenten zich afvragen WAT zij precies willen bereiken, HOE zij dat doel willen bereiken, WIE zij daarbij kunnen inschakelen en wat de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende participanten zijn en OP WELKE WIJZE er over beleid en projecten wordt gecommuniceerd. Daarom hier enkele aanbevelingen.

Ambitieniveau

- ✓ Neem voorafgaand aan de start van een project voldoende tijd voor een goede voorbereiding. Wat willen we bereiken? Welke kant willen we op met het jeugdsport-beleid? Met welke partners willen we in zee?
- ✓ Geef aandacht aan en zorg voor evenwicht en fasering in de verschillende doelstellingen (meer bewegen, sociale integratie, jeugdparticipatie, integraal werken). Maak duidelijk waar de prioriteiten of accenten liggen in het begin, tijdens en aan het eind van het project.
- ✓ Maak de uitgangspunten en doelstellingen voor de gemeente helder. Tracht door middel van een grondige analyse van de plaatselijke situatie de kansen en mogelijkheden van het project vooraf goed in te schatten. Zorg voor een gedegen inzicht in het lokale (krachten)veld.
- ✓ Formuleer een realistisch ambitieniveau (in overleg met alle betrokken partijen) en realistische (en niet alleen politiek wenselijke) doelstellingen (let op haalbaarheid, uitvoerbaarheid en kleinschaligheid).

Strategie

- ✓ Zoek bondgenoten die zelf ook echt willen, die iets zien in de doelstellingen van het JIB-concept, die open staan voor de gekozen aanpak. Zoek projectpartners die baat hebben bij deelname en daarom bereid zijn tijd en energie in het project te investeren in de verwachting dat er voor hen iets te halen valt. Zorg voor win-winsituaties. Maak duidelijk welke voordelen het project met zich meebrengt voor de verschillende betrokken partners.
- ✓ Durf je nek uit te steken, zorg in het begin voor de nodige creativiteit en originaliteit, kom met vernieuwende ideeën over jeugdsport zonder je zorgen te maken over de vraag of deze wel tot op het woord worden gedragen door alle belanghebbenden.
- ✓ Zorg voor een geringe afstand (samenhang en wisselwerking) tussen beleid en uitvoering in de praktijk. In een project gaat het immers niet alleen om concrete resultaten, ook om beleidsontwikkeling voor de langere termijn; het project moet 'beklijven'.
- ✓ Vertaal 'ingewikkelde' thema's naar concrete projecten en actiepunten. Ontwikkel concrete instrumenten en producten: 'keep it simple'.

Draagvlak

- ✓ Zorg voor voldoende draagvlak en betrokkenheid bij zowel de beslissers als de uitvoerders voordat je aan de slag gaat in projecten.
- ✓ Maak de deelnemende partijen (mede)verantwoordelijk voor het proces en het te behalen eindresultaat (alle neuzen dezelfde kant op).
- ✓ Controleer vooraf of de betrokken partijen hun rol in het project kunnen vervullen en hun inbreng kunnen waarmaken.

Samenwerking

- ✓ Bij jeugdsportontwikkeling in het algemeen en het bevorderen van jeugdparticipatie in het bijzonder is een bottom-upbenadering essentieel. Betrek de jeugd in een vroeg stadium en geef ze de ruimte om met eigen ideeën en voorstellen te komen.
- ✓ Werk vanaf het begin aan een goede samenwerking met onderwijs, jeugd- en jongerenwerk en sportinstellingen. Investeren in samenwerking kost tijd. Vergeet niet dat andere organisaties vaak andere belangen hebben en prioriteiten stellen. Geef deze ruimte. Wanneer dit openlijk wordt uitgesproken, weten alle partijen waar men aan toe is.
- ✓ Houd de samenwerking met scholen, sportverenigingen en andere projectpartners zakelijk. Werk als het mogelijk is met contracten, intentieverklaringen of andere overeenkomsten waarin de samenwerking en afspraken zijn vastgelegd.
- ✓ Bedenk dat het aanbod om andere belanghebbenden te helpen de extra werkzaamheden te verlichten, de slagingskans van het project verhoogt. Probeer het voor scholen en verenigingen gemakkelijk en aantrekkelijk te maken 'in te stappen' door het project zo te organiseren dat het extra werk voor de school of de vereniging beperkt blijft. Werk zo veel mogelijk met professionals.

Regie

- ✓ Regierol betekent vooral een actieve, initiërende, sturende en coördinerende rol van de gemeente. Maak hiervoor voldoende tijd en menskracht beschikbaar. Zorg ervoor dat de gemeente in elk geval als startmotor kan fungeren om de kar te trekken en de richting van de gewenste verandering aan te geven.
- ✓ Stel voor elk project een projectleider aan die het project trekt, aanjaagt en stuurt, het proces coördineert, ervoor zorgt dat de partners regelmatig met elkaar communiceren en zich aan gemaakte afspraken houden en het project leidt tot concrete resultaten. De projectleiding (trekkersfunctie) kan het best worden gelegd bij de partij die het meest is gebaat bij een oplossing (probleemeigenaar).
- ✓ Zorg voor zo veel mogelijk continuïteit door inbedding in structurele financierings-trajecten en haak in op nieuwe initiatieven zoals de NISB-projecten School & Sport, Buurt-Onderwijs-Sport (BOS), Tieneropvang en Sport, enzovoort.
- ✓ Beperk de kwetsbaarheid tijdens het projectverloop, zoals tijdrovende en tegenvallende medewerking van samenwerkingspartners, personele wisselingen en uitval door een goede en brede projectorganisatie. Maak goede afspraken over verantwoordelijkheden en taken met projectpartners (wie doet wat wanneer).
- ✓ Gemeenten die een bewegingsconsulent of een soortgelijke functionaris hebben, doen er goed aan te zorgen voor een duidelijke functie- en taakomschrijving (zie de JIB-brochure '*Wat beweegt de bewegingsconsulent*'). Maak een duidelijke keuze uit de verschillende rolmogelijkheden (beleid, coördinatie, ondersteuning, uitvoerend, enz.) zodat het voor iedereen duidelijk is wat er van de bewegingsconsulenten wordt verwacht. Zoek bij voorkeur iemand die al bekend is (lokaal netwerk) met de verschillende partners, een bruggenbouwer. Maak duidelijk wat de verschillende partijen willen en verwachten van de bewegingsconsulent.

- ✓ Formuleer opdrachten in operationele termen. Stel prioriteiten vast. Houd het aantal doelstellingen beperkt en concreet (bij voorkeur meetbaar).
- ✓ Ga tussentijds na wat de stand van zaken is, in hoeverre doelstellingen zijn of worden bereikt.

Communicatie

- ✓ Zorg voor een goede communicatie over doelstellingen, belangen en wensen van alle betrokken partijen voor en tijdens het project en over de voortgang van het project.
- ✓ Betrek de jeugd zelf vanaf het begin bij de ontwikkeling van lokaal jeugdsportbeleid (jeugdparticipatie). Zorg dat je vanaf het begin communiceert met de jeugd en nodig hen langs verschillende kanalen uit (o.a. via de website www.whoZnext.nl) om zelf met ideeën te komen en te reageren op voorstellen van de gemeente (of andere aanbieders).
- ✓ Projecten die zich richten op jeugdigen in een ontvankelijke (basisschool)leeftijd hebben een grotere slagingskans dan projecten die zich richten op de wat oudere, rondhangende jeugd (voortgezet onderwijs). De eerste groep is gemakkelijker enthousiast te maken voor een sportieve leefstijl en verschillende bewegingsvormen. 'Jong geleerd is oud gedaan'.
- ✓ Zoek vanaf het begin naar *onconventionele* vormen van communicatie die sterk *actie- en toepassingsgericht* zijn. De ontmoetingsdag Matchmakers in 1999 is hiervan een sprekend voorbeeld. Op deze dag heeft JIB 22 praktijkvoorbeelden in Nederland in de vorm van een markt in de schijnwerpers gezet ('het nieuwste van het nieuwste') en als 'makelaar-schakelaar' de contacten tussen intermediairs bevorderd. Ook in whoZnext wordt deze lijn doorgetrokken: de exposure (bioscoopcommercial, posters, flyers, website, J-team acties) is steeds sterk inhoudelijk gekleurd, gericht op echte voorbeelden, echte jongeren en haalbare resultaten.
- ✓ Van succesvolle projecten gaat een positief effect uit, dan volgen vanzelf andere partijen. Vier successen samen met alle betrokkenen en laat het weten (publiciteit).

3 Thema's in het jeugdsportbeleid

3.1 Inleiding

Bij het opzetten en intensiveren van jeugdsportbeleid hebben gemeenten verschillende thematische aanknopingspunten tot hun beschikking. Elk thema heeft een integraal karakter. Dat wil zeggen dat ook andere beleidssectoren, afdelingen of organisaties belang hebben bij het betrekken van de jeugd bij dat thema via sport en bewegen.

Het gaat om vijf thema's:

- gezondheid;
- onderwijs;
- sport;
- jeugdparticipatie;
- sociale integratie.

De eerste drie thema's volgen uit de programmaliijn van JIB. Jeugdparticipatie en sociale integratie zijn programmaoverstijgende thema's. Elk van deze vijf thema's heeft naast een integraal karakter ook een eigen dynamiek en een eigen krachtenveld. Jeugdsportbeleid raakt aan alle vijf de thema's. In dit hoofdstuk beschrijven we deze vijf thema's afzonderlijk, waarbij het uitgangspunt steeds is gemeenten zo veel mogelijk concrete aanknopingspunten te bieden bij het stimuleren van het jeugdsportbeleid.

3.2 Gezondheid

Waarom 'gezondheid'?

Sport en bewegen kunnen worden ingezet voor gezondheidsbevordering. In Nederland vallen jaarlijks 5000 sterfgevallen te betreuren doordat mensen onvoldoende bewegen. Door meer te bewegen voelen mensen zich nu én op de lange termijn beter. Gezondheid wordt door veel verschillende factoren beïnvloed zoals erfelijkheid, leefstijl, (fysieke en sociale) omgeving, leeftijd en geslacht. Voor een actieve leefstijl geldt: jong geleerd, oud gedaan! De meeste aandoeningen die door lichaamsbeweging gunstig beïnvloed kunnen worden, zijn aandoeningen die zich al op jonge leeftijd ontwikkelen, maar vaak pas op volwassen leeftijd leiden tot gezondheidsklachten. Bijvoorbeeld hart- en vaatziekten en diabetes mellitus. Mensen die voldoende en verantwoord bewegen blijken bovendien een langere levensverwachting en een kleinere kans op ziektes te hebben dan lichamelijk inactieve mensen. Om de gezondheid van de Nederlandse bevolking te bevorderen is de Nederlandse Norm Gezond Bewegen opgesteld. Deze norm is gedifferentieerd naar de verschillende bevolkingsgroepen, namelijk jeugd, volwassenen en ouderen (55-plus). Voor de jeugd (jonger dan achttien jaar) luidt deze norm:

"Dagelijks een uur matig intensieve lichamelijke activiteit waarbij de activiteiten minimaal tweemaal per week gericht zijn op het verbeteren of handhaven van lichamelijke fitheid (kracht, lenigheid en coördinatie)."

De gezondheidssector onderkent het belang van voldoende bewegen en realiseert zich ook dat zij het niet alleen af kan. Om jeugd en jongeren in beweging te brengen is de hulp van andere organisaties nodig. Op lokaal niveau zijn dit onder andere: scholen, sportverenigingen, andere (commerciële) sportaanbieders en de GGD. Al deze 'spelers' hebben eigen rollen, taken, kwaliteiten, mogelijkheden en beperkingen. Het is de kunst om al deze spelers samen te laten werken bij het stimuleren van jeugd en jongeren tot een actieve leefstijl.

Op landelijk niveau zijn vanuit de samenwerking tussen JIB en *Nederland in Beweging!* (NIB, een actieprogramma van NOC*NSF) de lokale projecten Kies voor Hart en Sport, Fit & Fun en het Handboek Jeugd – Gezond in Beweging voortgekomen. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de helpdesk JIB bij NISB.

Sturingsmogelijkheden gemeenten

Gemeenten kunnen gezondheidsbevordering via sport en bewegen op verschillende wijzen vormgeven. In de eerste plaats is de lokale overheid verantwoordelijk voor de inrichting van de lokale infrastructuur en het ruimtelijke ordeningsbeleid. Dit biedt talloze indirecte sturingsmogelijkheden:

- het vrijhouden van groene ruimtes en terreinen binnen de gemeente voor bewegingsactiviteiten van de jeugd;
- het aantrekkelijk inrichten van pleinen en speelveldjes met materialen die uitnodigen tot bewegen;
- het beschikbaar stellen van 'jeugdvriendelijke' (sport)accommodaties;
- enzovoort.

Daarnaast kunnen gemeenten sport-, jeugd en buurtverenigingen aanzetten tot sport- en bewegingsactiviteiten door financiële middelen beschikbaar te stellen en deze activiteiten een structurele plek te geven in het beleid. Het gemeentelijke subsidiebeleid biedt mogelijkheden om spontane initiatieven van gebruikers en aanbieders te stimuleren.

Veel gemeenten hebben contacten met lokale aanbieders van activiteiten die sport- en beweging stimuleren. Hierdoor kunnen zij een integraal lokaal jeugd(sport)beleid ontwikkelen waarin een brug wordt geslagen tussen het onderwijs, de sport en de welzijnssector. Een 'bruggenbouwer' in de persoon van een bewegingsconsulent, die actief relaties legt tussen scholen, sportverenigingen, welzijnsorganisaties en eventueel commerciële sportaanbieders, kan hierbij een belangrijke gemeentelijke troef zijn.

GGD: partner voor sport en recreatie binnen een gemeente

Belangrijk is ook dat een gemeente de GGD gebruikt voor het stimuleren en organiseren van bewegingsactiviteiten voor de jeugd. De GGD heeft in gevolge de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid (WCPV) een preventieve taak als het gaat om de gezondheid van burgers. Zij heeft veel kennis en expertise in huis, bijvoorbeeld over jeugdgezondheidszorg, gezondheidsvoorlichting (GVO) en epidemiologie. Bovendien heeft de GGD goede contacten met het onderwijs. De GGD kan bijvoorbeeld coördineren, ondersteuning bieden of advies geven bij de verzorging van voorlichting over sport en gezondheid op scholen. Hoewel veel GGD'en op de hoogte zijn van bestaande projecten om meer bewegen te stimuleren, hebben zij daarmee nog relatief weinig ervaring. Hoewel de intentie er is om meer activiteiten op dit gebied te ontplooiën, lukt het niet altijd om daadwerkelijk aan de slag te gaan. Omdat GGD'en autonoom werken, zijn initiatieven bovendien sterk afhankelijk van het beleid van de GGD en de gemeente. Voor gemeenten de schone taak om hen daarin te stimuleren en te helpen.

Samenwerking en samenspel

Om sport- en bewegingsstimulering voor de jeugd goed neer te zetten, is samenwerking met andere spelers bij de ontwikkeling en uitvoering een voorwaarde voor het welslagen van dergelijke initiatieven. De voordelen van samenwerken zijn:

- gebruikmaken van de bij de verschillende partijen aanwezige kennis en expertise. Door deze te bundelen, ontstaat een beter en completer beeld van de mogelijkheden, waardoor activiteiten meer kans van slagen hebben;
- door projecten en activiteiten van spelers te inventariseren, kan worden voorkomen dat iedereen 'het wiel opnieuw moet uitvinden';
- meer effectiviteit en efficiëntie: door activiteiten te koppelen kunnen ze vaak goedkoper, sneller en beter worden uitgevoerd;
- samenwerking voorkomt versnippering van activiteiten en verhoogt de samenhang in het sport- en beweegaanbod voor de jeugd.

Het is belangrijk te weten waar de mogelijkheden voor samenwerking liggen. Deze verschillen uiteraard per situatie en project. Wie zijn mogelijke samenwerkingspartners en op welk vlak kan worden samengewerkt? De samenwerkingsmogelijkheden op het snijvlak van gezondheid en jeugdsport zijn afhankelijk van de kwaliteiten en beperkingen van alle betrokken partijen. Daarnaast zijn ook de lokale omstandigheden, de doelgroep en de doelstellingen van belang.

Samenwerking kan plaatsvinden op verschillende fronten. Zo kunnen de spelers expertise (deskundigheid en kader), accommodaties en materialen uitwisselen. Dit vergroot het arsenaal aan activiteiten en kan bovendien de kosten drukken. Daarnaast kunnen bepaalde spelers mogelijkheden hebben om (extra) financiële middelen aan te leveren voor sport- en bewegingsstimulering. Gemeenten kunnen de mogelijkheden hiertoe nagaan bij elk van de betrokken partijen. Ook kunnen spelers gebruikmaken van elkaars communicatiekanalen om de jeugd te bereiken. Scholen zijn bijvoorbeeld een heel goed 'medium' om de jeugd te bereiken. Tot slot is het van belang rekening te houden met andere projecten van de betrokken spelers voor de jeugd. Daarvoor is het noodzakelijk regelmatig contact te onderhouden om met elkaar te zorgen voor een goede afstemming. Zo ontstaat een grotere samenhang in het aanbod van alle spelers. Kinderen en jongeren profiteren hier uiteindelijk van omdat zij op deze manier beter gestimuleerd, begeleid en gevolgd kunnen worden.

3.3 Onderwijs

Waarom 'onderwijs'?

Alle Nederlandse kinderen zijn leerplichtig en gaan in ieder geval tot hun zestiende jaar naar school. De hele schoolperiode (basisschool, middelbare school of middelbaar beroeps-onderwijs) is ideaal om de jeugd te stimuleren tot en te begeleiden bij (meer) sporten en bewegen. Ook al omdat het vanuit het oogpunt van gezondheidsbevordering beter is om al op jonge leeftijd een actieve levensstijl aan te leren. De school kan bij het stimuleren van sport en bewegen door de jeugd een belangrijke rol spelen. Dit inzicht bestaat natuurlijk al veel langer. Lichamelijke opvoeding en schoolsportactiviteiten zijn min of meer standaard in het Nederlands onderwijs. Pogingen om de relatie tussen onderwijs en sport nieuwe impulsen te geven zijn recenter. Al in de jaren tachtig zijn ideeën en modellen ontwikkeld om een gevarieerde kennismaking met sport via het onderwijs te organiseren. Uiteindelijk is van deze plannen destijds niet veel terechtgekomen, onder meer vanwege de minder gunstige economische omstandigheden in die periode.

In de jaren negentig is aandacht besteed aan het verbeteren van het bewegingsonderwijs, omdat dit de jeugd beter zou voorbereiden op deelname aan de veranderende bewegingscultuur. Iedere school is hierin zijn eigen weg gegaan, waardoor veel wildgroei is ontstaan. Er is geen landelijke coördinatie en structurele samenwerkingsverbanden tussen sport en de onderwijssector zijn er nog weinig. De noodzaak tot samenwerking en intensivering wordt wel onderkend.

Sturingsmogelijkheden gemeenten

Gemeenten kunnen een belangrijke rol spelen bij het verbeteren van het samenspel tussen het onderwijs en de sport. Daar kan nog een derde dimensie aan worden toegevoegd: de wijk of buurt. En zo is de BOS-driehoek opnieuw in beeld: versterking van de samenhang tussen de buurt (sportbuurtwerk), het onderwijs en de sport (georganiseerd of ongeorganiseerd). Naast het verstevigen van de samenhang is het nodig de kwaliteit van elk van de drie hoekpunten in de BOS-driehoek te verbeteren, zowel bij de scholen (het bewegingsonderwijs) als bij de sportaanbieders en het sportbuurtwerk. Wederzijdse versterking op buurt- of wijkniveau zal uiteindelijk leiden tot een eigentijds, jeugdgericht aanbod van sport en bewegen voor de jeugd in hun eigen omgeving.

Wat kunnen gemeenten doen om dit proces te versterken?

- De gemeente kan de accommodaties voor onderwijs en sport letterlijk dichterbij elkaar in de buurt brengen. Door het clusteren van onderwijs- en sportaccommodaties, het realiseren van multifunctionele voorzieningen en door het inrichten van Venster-, Brede of Open Wijk scholen, waarin onderwijs, sport- en welzijnsorganisaties op wijkniveau op een locatie samenwerken. Vooral nieuwe wijken lenen zich hiervoor. Wanneer een school, sporthal en zwembad in een gebouw zitten, is de stap van school naar sporten en bewegen (naschoolse opvang of de verlengde schooldag) niet zo groot.
- Het aanstellen van een bewegingsconsulent (of een vergelijkbare functionaris) is een tweede manier om school, buurt en sportaanbieders dichterbij elkaar te brengen. Deze mensen hebben vaak expliciet deze taak gekregen. Dat kan op verschillende manieren. Een consulent kan bijvoorbeeld een platform instellen waar school, buurt en sport elkaar ontmoeten. Hij kan ook activiteiten organiseren waaraan school, buurt en sport een bijdrage leveren (toernooien, cursussen, proeflidmaatschappen, clinics e.d.). Ook kan hij helpen extra financiering (bijvoorbeeld sponsors) te vinden voor samenwerkingsprojecten.
- De gemeente speelt een belangrijke voorwaardenscheppende rol door (meer) geld uit te trekken voor samenwerkingsprojecten op het snijvlak van school en sport. Ook via de Breedtesportimpuls kan een gemeente geld vrijmaken voor het stimuleren van samenwerking in de BOS-driehoek.
- In het gemeentelijk (sport)beleid zou ook het stimuleren van de inzet van vakleerkrachten in het basisonderwijs een plaats kunnen krijgen. Uiteraard kost dit geld. Het gaat dan om vakleerkrachten die naast hun interne taak (lesgeven, leerplanontwikkeling, scholing) ook extern werk verrichten voor een (andere) school of een groep van scholen. Het onderhouden van contacten met diverse sportaanbieders speelt daarbij een belangrijke rol.
- Tot slot kan de gemeente zorgen voor communicatie over het belang van de samenwerking tussen school, buurt en sport. Afhankelijk van de lokale situatie kunnen allerlei middelen worden ingezet: het beleggen van buurtbijeenkomsten, succesverhalen in de krant, de gemeentelijke website of de lokale tv of radio, folders, promotiebijeenkomsten, zorgdragen voor een goede informatie-uitwisseling, het ondersteunen van een netwerk enzovoort.

Voorbeelden van mogelijke activiteiten

De gemeente kan scholen stimuleren om op drie manieren aandacht te besteden aan jeugdsportstimulering:

- activiteiten binnen het reguliere onderwijsprogramma;
- naschoolse activiteiten;
- samenwerkingsprojecten.

Activiteiten binnen het reguliere programma

Bij activiteiten binnen het reguliere onderwijsprogramma gaat het vooral om het verhogen van de kwaliteit van de lessen (bewegingsonderwijs). Er zijn verschillende voorbeelden van scholen die binnen het onderwijsprogramma op zoek zijn naar een aanbod dat beter aansluit op de buitenschoolse bewegingscultuur.

Sportoriëntatie en -keuze (Ashram College)

Op het Ashram College bestaat een programma bewegingsonderwijs volgens het creditsysteem. De school heeft een breed aanbod van 24 sportactiviteiten, waaruit de leerlingen zelf kunnen kiezen. Instructeurs van (niet-)commerciële sportaanbieders en sportscholen treden op als gastdocent. De meeste programmaonderdelen worden in een 'echte' sportaccommodatie (squashcentrum, manege, golfterrein, fitnessruimte) verzorgd.

De sportklas (OSG Echnaton, Almere)

Sportklasleerlingen krijgen zes uur per week bewegingsonderwijs. De sportklas heeft een mentor die wijst op het belang van sport naast studie. Bovendien krijgen deze leerlingen extra huiswerkbegeleiding. Binnen de lessen LO vindt verdieping en verbreding plaats. Bijvoorbeeld aandacht voor theorie (blessurepreventie, voeding, sociaal en sportief gedrag, organisatie en onderlinge instructie, training, kennis van het menselijk lichaam en hygiëne). Bovendien zijn er extra activiteiten, waardoor leerlingen de kans krijgen hun sportieve talenten te ontplooien en zich te oriënteren op het werken in de sport.

Er zijn ook voorbeelden van initiatieven waarbij jongeren zelf worden betrokken bij de inrichting en uitvoering van de les bewegingsonderwijs.

Bewegen en regelen in de les (OSG Northgo, Noordwijk)

In het programma bewegingsonderwijs 1 in de bovenbouw van havo/vwo wordt veel aandacht besteed aan regelende rollen door de leerlingen. Iedere leerling in vwo-5 vervult in de periode kerst-zomer één regelende rol naar keuze. De rollen van toernooi-organisator en instructeur worden binnen de reguliere les uitgevoerd. De rollen coach en scheidsrechter worden zowel binnen als buiten de les vervuld. Doel is het verdiepen van een regelende rol bij een leerling. Leerlingen reserveren buiten de reguliere contacttijd zelfstudietijd voor het voorbereiden en evalueren van bovengenoemde rollen. Voor iedere rol is 120 tot 180 minuten aan extra studielast gereserveerd. Er zijn duidelijke kwaliteitseisen die via een studiewijzer kenbaar worden gemaakt. Leerlingen houden schriftelijk hun (leer)ervaringen bij.

Naschoolse activiteiten

Bij naschoolse activiteiten wordt de tijd na school of 'naschoolse ruimte' ook benut om jongeren aan het bewegen te krijgen. Wat zijn de mogelijkheden om in de naschoolse tijd de afstemming op en samenwerking met de sport te vergroten?

Naschoolse Sportoriëntatie en -keuze (Johan de Witt College, Den Haag)

Het Johan de Witt College in Den Haag werkt met een sportplan. Leerlingen kunnen iedere middag na schooltijd sporten, onder andere door het volgen van cursussen. Sportaanbieders verzorgen de meeste cursussen en na de cursus bezoeken de leerlingen een club. Soms leggen docenten de eerste contacten met een sportaanbieder. Bij de eerste training gaat vaak een docent mee. Ook daarna informeert de docent bewegingsonderwijs regelmatig naar de vorderingen.

Schoolsportcommissie (Vlietland College, Leiden)

Leerlingen uit diverse klassen vormen een schoolsportcommissie. Deze commissie wordt begeleid door een docent en er wordt tijd en geld beschikbaar gesteld. De samenstelling van de commissie gebeurt op voorspraak van de zittende leden: nieuwe leden kunnen solliciteren naar een functie. De schoolsportcommissie geeft steeds meer een eigen invulling aan het schoolsportprogramma. Het gaat vooral om de organisatie van interne toernooien (korfbal, badminton, dart en zaalvoetbal). Daarnaast helpen de leden bij de sportdagen.

Samenwerkingsprojecten

Bij samenwerkingsprojecten werkt de school samen met de sport(aanbieders) en/of de gemeente bij initiatieven voor sportstimulering. De naschoolse sport kent in veel gevallen al enige samenwerking tussen school en sport. Deze kan nog verder worden geïntensiveerd. Er valt onderscheid te maken tussen de samenwerking school - sport en de samenwerking school - buurt.

Samenwerking tussen school en sport heeft vaak betrekking op sportactiviteiten zelf (inzet van trainers, gebruik van accommodaties en materiaal, enz.). Het kan echter ook op een andere manier!

Sportkadercursussen (De Friese Poort, Drachten)

Leerlingen op dit ROC kunnen in hun programma kiezen voor allerlei clinics, thema's of voor het volgen van sportkadercursussen. Ze kunnen zich tijdens de lessen bekwamen in vaardigheden die nodig zijn om het diploma van een bondsopleiding te halen. Bijvoorbeeld jeugdbasketbalbegeleider, scheidsrechter veldvoetbal III, voetbalpupillentrainer/begeleider, jeugdrecreatieleider, jeugdschaatsbegeleider enzovoort. De voorwaarden voor het volgen van de cursussen zijn gelijk aan die van de reguliere cursussen van de sportbonden. Als de cursus met goed gevolg wordt doorlopen, krijgen de deelnemers een certificaat. Soms doen ook leerlingen mee die niet op de Friese Poort zitten.

Een heel directe manier om de school en de wijk of buurt samen te laten werken, is het inzetten van leerlingen:

Stages in de sport (St. Michael College, Zaandam)

Op het St. Michael College in Zaandam kunnen leerlingen die het examenvak LO volgen, stage lopen buiten de school. Deze leerlingen krijgen les in leren bewegen en leren regelen: organiseren, coachen, instructie geven enzovoort. Ze kunnen dat binnen de school doen of daarbuiten: bijvoorbeeld bij een sportaanbieder of het sportbuurtwerk. De sport biedt op deze manier een interessante leeromgeving voor de leerlingen.

Van activiteiten naar 'beweegmanagement'

Als de verschillende actoren (scholen, sportorganisaties, buurt- en wijkinstellingen) actief aan de slag gaan met sportstimuleringsactiviteiten voor de jeugd, is het belangrijk dat deze activiteiten worden gecoördineerd. Daarom wordt in Beleidsvisie School & Sport, in 2001 op initiatief van JIB opgesteld en ondertekend door landelijke beleidspartners zoals NOC*NSF, KVLO en LC, gepleit voor het doorvoeren van *beweegmanagement* op lokaal niveau. De gemeente is hierbij aan zet om de regie in handen te nemen.

Beweegmanagement draagt bij aan een goede afstemming tussen school, sportbieders en de lokale overheid. Het beweegmanagement is op of dichtbij school gesitueerd. Het beweegmanagement opereert vanuit het onderwijs en gaat van daaruit allianties aan met sportaanbieders, onderwijs en buurtinstellingen. De invulling van het beweegmanagement is afhankelijk van de lokale sport- en onderwijsinfrastructuur (bijvoorbeeld van de bestaande formatie voor sportstimulering, schoolsport, brede school, bewegingsonderwijs en lokale coördinatie op dit gebied). Een team van samenwerkende functionarissen uit de buurt, het onderwijs en de sport (BOS) geeft invulling aan het bewegingsmanagement. Een sportbuurtwerker, vakleerkracht LO of een bewegingsconsulent gaat vanuit de school opereren en het beweegmanagement als aanjager en coördinator voor zijn rekening nemen. Daarvoor is extra formatietijd nodig.

De aanbevelingen in Beleidsvisie School & Sport worden in een aantal lokale pilotprojecten in het land getest. De komende jaren wordt het traject School & Sport door NISB verder uitgewerkt, onder andere via het landelijk expertisepunt School & Sport. Twee instrumenten verdienen hier nog een nadere toelichting: de *sport- en beweeg-omgevingsscan* en de *beweegnorm*. Deze twee instrumenten zijn in ontwikkeling en kunnen in de toekomst door gemeenten worden ingezet in het lokale beweegmanagement.

Met de *sport- en beweegomgevingsscan* wordt inzicht gegeven in hoeverre de leefomgeving jongeren uitnodigt om te sporten en spelen. Het gaat hierbij om de aanbodzijde van de 'sport- en bewegingsmarkt'. Er wordt onderscheid gemaakt tussen fysieke en ruimtelijke voorzieningen (accommodaties, hangplekken) en organisatorische randvoorwaarden (sportaanbieders, onderwijs). De *beweegnorm* bevat kwantitatieve en kwalitatieve ijkpunten die voor beleidsmakers, opvoeders, ouders, sportaanbieders en jongeren een streefrichting aangeven voor het beweeggedrag van jongeren.

Deze werkwijze bouwt voort op bestaande methoden die de voortgang van leerlingen in beeld brengen, zoals het leerlingvolgsysteem of sportdossier. De kwantitatieve norm sluit aan bij de Nederlandse Norm Gezond Bewegen, zoals eerder in dit hoofdstuk bij het thema gezondheid vermeld.

3.4 Sport

Waarom sport?

De meest 'natuurlijke' ingang om als gemeente bezig te zijn met het stimuleren van de jeugd tot (meer) sporten en bewegen is natuurlijk de sport zelf. Het gemeentelijke (breedte)-sportbeleid biedt via de onderdelen sportstimulering en verenigingsondersteuning prachtige aanknopingspunten om de doelgroep 'jeugd' extra aandacht te geven. Hoewel veel kinderen en jongeren iets aan sport doen, is er een dalende trend te zien in het deelnemen aan sport in georganiseerd verband. Vooral jongeren in de leeftijd van 15-16 jaar keren de sportclub de rug toe. Zij stoppen niet allemaal met sporten en bewegen, maar kiezen liever voor andere organisatievormen, buiten reguliere sportaanbieders (verenigingen) om. Ze skaten of skeeleren bijvoorbeeld gewoon op straat of doen aan fitness of vechtsporten in de sportschool.

De uitstroom van jongeren uit de georganiseerde sport heeft ook te maken met de tekortschietende kwaliteit van het jeugdsportaanbod binnen verenigingen. Ook gemeenten kunnen verenigingen stimuleren om het aanbod aantrekkelijk(er) te maken voor de jeugd. Net als in andere marktsectoren is het voor sportclubs van belang te leren inspelen op de wensen, behoeften en mogelijkheden van kinderen en jongeren.

Verenigingsondersteuning

Gemeenten bieden steeds vaker zelf verenigingsondersteuning aan of schakelen derden in (zoals lokale sportloketten, sportbonden of provinciale sportraden⁴). Om de kwaliteit van het jeugdsportaanbod binnen verenigingen te verbeteren, is het zaak om bij de ondersteuning van verenigingen aandacht te schenken aan:

- *deskundigheidsbevordering jeugdsport*: het bijscholen van kader (vooral sporttechnisch) op de werving en begeleiding (het 'binden en boeien') van de doelgroep jeugd en het ontwikkelen van aantrekkelijke activiteiten voor de jeugd;
- het ontwikkelen van een *jeugdsportbeleidsplan* of het integreren van een specifieke benadering van de jeugd in het verenigingsbeleidsplan. Vooral de pedagogische dimensie ontbreekt vaak in het aanbod van sportverenigingen;
- *jeugdparticipatie* als methodiek om jeugdleden (meer) te betrekken bij de organisatie;
- *samenwerking* met partners op lokaal niveau, zoals scholen, andere sportaanbieders, jeugd- en jongerenorganisaties.

⁴

Vanaf 1 januari 2002 is de Nederlandse Katholieke Sportfederatie (NKS) de uitvoerende organisatie op het terrein van de jeugdsport voor de georganiseerde sport.

Ook de inzet van een bewegingsconsulent in dienst van de gemeente kan een belangrijke impuls geven aan de jeugdgerichtheid van het sportaanbod van verenigingen.

Andere mogelijkheden voor gemeenten

Naast jeugdgerichte accenten binnen de verenigingsondersteuning en de inzet van een bewegingsconsulent zijn er nog een paar producten in omloop, waarmee gemeenten verenigingen kunnen stimuleren om de kwaliteit van het verenigingsaanbod voor de jeugd te verbeteren.

Werkboek Jeugdsport

Het boek 'Jeugdsport een verhaal apart' is een praktisch werkboek waarmee sportaanbieders hun jeugdbeleid onder de loep kunnen nemen en verder kunnen vormgeven. Het boek is opgebouwd uit korte inleidende teksten aangevuld met praktische werkbladen. Door een uitgebreide leeswijzer kan men snel met onderdelen van het boek aan de slag zonder het van voor naar achter te hoeven doorwerken. Hierdoor is een flexibel gebruik mogelijk dat aansluit bij de behoeften van de lezer. Het werkboek is bedoeld voor het kader van sportaanbieders en is ook een praktisch hulpmiddel voor degenen die sportaanbieders op dit vlak ondersteunen. Het werkboek is te bestellen via de helpdesk JIB bij NISB.

Teamtraining Jeugdsportcoördinatie

'Werken aan een jeugdvriendelijk sportklimaat' is het thema van de korte cursus Jeugdsportcoördinatie. De cursus wordt aangeboden in de vorm van een teamtraining. Voorwaarde is dat er minimaal twee personen van een sportaanbieder deelnemen (bijvoorbeeld het bestuurslid jeugdzaken of de jeugdcommissaris, leden van de jeugdcommissie en een technisch jeugdcoördinator of -trainer). Hiervoor is gekozen om het draagvlak binnen de deelnemende sportaanbieder zo stevig mogelijk te maken. De cursus wordt in beginsel aan verschillende (maximaal zes) sportaanbieders aangeboden. Het is echter ook mogelijk de cursus bij één sportaanbieder te geven, als een soort in-companytraining.

De training bestaat uit drie lesavonden en een terugkombijeenkomst. In de eerste bijeenkomst staan de specifieke eigenschappen en de omgang met jeugdleden centraal. Tijdens de tweede bijeenkomst worden deze kenmerken vertaald naar het (sport- en/of neven)activiteitenaanbod van de sportaanbieders. In de derde bijeenkomst wordt vanuit de specifieke situatie toegewerkt naar een plan van aanpak voor desbetreffende sportaanbieder. Op de terugkombijeenkomst informeren de deelnemende sportaanbieders elkaar over de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van het plan van aanpak. De precieze inhoud van de training kan worden aangepast aan de wensen en behoeften van de deelnemers. De training kan door iedereen georganiseerd worden die daar belangstelling voor heeft. Er is een cursusmap, die bestaat uit een docentenhandleiding, opdrachten, teksten voor sheets en informatie voor de organiserende instantie. Deze cursusmap kan worden aangevraagd bij NKS of via de helpdesk JIB bij NISB.

3.5 Jeugdparticipatie

Waarom 'jeugdparticipatie'?

Jeugdparticipatie heeft in veel gemeenten prioriteit in het lokale beleid, zeker in het jeugdbeleid. De sportsector bemoeit zich daar soms wel, maar vaker niet mee. Toch zou dat goed zijn. Het stimuleren van de inbreng en betrokkenheid van jongeren zelf bij jeugdsportbeleid is een belangrijke voorwaarde voor succes. Er zijn verschillende signalen dat jongeren dit ook graag willen. Een veel voorkomende reactie van jongeren in een NIPO-onderzoek uit 1999 was "dat zij best voelen voor een actieve rol, maar dat zij daarvan worden weerhouden door een gebrek aan kennis over de mogelijkheden en het feit dat niemand hen vraagt".

Eén van de redenen voor het afhaken van jongeren is dat de organisatie en de sfeer rondom de 'traditionele' sport hen niet aanstaan. Sporten vindt vaak plaats in een klimaat dat veel jongeren niet 'des jongeren' vinden. Volwassenen domineren de sportkantine, leraren de gang van zaken in de lessen lichamelijke oefening, straatsportvoorzieningen zijn gedateerd, liggen er vaak verwaarloosd bij of zijn buiten de woonwijk gelegen. Dit kan en moet anders. Jeugdparticipatie maakt het mogelijk dat jongeren zelf een constructieve, 'producerende' en verantwoordelijke rol spelen op het terrein van sport en bewegen.

WhoZnext

Omdat jeugdparticipatie zo belangrijk is, heeft JIB het initiatief genomen tot de campagne whoZnext, die jongeren én intermediairs in gemeenten, scholen en sportorganisaties wil interesseren voor jeugdparticipatie. De opzet van de campagne, de ervaringen tot nu toe en de vervolgmogelijkheden voor gemeenten komen uitgebreid aan de orde in hoofdstuk 4.

Voorbeelden van jeugdparticipatie

Gemeenten kunnen er op verschillende manieren voor zorgen dat de jeugd zelf (mede-)verantwoordelijk wordt voor het gemeentelijk jeugdsportbeleid. Alle mogelijkheden om jongeren mee te laten denken, praten en beslissen over sportbeleid en -voorzieningen zijn de moeite waard. Voor het bevorderen van jeugdparticipatie is een stimulerende, enthousiasmerende houding van de betrokken gemeenteambtenaren essentieel.

In het kader van whoZnext zijn diverse voorbeelden van jeugdparticipatie verzameld:

- Jongeren onderzoeken systematisch de sportvoorzieningen in een nieuwbouwwijk of nemen deel aan een 'wijkscouw': sluiten de (geplande of bestaande) voorzieningen echt aan bij de belangstelling van de jongeren die er (gaan) wonen en hoe kunnen we hen betrekken bij het beheer van de voorzieningen?
- Een school stelt zich beschikbaar om een cursus 'de leiding nemen' voor jongeren van 13 en 14 jaar in het programma bewegingsonderwijs op te nemen.
- Grootscheepse werving van jongeren voor cursussen voor scheidsrechter, trainer en organisator bij voetbalverenigingen. Diploma en feest na het afronden van de cursus.
- Oprichten van een schoolsportcommissie die onder andere dagelijks een warming-up organiseert voor leerlingen die dat willen.
- VMBO-jongeren van 14-15 jaar organiseren sport- en bewegingsactiviteiten op asielzoekerscentra (een fietsles, een basketbaltoernooi e.d.).
- Jongeren in een klimschool richten zelf een jeugdraad op om de cultuur te beïnvloeden en 'eigen' jongerenactiviteiten te organiseren.
- Jongeren zorgen ervoor dat basketbalveldjes en skateramps in de stad worden geadopteerd door winkeliersverenigingen en scholen in de buurt, om het onderhoud van deze voorzieningen te verzekeren en te zorgen voor regelmatige evenementen.

Communicatie

Goed contact met jongeren opbouwen en onderhouden is belangrijk om de jeugd bij sport en bewegen te betrekken. Gemeenten vinden het vaak ingewikkeld om effectief te communiceren met jongeren. Jongeren praten, denken en handelen ook heel anders dan volwassenen. Zij zijn in hun reacties spontaan, impulsief en pragmatisch. Volwassenen (zeker politici en ambtenaren) communiceren vaak afstandelijk, abstract en strategisch. In de communicatie met jongeren is het van belang rekening te houden met de leefwereld van jongeren. Andere aandachtspunten zijn:

- Jongeren kennen een sterke doe-oriëntatie en werken graag aan iets concreets. Een suggestie is om bij de start van de samenwerking te zorgen voor wat kleinere 'hapklare' activiteiten, die niet zoveel tijd en geld kosten.
- Het is belangrijk om zo snel mogelijk duidelijk te maken wat wel en niet haalbaar is. Wek geen valse verwachtingen. Inzicht in de beperkingen en mogelijkheden van het gemeentelijk beleid (middelen, bevoegdheden) kan bijdragen aan de realiteitszin. Ambtelijke procedures dienen zo helder mogelijk gemaakt te worden.

- Jongeren zijn informeel en pragmatisch ingesteld. Om jongeren daadwerkelijk over iets mee te laten praten moeten ze goed geïnformeerd worden. Bij de start moet duidelijk zijn waarom jongeren betrokken worden (hun belangen) en wat hun rol is (de verwachtingen).
- De informatie moet zijn aangepast aan de verschillende leeftijdsgroepen en er moet gebruik worden gemaakt van begrijpelijke taal.
- Jongeren willen zoals iedereen serieus genomen worden. Dat betekent dat ze ruimte moeten krijgen om te leren, fouten te maken, dingen zelf te ontdekken en ervaring op te doen. Laat jongeren bijvoorbeeld zelf bepaalde besprekingen voorzitten.
- Ondersteuning is belangrijk: jongeren kunnen in hun initiatieven ondersteund worden door volwassenen, bijvoorbeeld vanuit het jongerenwerk. Ook jongeren van 16-18 jaar kunnen optreden als coach voor jongere kinderen.
- Jongeren denken niet in functies maar in personen. Heel belangrijk is dat jongeren te maken krijgen met vaste contactpersonen en niet met elkaar afwisselende ambtenaren.

3.6 Sociale integratie

Waarom sociale integratie?

Met de erkenning van de maatschappelijke betekenis van sport wordt ook het thema sociale integratie steeds vaker in verband gebracht met de sport. Sport zou een sociaal-integratieve functie (kunnen) vervullen. Het begrip sociale integratie wordt op verschillende manieren gebruikt en verwijst meestal naar het samengaan van verschillende groepen mensen met eigen (culturele) achtergronden, mogelijkheden en wensen tot een (beter) geheel. Het integratiestreven van de overheid is vooral van toepassing op allochtonen en risicojongeren. Veel lokale sportstimuleringsactiviteiten hebben sociale integratie als (neven)doelstelling. Verondersteld wordt dat integratie van bepaalde doelgroepen *in* de sport leidt tot (een betere) integratie van deze mensen in de maatschappij (sociale integratie *door* de sport). JIB heeft de Katholieke Universiteit Brabant en onderzoeksbureau Van Dijk, Van Soomer en Partners gevraagd onderzoek te doen naar de relatie tussen jeugdsport en sociale integratie. Uit dat onderzoek blijkt onder andere dat projecten die sociale integratie tot doel hebben zeer arbeidsintensief zijn en veel inspanningen vergen. Zonder subsidie zijn ze nauwelijks uit te voeren.

Het onderzoek onderscheidt drie typen projecten 'jeugdsport en sociale integratie':

- Sport in de buurt;
- School en sport;
- Sport en jeugdzorg.

Sport in de buurt

Er valt voor gemeenten wel degelijk 'winst' te halen met sociale integratie en (jeugd)sport. Sport kan bijvoorbeeld – als onderdeel van een integrale gebiedsbenadering – worden ingezet bij het verbeteren van de leefbaarheid van bepaalde 'probleemwijken'. Het spreekt vooral de jongeren in de betreffende wijken aan. Om het aanbod goed aan te laten sluiten bij de behoefte van de jongeren in de wijk is het van belang om de jongeren zelf te betrekken bij de activiteiten (jeugdparticipatie). Ook samenwerking met scholen, buurt- en welzijnsorganisaties is belangrijk. De uitstraling van buurtsportactiviteiten kan nog worden vergroot door het inzetten van bekende Nederlanders of topsporters uit de eigen gemeente.

School en sport

Scholen zijn de beste contactplaats om vrijwel alle kinderen en jongeren te bereiken. Bij de meeste schoolsportprojecten is structurele integratie van jeugd en jongeren in de georganiseerde sport het doel. Door drempelverlaging, zoals het instellen van een sportpas of het bieden van ondersteuning, wordt gestreefd naar een (blijvend) lidmaatschap bij sportverenigingen. Er kan extra aandacht worden besteed aan jongeren met een sociaal-economische of motorische achterstand. Een voorbeeld hiervan is Club Extra: in een speciaal bewegingsprogramma worden kinderen met een motorische achterstand gestimuleerd om plezier te beleven aan sport en lid te worden van een reguliere sportvereniging.

Sport en jeugdzorg

Bij dit type projecten ligt het accent niet zozeer op de deelname van zoveel mogelijk jongeren aan sport, maar is sport één van de middelen in de begeleiding van 'kansarme' jeugd. Het gaat veelal om sportopleidingsprojecten (kadercursussen) en sociale begeleidingsprogramma's, waarin sportactiviteiten een centrale plaats innemen. Zo kan het aanbieden van kadercursussen aan (allochtone) jongeren bijdragen aan het verbeteren van de positie van die jongeren en wordt tegelijkertijd het tekort aan kader in de sport verminderd. De inbreng van sport bij jongerenproblematiek moet ook weer niet worden overschat. Sport vormt in de aanpak van de 'harde kern' van probleemjongeren slechts een (klein) onderdeel van een veel uitgebreider en intensief begeleidingsprogramma.

Voorbeelden van integratieprojecten

Andere voorbeelden van integratieprojecten zijn:

Instellen van een *jeugdsportfonds*: in Amsterdam is hiermee ervaring opgedaan. Het fonds vergoedt de verenigingscontributie en bijkomende kosten tot maximaal f 500,- per jaar. Jongeren uit kansarme milieus kunnen er gebruik van maken na te zijn voorgedragen door jeugdzorginstellingen.

Sportplan op een scholengemeenschap: in samenwerking met de gemeente, diverse sportorganisaties en welzijnsinstanties heeft het Johan de Witt College in Den Haag een Sportplan opgesteld. Het plan beschrijft de initiatieven van de school om zoveel mogelijk leerlingen aan sport te laten doen, met het accent op bepaalde groepen leerlingen (in dit geval meisjes en 'nieuwkomers'). Dit gebeurt door verschillende cursussen aan te bieden, deelname aan toernooien mogelijk te maken en het lidmaatschap van sportverenigingen te stimuleren.

Sportbuurtwerk: in Nijmegen is een aanbod voor de 'aanpak- en attentiewijken' ontwikkeld, dat vooral is gericht op de niet of nauwelijks sportende jeugd in de betreffende wijk of buurt. Aan jeugdparticipatie wordt bij de invulling van het aanbod veel aandacht besteed. Basisscholen, jeugdhulpverleningsorganisaties en sportverenigingen werken nauw samen.

Voor een uitgebreide beschrijving van het onderzoek van de Katholieke Universiteit Brabant en onderzoeksbureau Van Dijk Van Soomeren en Partners wordt verwezen naar deel 5 van dit handboek: Sociale Integratie.

4 Praktische instrumenten

4.1 Inleiding

JIB heeft een aantal praktische instrumenten ontwikkeld ten behoeve van gemeenten en andere betrokkenen om de jeugd voor sport en bewegen te interesseren. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste instrumenten en hun toepassingsmogelijkheden kort besproken. Bij elk van de instrumenten wordt verwezen naar extra informatie.

Het gaat om de volgende instrumenten:

- whoZnext;
- de bewegingsconsulent;
- CHES;
- de verlengde schooldag;
- de lokale jeugdsportpas;
- streetsport;
- de helpdesk JIB bij NISB.

4.2 WhoZnext

De campagne whoZnext is een antwoord op de constatering dat jongeren zich niet thuis voelen in de door volwassenen gedomineerde sportwereld. Dit is ook de reden waarom veel jongeren afhaken of zelfs nooit aan sporten beginnen. Als jongeren zelf meer betrokken raken bij het ontwikkelen van een passend sportaanbod kan deze drempel verdwijnen. WhoZnext wil daarom zowel jongeren als intermediairs in gemeenten, scholen en sportorganisaties interesseren voor jeugdparticipatie (zie ook 2.4 en deel 2 van dit handboek). Er is bewust gekozen voor een apart spoor richting intermediairs, omdat jongeren aangeven dat zij graag een actieve rol willen spelen bij het ontwikkelen van een jeugdsportbeleid, maar over onvoldoende kennis beschikken en er "niet voor gevraagd worden".

De eerste ervaringen met de campagne zijn zo positief dat besloten is de campagne na beëindiging van de JIB-projectperiode over te dragen aan NISB. Via de website (www.whoZnext.nl) wordt informatie versterkt over de mogelijkheden om deel te nemen.

WhoZnext is opgezet langs twee sporen: een mediacampagne en de inzet van regionale en lokale J-teams (J = Jeugd).

Eerste campagnelijn: media-'exposure'

Er is gekozen voor een professionele (zij het in omvang beperkte) campagne met een bioscoopcommercial, een actie met posters en flyers op scholen, een posteractie in discotheken, een informatiecampagne gericht op sportkantines (krant, flyer, poster), een landelijke 'playgroundtour' (vooral gericht op pleintjesbasketbal) en een aankleding in whoZnext-stijl van 400 basketbalveldjes in Nederland. Ook is dankbaar gebruikgemaakt van de free publicity die dit, vooral in de regionale media, opleverde. De mediacampagne was er vooral op gericht bezoek aan de website te genereren, waar belangstellende jongeren uitvoeriger informatie kunnen vinden over aantrekkelijke mogelijkheden om zelf een actieve en verantwoordelijke rol in de organisatie van sport te vervullen. De website laat échte voorbeelden van jeugdparticipatie in de sport zien, in een 'flitsende en eigentijdse context'.

De campagne heeft veel losgemaakt bij jongeren. Waaróm voelden zoveel jongeren zich aangesproken door whoZnext?

- Het feit dat *professionele middelen* ingezet worden, geeft jongeren het gevoel dat ze deze campagne serieus moeten nemen.
- Veel beelden en weinig tekst.
- De start van de campagne is bewust '*geheimzinnig*' gehouden. Pas na een bezoek aan de website wordt het jongeren duidelijk waar de campagne precies op gericht is. Er iets voor moeten doen, om erachter te komen wat nu de bedoeling is, werkt voor jongeren erg goed.
- De campagne is niet belerend, wil jongeren niet iets aanpraten of afleren: de boodschap blijft impliciet.
- Actie- en resultaatgerichtheid worden benadrukt: 'niet praten maar doen', dat spreekt aan.
- Veel aandacht voor de uiteenlopende *motieven* die jongeren hebben om te participeren. Sommigen doen iets vooral omdat het leuk is, anderen omdat er een sociaal aspect aan zit, en weer anderen denken vooral aan het 'opbouwen van een cv'. Elk motief kan verbonden worden met jeugdparticipatie en dat is in de uitingen systematisch gedaan.

Jongeren blijken wel kritisch over het feit dat de inhoud van de website niet vaak genoeg wordt vernieuwd, waardoor het herhaalbezoek achterblijft bij de verwachtingen. De website heeft daardoor (nog) niet het 'community-karakter' dat veel jongeren die zich door whoZnext aangesproken voelen, wel zouden willen ervaren. Jongeren die actief zijn geworden binnen de campagne 'eisen' als het ware dat de mediacampagne doorgaat. Zij vinden het aantrekkelijk om betrokken te zijn bij een campagne waar ook in de media aandacht aan wordt besteed. Dat verhoogt de status van hun eigen activiteiten.

Tweede campagnelijn: regionale en lokale J-teams

Jeugdparticipatie kan het best gestalte krijgen in de context van de dagelijkse omgeving van een buurt, school of sportvereniging. Jongeren geven aan 'gevraagd' te willen worden voor concrete activiteiten. In het kader van whoZnext is gewerkt aan het aanzoeken van intermediairs, die jongeren kunnen gaan vragen. Professionals, vrijwilligers of jongeren die dicht bij de plaatselijke jeugd staan zijn geschikt als intermediairs. Zij kunnen worden ingezet om jongeren te zoeken die belangstelling hebben mee te werken in een J-team. Soms is dat bijzonder gemakkelijk, bijvoorbeeld een CIOS-groep die whoZnext als stageproject wil vormgeven, of een jeugdraad in een sportvereniging die wat meer wil.

Er zijn verschillende factoren die de vorming van J-teams bevorderen:

- buurtsportwerkers die bij whoZnext betrokken worden, omdat zij veel contacten met jongeren hebben en een zeker vertrouwen bij hen genieten.
- studenten/cursisten die veel tijd aan whoZnext kunnen besteden omdat zij met hun werk studiepunten kunnen verdienen. Zij zijn bij uitstek geschikte ambassadeurs om andere jongeren bij de campagne te betrekken.
- volwassenen die een duidelijk kader neerleggen: "Wat verwachten we van jullie? Welke resultaten zijn haalbaar, wat zijn de faciliteiten?"

In een half jaar tijd zijn zeer uiteenlopende J-teams ontstaan, een ontwikkeling die vooraf niet verwacht was. Elk J-team heeft een regionaal campagneplan gemaakt, meestal een combinatie van promotieactiviteiten, concrete vormen van jeugdparticipatie, workshops voor sportverenigingen enzovoort. Per J-team kregen ook heel 'afwijkende' en eigen activiteiten een plaats.

Dit is even wennen voor de volwassenen, die de campagne aansturen. Jeugdparticipatie vraagt dan ook om vertrouwen, om het initiatief over te (durven) laten aan jongeren die warm lopen voor hun eigen plannen en daarbij ook fouten mogen maken. Deze instelling wordt ook gevraagd van lokale betrokkenen, zoals van gemeenteambtenaren die jeugdparticipatie mogelijk willen maken.

Het werk van lokale of regionale J-teams wordt door NISB ondersteund met promotiemiddelen en met instrumenten, zoals draaiboeken, handleidingen, korte trainingen (bijvoorbeeld een training in het omgaan met de pers) en door het organiseren van landelijke dagen voor de trekkers van de J-teams. Een belangrijke rol in de onderlinge communicatie speelt een besloten website, waar verhalen verzameld kunnen worden over wat de J-teams zoal ondernemen en de reacties op hun inspanningen. Vooral van de helpdesk per e-mail wordt door de J-teams veelvuldig gebruikgemaakt.

Aandachtspunten

Jongeren die meedoen willen graag wat leren en stellen prijs op korte, praktijkgerichte trainingen. Genoemd zijn onder meer samenwerkingstraining, training in het opzetten van promotieactiviteiten, training in het voeren van 'moeilijke gesprekken met volwassenen'. Het verzamelen van informatie over het verloop van de J-teamactiviteiten vraagt om veel aandacht. Iemand moet eigenlijk wekelijks bellen en de jongeren stimuleren informatie toe te zenden of op de besloten site te zetten, om zo zicht op alle activiteiten te houden. Ook de beschikbaarheid van whoZnext-kleding, weggevers bij promotieactiviteiten e.d. zijn voor jongeren heel belangrijk. Deze producten hadden een onverwachte motiverende invloed op de deelnemers.

Jongeren voelen zich door whoZnext aangesproken door het actiegerichte, concrete karakter. Er wordt niet iets ingewikkelds van hen gevraagd, alleen om in te haken op realistische mogelijkheden waarmee 'je je kunt laten zien'. Daar beleven de deelnemers veel plezier aan. J-teams hebben plaatselijk een duidelijke inkleuring, landelijk gezien blijken ze erg heterogeen: zowel jongens als meisjes nemen deel (hoewel niet altijd in gemengde teams), jongeren uit verschillende culturen en van verschillende leeftijden en schooltypen, jongeren die goed kunnen sporten en jongeren die er niet zoveel van bakken.

De initiatieven die J-teams totstandbrengen zijn geen eendagsvliegen, vooral omdat de omgeving waarin ze worden gerealiseerd (scholen, wijkorganisaties, sportverenigingen e.d.) erop gericht is de duurzaamheid te bevorderen. Zo levert whoZnext een bijdrage aan het oplossen van een aantal problemen: meer jeugdig kader voor sportverenigingen, het beter benutten en onderhouden van straatsportvoorzieningen, meer actieve sportcommissies van jongeren op school, enzovoort.

Toekomstperspectief

Veel 'nieuwe' gemeenten en sportraden willen op de campagne instappen. NISB zal whoZnext dan ook beslist continueren. Gemeenten kunnen de campagne (co)financieren vanuit de Breedtesportimpuls of een groep bedrijven voor de sponsoring van specifieke campagne-activiteiten interesseren. WhoZnext biedt veel mogelijkheden om jeugdparticipatie in de sport een flinke impuls te geven. Het komt er op aan die kansen te benutten.

4.3 De bewegingsconsulent

Stimuleren en ondersteunen

Sport- en (bewegings)onderwijs zijn vaak gescheiden werkvelden. Om dat te doorbreken heeft JIB vanaf 1997 experimenten opgezet in tien gemeenten met bewegingsconsulenten. Deze kregen als taak de plaatselijke jeugd aan te sporen tot een leefstijl waarin veel plaats is voor sport en bewegen. De bewegingsconsulent stimuleert samenwerking en legt de verbindingslijnen tussen scholen, sportclubs, buurt- en wijkcentra en welzijnsinstellingen, plekken waar de jeugd te vinden is. De bewegingsconsulent ondersteunt basisscholen bij het vak lichamelijke opvoeding, organiseert buitenschoolse bewegingsactiviteiten en stimuleert dat de inrichting van de openbare ruimte uitnodigt tot sporten en bewegen. JIB heeft veel ervaring opgedaan met het functioneren van bewegingsconsulenten. Het is een functie voor een slagvaardig en initiatiefrijk persoon. Iemand die er een sport van maakt de jeugd in beweging te krijgen. Wat doet een bewegingsconsulent nu precies? Werkt een bewegingsconsulent integraal of sectoraal? In welk vakgebied werkt de bewegingsconsulent? Voor wie en met wie werkt de bewegingsconsulent?

Integraal werken en bruggen bouwen

De bewegingsconsulent is een netwerker op lokaal niveau. Hij ondersteunt de ontwikkeling en uitvoering van een integrale beleidsaanpak. De bewegingsconsulent ontwikkelt sectoroverschrijdende initiatieven en heeft hierin een belangrijke aanjaagfunctie. Door zijn contacten in de buurt, bij sportorganisaties en met onderwijsinstellingen kunnen vele initiatieven van de grond komen.

Als organisaties uit de BOS-driehoek en ambtelijke diensten de contacten intensiveren en de samenwerking verbeteren, kunnen zij bijdragen aan het bevorderen van een actieve en gezonde leefstijl van de jeugd. De bewegingsconsulent gaat in de BOS-driehoek actief aan de slag om juist dit doel te bereiken. Bijvoorbeeld door het organiseren van een sportdag op school met leraren. Of het samen met het sociaal-cultureelwerk ontwikkelen van een plan om allochtone meiden enthousiast te maken voor sport. In feite bouwt de bewegingsconsulent bruggen om de samenwerking tussen de verschillende partijen uit de drie sectoren te optimaliseren. Bruggen tussen bijvoorbeeld scholen (basisonderwijs en voortgezet onderwijs) en sportaanbieders, tussen scholen en buurt- en welzijnsinstellingen, of tussen sportaanbieders en het buurt- en welzijnswerk.

Schakel tussen 'denkers' en 'doeners'

Een van de taken van de bewegingsconsulent is het verkleinen van de kloof tussen beleidsmakers en uitvoerende partijen in het veld. De bewegingsconsulent signaleert knelpunten en wensen, formuleert deze zorgvuldig in een prikkelende visie en koppelt deze vervolgens terug naar de gemeente. Ook vertaalt hij gemeentelijk beleid in praktische en inspirerende acties voor de uitvoerende partijen. Zo wordt gestimuleerd dat de 'denkers' en de 'doeners' meer begrip krijgen voor elkaars werkzaamheden en denkwijzen en de medewerking aan projecten bevordert.

Collega's van de bewegingsconsulent

Naast de bewegingsconsulent zijn er bij gemeenten van oudsher diverse andere functionarissen actief in een van de drie BOS-sectoren. Bijvoorbeeld de sportbuurtwerker, de jeugdsportconsulent of de verenigingsondersteuner. Voor het ontwikkelen van een sport- en bewegingsaanbod voor de jeugd is het nodig dat de bewegingsconsulent goede contacten met deze functionarissen onderhoudt. De *sportbuurtwerker* houdt zich bezig met gebiedsgerichte sportstimulering en is vooral actief in (middel)grote gemeenten met oude stadswijken met achterstands- en leefbaarheidsproblemen. Sportbuurtwerkers zetten sport- en spelactiviteiten in de buurt op en lenen vaak sport- en spelmateriaal uit.

De sportbuurtwerker werkt vraaggericht en kan zo goed inspelen op de bestaande vraag van buurtbewoners. De jeugd vormt een specifieke doelgroep voor deze sportbuurtwerker.

De *jeugdsportconsulent* probeert verenigingen warm te maken voor een 'jeugdgericht' beleid en stimuleert bijvoorbeeld het aanstellen van een jeugdsportcoördinator. Hij is meestal in dienst van de gemeente of van een gemeentelijk sportstimuleringsbureau.

Een *verenigingsondersteuner* ondersteunt sportverenigingen. Bijvoorbeeld bij het oplossen van problemen, het schrijven van beleidsplannen, het werven van vrijwilligers of het aantrekken van jeugdleden. De verenigingsondersteuner is in dienst van de gemeente, een lokaal sportstimuleringsbureau, een provinciale sportraad of een sportbond.

De *verenigingsmanager* is in dienst van een sportvereniging en voert organisatorische en managementtaken uit. Bijvoorbeeld het uitvoeren van het financieel beleid, het aansturen van vrijwilligers, communicatie met de gemeente en andere maatschappelijke organisaties.

Beweegmanagement

Samenwerking tussen de bewegingsconsulent en bovenstaande 'collega's' is belangrijk voor het bevorderen van een actieve leefstijl onder de jeugd. Uit deze samenwerking kan zelfs iets nieuws ontstaan: *beweegmanagement*. Het beweegmanagement bestaat uit een team van samenwerkende professionals, zoals een bewegingsconsulent, een vakleerkracht lichamelijke opvoeding, een schoolsportmedewerker of sportbuurtwerker van de gemeente en een verenigingsondersteuner.

Beweegmanagement vindt meestal vanuit een school of binnen de BOS-driehoek plaats. De exacte invulling van beweegmanagement is afhankelijk van de lokale sport- en onderwijs-infrastructuur. Uitgangspunt is dat beweegmanagement een duidelijk toegevoegde, aanvullende waarde heeft ten opzichte van de bestaande situatie. Die toegevoegde waarde bestaat uit samenwerking tussen of integratie van scholen en sport-verenigingen en een actief stimuleringsbeleid gericht op leerlingen en het lokale sportaanbod.

Randvoorwaarden

Gemeenten doen er goed aan de functie van bewegingsconsulent structureel in te bedden in het lokaal jeugdsportbeleid, zodat de continuïteit is gewaarborgd. Voor een blijvende samenwerking tussen de verschillende lokale organisaties is de aanwezigheid van een netwerker noodzakelijk. De functie van bewegingsconsulent is nog in ontwikkeling. In veel gevallen zal het werk zowel qua inhoud als omvang nog veranderen. Het is goed om hiermee rekening te houden bij het invullen en evalueren van de functie. Gemeente X wil misschien dat de bewegingsconsulent vooral op *uitvoerend* niveau blijft functioneren en zelf de beleidsmatige sturing in handen houden. Gemeente Y wil daarentegen wellicht dat de bewegingsconsulent meer *beleidsvoorbereidend* bezig is en voor de uitvoering van projecten andere functionarissen inschakelt. Zonder een toereikend, gereserveerd budget is het zelfs voor een enthousiaste en inventieve bewegingsconsulent niet onmogelijk om structureel projecten op te zetten en positieve resultaten te boeken. De gemeentelijke dienst of organisatie die een bewegingsconsulent aanstelt, moet dan ook garant staan voor een werkbudget.

Meer weten?

De brochure De Bewegingsconsulent biedt meer informatie over de mogelijke taken van de bewegingsconsulent. Deze brochure is verkrijgbaar via de helpdesk JIB bij NISB.

4.4 CHESS

Sleutel tot succes

Scholen, sportorganisaties en gemeenten hebben een taak om de jeugd in beweging te krijgen en te houden. Stuk voor stuk ontplooiën ze projecten en activiteiten op het gebied van sportstimulering. JIB heeft een checklist ontworpen om de slaagkans en de effectiviteit van deze projecten en activiteiten te vergroten: CHESS (CHecklist voor Effectieve Sport-Stimulering). Alle goede bedoelingen ten spijt laat onderzoek zien dat het niet altijd loopt zoals iedereen zou willen. Een goede probleemanalyse blijkt dan onontbeerlijk: wat ging er precies mis? Wat is de oorzaak daarvan? Dergelijke vragen blijven anders onbeantwoord. Daarnaast is het formuleren van heldere doelstellingen belangrijk. Deze blijven nogal eens hangen in abstractie. Ook is het verstandig om goed na te denken over de rol van de jeugd: welke kenmerken heeft de doelgroep? Waarin verschillen ze van andere jongeren? Wat wil de groep eigenlijk zelf? Tot slot laat de samenwerking met andere organisaties soms te wensen over: een gemiste kans, omdat samenwerking de mogelijkheden immers verruimt.

CHESS als denkkader

De CHecklist voor Effectieve SportStimulering (CHESS) helpt om sportstimuleringstrajecten goed op de rails te zetten. CHESS biedt een denkkader voor iedereen, die zich beleidsmatig of coördinerend met jeugdsportstimulering bezighoudt: de verantwoordelijke ambtenaar, de sportstimuleringsmedewerker, de buurtsportwerker, verenigingsondersteuners of de bewegingsconsulent. CHESS biedt een denkkader met hulpvragen, tips en aandachtspunten voor het systematisch opzetten van nieuwe sportstimuleringsactiviteiten of het kritisch doorlichten van bestaande projecten. CHESS is zowel een plannings- als een evaluatie-instrument. Een instrument, dat helpt bij het nemen van de juiste beslissingen en ervoor zorgt dat belangrijke items niet over het hoofd worden gezien. Dat helpt de doelgerichtheid, jeugdgerichtheid en lokale samenwerking binnen de jeugdsportstimulering te versterken.

Het CHESS-pakket

Het CHESS-pakket bestaat uit enkele elementen: een checklist, een handboek, een samenvatting en een verzameling sectorspecifieke voorbeelden. Centraal staat de checklist: een handzame lijst, onderverdeeld in zeven hoofdgroepen, waarin telkens een ander thema centraal staat. Elk thema wordt stapsgewijs uitgediept aan de hand van een aantal vragen. Zo zijn er blokken voor de probleemanalyse, de doelstelling, de doelgroep, de samenwerking, de acties, de aanpak en de evaluatie. De checklist kan, afhankelijk van de gebruikssituatie en gebruiker, geheel worden doorlopen of gedeeltelijk worden gebruikt. Ook zijn er sector-specifieke voorbeelduitwerkingen (lokaal beleid, onderwijs, sport en gezondheidszorg): concrete voorbeelden uit de praktijk van de jeugdsportstimulering die de checklist vlees en bloed geven. Dit zijn voorbeelden van projecten die van A tot Z volgens het CHESS-stramien zijn uitgewerkt.

Meer weten?

Meer informatie over het gebruik van CHESS, inclusief de checklist zelf, is voor lokaal beleid te vinden in deel 6 van dit handboek.

4.5 De verlengde schooldag

Begripsbepaling

De verlengde schooldag (VSD) maakt onderdeel uit van het onderwijsvoorrangsbeleid. Activiteiten in het kader van een verlengde schooldag zijn gekoppeld aan een school en bedoeld om de cognitieve en sociale ontwikkeling van de kinderen extra te stimuleren. De VSD is door de expliciete educatieve doelstelling en het geringe aantal uren per week geen buitenschoolse opvang. Projecten VSD ontstaan op het braakliggende terrein van onderwijs en opvoeding tussen school, thuis en vrije tijd (waaronder sport en bewegen). Speciaal voor kinderen in kansarme situaties biedt VSD een scala aan activiteiten. Bij de VSD zijn in de regel de school, de gemeenten en buitenschoolse partners, bijvoorbeeld het buurtwerk of een commercieel sportcentrum, betrokken. Elk van de partners wijst een coördinator aan, die een eigen taak krijgen in het organiseren van de VSD-activiteiten. Uit het overleg tussen school, gemeenten en de buitenschoolse partner(s) ontstaat een lokaal gekleurd programma van sport en bewegen met bijbehorende activiteiten. De belangrijkste knelpunten bij de organisatie en continuïteit van VSD-activiteiten liggen op het terrein van tijd en geld. Vooral de school doet er goed aan lesroosters, huiswerkplanning en de inzet van (eigen) personeel zo te organiseren dat dit de uitvoering en de continuïteit van de activiteiten niet in de weg komt te staan. Wat het geld betreft: ook hier kan de Breedtesportimpuls goede diensten bewijzen.

Experimenten

Van augustus 1997 tot september 2001 liep het landelijke experiment 'Verlengde schooldag in het voortgezet onderwijs (VSD-VO)'. Doelstelling van dit experiment was om landelijk overdraagbare programma's te ontwikkelen die bijdragen aan de sociale competentie van jongeren en hun sociale binding aan school en omgeving. In de loop van het experiment zijn onder meer VSD-programma's ontwikkeld voor Sport en bewegen. Belangrijke kenmerken van VSD-activiteiten zijn dat ze levensecht, functioneel en zelfgekozen zijn. Jongeren krijgen zoveel mogelijk de kans eigen verantwoordelijkheid te dragen en kunnen ook afwisselend oefenen met diverse rollen. VSD-activiteiten zijn erop gericht dat jongeren hun grenzen verleggen. Belangrijk is dat jongeren daarbij succeservaringen opdoen. VSD-activiteiten stimuleren reflectie op het eigen handelen en dat van anderen. Daarnaast is het belangrijk dat het aanbod bestaat uit een breed scala van activiteiten aan leerlingen die daar anders niet mee in aanraking zouden komen. Hierin doen zij 'grensverleggende succeservaringen' op. Scholieren leren zo ook keuzes maken.

Praktijkvoorbeeld uit het basisonderwijs

Op bepaalde basisscholen in Breda gaat de schooltijd ook na de zoemer 's middags nog even door. Activiteiten die niet in het normale schoolprogramma zitten, worden dan aangeboden aan kleine groepjes kinderen. Onder de noemer VSD zorgen docenten van verschillende Bredase instellingen ervoor dat de kinderen enthousiast en verantwoord bezig kunnen zijn. Gedurende tien weken in het najaar en tien weken in het voorjaar is er een ruim aanbod op het gebied van Sport & Spel, Kunst & Cultuur, Natuur & Milieu, Techniek & Computers. Alle betrokkenen bij 'De Verlengde Schooldag' – gemeente, scholen en instellingen – vinden het belangrijk dat kinderen op een zinvolle manier met hun vrije tijd omgaan en daardoor ook met meer plezier naar school gaan. Ook de persoonlijke ontwikkeling van het kind, het verbeteren van het samenwerken en leren doorzetten om iets te bereiken worden binnen het project genoemd als (sub)doelstellingen.

De sportieve school

De 'Sportieve School' is een sportstimuleringsproject voor basisschoolkinderen van groep 7 en 8, geïnitieerd en ontwikkeld door de Nederlandse Katholieke Sportfederatie. De coördinatie van het project ligt in handen van Sportpunt Breda. Het eerste en daarmee ook het belangrijkste doel bij de Sportieve School is om zoveel mogelijk jeugd tot bewegings- en sportbeoefening te brengen. Dit wordt gerealiseerd doordat basisscholen per tak van sport drie lessen aangeboden krijgen. De groepsleerkracht beschikt over een hoogwaardig sport- en lichamelijke opvoedingsaanbod dat op maat is gemaakt. Een bijkomend voordeel van het pakket is, dat het een directe lastenverlichting en tijdsbesparing voor de leerkracht is bij de voorbereiding en uitvoering van lessen lichamelijke opvoeding.

De volgende takken van sport komen binnen de Sportieve School aan bod:

- basketbal;
- badminton;
- handbal;
- tennis;
- voetbal;
- korfbal;
- volleybal;
- hockey.

Na de sportlessen op school hebben de kinderen de mogelijkheid om introductielessen te krijgen bij verschillende sportverenigingen. Door deze lessen kosteloos aan te bieden wordt de drempel om naar de vereniging toe te gaan zo laag mogelijk gehouden.

4.6 De lokale jeugdsportpas

Voordeelpas om te 'zappen'

De jeugdsportpas is bedoeld om jongeren tussen de 12-18 jaar kennis te laten maken met verschillende vormen van sport en bewegen. Met deze kortingskaart of voordeelpas kunnen zij deelnemen aan verschillende sport- en bewegingsactiviteiten bij sportaanbieders. Belangrijk is dat de jongeren geen lidmaatschap nodig hebben en aan verschillende activiteiten kunnen deelnemen. Ze kunnen als het ware 'zappen' tussen de verschillende sport- en bewegingsactiviteiten binnen een gemeente. Door het invoeren van een lokale jeugdsportpas kunnen gemeenten kinderen en jongeren in de gelegenheid stellen kennis te maken met diverse takken van sport. De jeugdsportpas wordt gezien als een mogelijkheid een aanvullend en meer op de jeugd toegesneden lokaal sportaanbod te creëren waarbij op meerdere momenten verschillende sporten kunnen worden beoefend.

Meer weten?

In deel 4 van dit handboek (Lokale jeugdsportpas) wordt uitgebreid beschreven waarom het zinvol kan zijn een jeugdsportpas in te voeren en dat het belangrijk is om van tevoren doelstellingen te formuleren. Daarin worden ook modellen beschreven die te maken hebben met de keuze voor bepaalde takken van sport en de periode waarin deze kunnen worden beoefend. Ook worden praktische aanbevelingen gedaan hoe de pas eruit kan zien, wat de kosten zijn en waar je de pas zou kunnen verkrijgen. Tot slot wordt gewezen op het belang van registratie en evaluatie. Zo kan worden vastgesteld welke sporten populair zijn bij de jeugd, hoe vaak bepaalde sporten worden beoefend, wat de kwaliteit van het sportaanbod is en hoe het staat met de betrokkenheid en enthousiasme van de verschillende sportaanbieders.

4.7 Streetsport

Sporten en bewegen in de openbare ruimte

Streetsport is niet meer en niet minder dan sporten op straat. Wie heeft daar geen mooie herinneringen aan? Bekende voetballers, zoals Johan Cruyff, zijn ooit op straat begonnen met het aanleren van hun kunstjes. En hoeveel mensen, jeugd en volwassenen, binden vandaag de dag niet skates of skeelers onder om rondjes te draaien in de openbare ruimte?

Openbare ruimte is tegenwoordig echter schaars. Juist door het intensieve gebruik van de ruimte, vooral in de stedelijke omgeving, is er een beheersvraag ontstaan. Sport op straat, in de openbare ruimte, moet dan ook in zekere zin gepland, georganiseerd en bewaakt worden. Deel 3 van dit handboek (Streetsport) biedt gemeenten verschillende aanknopingspunten om streetsport te stimuleren, te organiseren en te beheren. Deel 3 gaat uitgebreid in op vragen als: wie zijn bij streetsport de partners? Hoe betrek ik de jongeren erbij? Waar liggen welke verantwoordelijkheden? Wie ziet toe op de veiligheid en kwaliteit van materialen en activiteiten?

Stappenplan

Het gepresenteerde stappenplan bevat vijf stappen:

1. ambitie, regie en organisatie;
2. ruimtelijke planvorming en inrichting;
3. fysiek en sociaal beheer van voorzieningen;
4. programmeren van streetsportactiviteiten;
5. plan van aanpak voor de uitvoering.

Aan het eind van deel 3 van dit handboek worden nog enkele waardevolle tips gegeven.

4.8 De helpdesk JIB bij NISB

Voor alle praktische vragen over het opzetten, intensiveren van jeugdsportbeleid kunt u terecht bij de helpdesk JIB bij NISB. Deze helpdesk is telefonisch te bereiken: 026-4833888. Of u surft naar de website van NISB: www.nisb.nl.

De volgende in dit boekje genoemde JIB-uitgaven zijn via de helpdesk te verkrijgen:

- Beleidsvisie School & Sport;
- Werkboek Jeugdsport, een verhaal apart;
- Docentenhandleiding Teamtraining Jeugdsportcoördinator;
- Handboek Jeugd - Gezond in beweging;
- Brochure De bewegingsconsulent.

Overige relevante publicaties en adressen

Publicaties

Bewegingstimulering bij de jeugd: Een zaak van de GGD! GGD Nederland, Utrecht, 2000.

Breedtesportimpuls. Het vertrekpunt van de breedtesportimpuls voor gemeenten en bonden in 1999. O-meting evaluatie-onderzoek breedtesportimpuls. Rapport opgesteld door Marktplan Adviesgroep bv in opdracht van het ministerie van VWS, directie Sport. Den Haag, 2001.

Manifest Nederland Sportland. NOC*NSF, Arnhem, 2000.

Masterplan Sportinfrastructuur ten behoeve van de sportondersteuning in Nederland. Uitgave van de Task Force SPIN. NISB, Arnhem, 2001.

Sport, bewegen en gezondheid. Naar een actief kabinetsbeleid ter vergroting van de gezondheid door en bij sport en beweging. Ministerie van VWS, Den Haag, 2001.

Sportbuurtwerk in Nederland. Verleden, heden en toekomst. NISB, Arnhem, 2001.

Adressen

Directie Sport van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
telefoon 070 - 340 63 62, e-mail impuls@minvws.nl, internet www.minvws.nl.

IOS Interprovinciale Organisatie Sport, telefoon 026 - 48 34 454,
e-mail info@iossport.nl, internet www.iossport.nl.

KVLO Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding,
telefoon 030 - 69 20 847, e-mail beheer@kvlo.nl, internet www.kvlo.nl.

Landelijk Expertisepunt School & Sport bij NISB, telefoon 026 - 48 33 800.

LC Nederlands instituut voor lokale Sport & Recreatie, telefoon 078 - 61 38 677,
e-mail lc@lc.nl, internet www.lc.nl.

NISB Nederlands instituut voor sport en bewegen, telefoon 026 - 48 33 800,
e-mail info@nisb.nl, internet www.nisb.nl.

NKS Nederlandse Katholieke Sportfederatie, telefoon 073 - 61 31 376,
e-mail info@nks.nl, internet www.nks.nl.

NOC*NSF, telefoon 026 - 48 34 400, e-mail nocnsf@sport.nl, internet www.sport.nl.

Projectteam Landelijk Experiment Verlengde Schooldag Voortgezet Onderwijs,
Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW), telefoon 030 - 23 06 647,
e-mail bsvvd@nizw.nl, internet www.nizw.nl.

Edu
Actief

uitgeverij • Meppe l